

Disiplinlerarası
AFRİKA ÇALIŞMALARI

Interdisciplinary African Studies

**DİSİPLİNLERARASI
AFRİKA ÇALIŞMALARI DERGİSİ**

***JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY
AFRICAN STUDIES***

**Cilt 2
Volume 2**

**Sayı 2
Number 2**

**Yıl 2024
Year 2024**

İLETİŞİM/CONTACT

Dergi Yazışma Adresi / Correspondence:

Dergi Yazışma Adresi: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu, Emniyet Mah. Abant 1. Cad. No: 10/2F -1. Kat. Yenimahalle /Ankara.

Tel: 0(554) 602 32 78

E-posta / E-mail: murat.delibas@hbv.edu.tr/ murfbhat@hotmail.com editor@afrikacalismalari.com

Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Yılda iki sayı (Mayıs ve Kasım) olarak yayımlanır. Dergide yayımlanan yazıların her türlü içerik sorumluluğu ve etik ihlalleri yazara aittir. Yazılar yayıncının izni olmadan kısmen veya tamamen başka bir yerde yayımlanamaz.

Yayın tarihi: 30 Aralık 2024

DİSİPLİNLERARASI AFRİKA ÇALIŞMALARİ DERGİSİ JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY AFRICAN STUDIES

Sahibi / Owner

Dr. Öğr. Üyesi Murat DELİBAŞ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Editör / Editor

Prof. Dr. Murat ÖZCAN
Dr. Öğr. Üyesi Murat DELİBAŞ
Dr. Dickson ADOM

Editör Yardımcıları / Editorial Assistants

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYCAN
Dr. Öğr. Üyesi Hasan ATMACA

Yazı İşleri Müdürü / Directorate of Editorial Affairs

Dr. Öğr. Üyesi Murat DELİBAŞ

Dil Editörleri / Language Manuscripts Editor

Öğr. Gör. Dr. Burcu BÜR YİĞİT
Öğr. Gör. Uğur AYGÜN
Abdelgadir TEGUEN ARİM
Fatimata ZAHARA OUSMANE ISSA

Alan Editörler / Field Editors

Doç. Dr. Mürsel BAYRAM
Dr. Ahmed MOZAMEL
Dr. Dickson ADOM
Dr. Kenfack FRIDOLIN
Dr. Hatice DELİBAŞ

Düzenleme Editörleri / Technical Editors

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYCAN

Haberleşme

Tel: 0(554) 602 32 78
Eposta: murat.delibas@hbv.edu.tr/ editor@afrikacalismalari.com

Yayın Kurulu Üyeleri / Editorial Board

Prof. Dr. Ayman WARILLE

Prof. Dr. Murat ÖZCAN

Doç. Dr. Nurhayati Ali ASSEGAF

Doç. Dr. Gürkan DAĞBAŞI

Doç. Dr. Yasin Murat DEMİR

Doç. Dr. Mürsel BAYRAM

Dr. Ahmat MAHAMAT OUMAR

Dr. Shakiru MUHAMADI

Dr. James Drfoun AMOL

Dr. Victor MOININA

Danışma Kurulu Üyeleri / Advisory Board

Prof. Dr. Güven MENGÜ

Dr. Öğr. Üyesi Hatice AYGÜN

Dr. İdris Zubairu TUNGA

Dr. Ahmet İSMAİLOĞLU

Dr. Ahmed MOZAMEL

Dr. Kenfack FRIDOLIN

Dr. Abu KAMARA

Dr. Zakariyya Hassan YAKUB

Dr. Koka ZONGO

Dr. Fahriye ÇAKIR

Dr. Moise NOUBANDIGUIM

Dr. Gassim İBRAHİM

Uzman Abdihalim Osman İBRAHİM

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Editörden / Editorial

VI-VII

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- Ugandalı Aile Şirketlerini Gelecek Nesillere Taşımak: Aile Şirketlerinde Halefiyet Planlama Sürecinin Eleştirel Bir Analizi **77-94**
Pushing Ugandan Family Businesses to the Next Generation: A Critical Analysis of Succession Planning Process in Family-Owned Businesses
Abubakar LUJJA, Muzafalu KATAMBA
- Exploring Afrojujuism in Amos Tutuola's My Life in the Bush of Ghosts: Spirituality, Myth, and Surrealism **95-114**
Amos Tutuola'nın "My Life in the Bush of Ghosts" adlı eserinde Afrojujuizm Öğeleri: Maneviyat, Mit ve Gerçeküstüçülük
Duygu KORONCU ÖZBİLEN
- II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Belgelerinde Mali **115-137**
Mali in Ottoman Documents During The Reign of Sultan Abdulhamid II
İbrahim Bilâl DURAK
- Batı Afrika'da Jeopolitik Durum ve Güvensizlik, Mali Örneği **139-153**
Geopolitical Situation and Insecurity in West Africa, the Case of Mali
Mouhamadou Bachir NDIAYE
- Innovation Democratique: Le Modèle De Gouvernance Militaire Au Mali **155-165**
Democratic Innovation: The Military Governance Model in Mali
Patrice Racine DIALLO

TAKDİM / EDITÖRDEN

Değerli okurlarımız,

Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi Afrika kıtasıyla ilgili yapılan tüm çalışmalarını literatüre kazandırmak üzere kurulmuş, çok dilli ve çok disiplinli bir dergidir. Osmanlı'dan günümüze kadar ikili ilişkilerimizi sürdürdüğümüz kıta tüm dünya devletleri tarafından medeniyetlerin beşiği olarak adlandırılmaktadır. Özellikle içinde barındırdığı genç ve dinamik nüfusuyla Afrika dünyanın geri kalanından daha hızlı büyüme potansiyeline sahiptir. Bu yıl açıklanan veriler neticesinde ticaret bakanı Ömer Bolat'ın da dile getirdiği üzere dünya üzerinde en hızlı kalkınması beklenen 20 ülkenin 11'inin Afrika'da olması bir tesadüf değildir. Ancak bu kıta, aynı zamanda Batılı devletlerin sömürgeci tutumlarının bir sonucu olarak da ekonomik eşitsizlik, çevresel ve etnik sorunlar ve toplumsal değişimlerin getirdiği zorluklarla da mücadele etmektedir. Bu durum hem Afrika'da hem de küresel ölçekte dayanışmayı, karşılıklı saygıyı ve yenilikçi çözümleri daha da önemli kılmaktadır.

Afrika kıtası ve Türkiye arasındaki ilişkiler bir bakıma kıtanın büyük bir bölümünde hüküm süren Osmanlı'nın mirası gibi düşünülmektedir. Afrika'da tarihsel bağlardan güç alan Türkiye 21. yüzyılın en önemli aktörü olarak görülmektedir. Bu bakımdan düşünüldüğünde Afrika ülkeleriyle geliştirilen ilişkilerde Türkiye yalnızca ticaret partneri değil, aynı zamanda zengin kültürel ve insani değerlerin paylaşıldığı güçlü bir dost olarak ön plana çıkmaktadır. Bölgesel veya konjonktürel bir iş birliğinin ötesinde, kıtayla kurulan ilişkiler küresel ölçekte bir birliktelik ve dayanışma modelinin örneği olma özelliği taşıyor. Dünya üzerindeki kaynakların, sorunların ve sorumlulukların daha adil paylaşıldığı yeni bir dünya için Afrika kıtasının sömürü kültüründen kurtarılması ve kendine yeter bir kıta haline getirilmesi elzemdir. Nitekim 21. Yüzyılda hala Batı Afrika başta olmak üzere Afrika'nın birçok yerinde elektrik ve su probleminin yaşandığı maalesef bilinen bir gerçekliktir. Günde yaklaşık 18 saati bulan elektrik kesintilerinin yaşandığı bir bölgede hangi adil düzen veya adil bir paylaşım söz edilebilir? Yaşadığı bunca zorluğa rağmen sahip olduğu egemenlikten ödün vermeyen Malî'nin karanlık manzarasından MINUSMA'nın yanından elektriksiz bir günde bunu yaşıyor olmakta tarihe düşülmesi gereken bir nottur.

Değerli okuyucularımız bu sayımızda sizlerle politikadan edebiyata oldukça farklı konuları ele alan 5 makale paylaşmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Çoğunluğu Afrikalı yazarlar tarafından yazılmış bu değerli çalışmaların literatüre kaynak sağlaması dileğiyle keyifli okumalar dilerim.

Dr. Öğr. Üyesi Murat DELİBAŞ

Editör
Bamako/MALİ
30 Aralık 2024

EDITORIAL

The *Journal of Interdisciplinary African Studies* is a multilingual and multidisciplinary publication established to contribute all research on the African continent to the existing body of literature. Africa, a continent with which we have maintained bilateral relations since the Ottoman era, is referred to as the cradle of civilizations by nations worldwide. With its young and dynamic population, Africa has the potential to grow faster than the rest of the world. As highlighted by Minister of Trade Ömer Bolat in light of this year's data, it is no coincidence that 11 of the 20 countries expected to experience the fastest economic growth are in Africa.

However, this continent also grapples with challenges such as economic inequality, environmental and ethnic issues, and societal changes—outcomes of colonial exploitation by Western powers. These realities make solidarity, mutual respect, and innovative solutions imperative, both within Africa and on a global scale.

The relationship between Africa and Turkey is often perceived as a legacy of the Ottoman Empire, which once held influence over much of the continent. Drawing strength from historical ties, Turkey is regarded as one of the most significant actors of the 21st century in Africa. From this perspective, Turkey emerges not only as a trade partner but also as a strong ally sharing rich cultural and humanitarian values with African nations. Beyond regional or circumstantial cooperation, Turkey's relations with Africa exemplify a global model of unity and solidarity.

For a world where resources, challenges, and responsibilities are distributed more equitably, it is essential to liberate the African continent from the culture of exploitation and enable it to become self-reliant. Unfortunately, it remains a stark reality that, even in the 21st century, many parts of Africa, particularly West Africa, still face issues such as electricity and water shortages. How can we speak of fairness or equitable distribution in a region where power outages last up to 18 hours a day? Writing these words in a day without electricity against the dark backdrop of Mali—a nation that has maintained its sovereignty despite countless hardships—is a note worth recording in history alongside the presence of MINUSMA forces.

Dear Readers,

In this issue, we are delighted to share with you five articles covering diverse topics ranging from politics to literature. Written predominantly by African authors, these valuable works aim to serve as a resource for the academic literature. Wishing you a pleasant and insightful reading experience..

Asst. Prof. Murat DELİBAŞ
Founding Editor
Bamako/MALI
30 December 2024

Ugandalı Aile Şirketlerini Gelecek Nesillere Taşımak: Aile Şirketlerinde Halefiyet Planlama Sürecinin Eleştirel Bir Analizi

Pushing Ugandan Family Businesses to the Next Generation: A Critical Analysis of Succession Planning Process in Family-Owned Businesses

Abubakar LUJJA

Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi,
Istanbul University, Institute of Social Sciences, Department of Business Administration
abbysa9@outlook.com,
ORCID: 0000-0003-2830-9360

Muzafalu KATAMBA

Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Ankara Hacı Bayram Veli University, Institute of Social Sciences, Department of Communication,
kataffalu09@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-9000-2303

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 15.09.2024

Kabul Tarihi / Accepted : 25.10.2024

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December

Cilt / Volume : 2 - **Sayı / Issue** : 2 - **Sayfa / Pages** : 77-94

Atıf / Cite as

LUJJA A, KATAMBA M. Ugandalı Aile Şirketlerini Gelecek Nesillere Taşımak:
Aile Şirketlerinde Halefiyet Planlama Sürecinin Eleştirel Bir Analizi.
Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi, 2/2 (2024), 77-94

Doi: 10.5281/zenodo.14577611

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright

Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Interdisciplinary African Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal.
All rights reserved

Öz: Aile Şirketleri (AİŞ), çok eşli, yerli ya da yerli olmayan AİŞ'ler olsun, başarı öncesi ve sonrası çatışmalar, erkek cinsiyet kayırmacılığı, nepotizm ve zayıf halefiyet planlaması deneyimleriyle hayatta kalma tehditleriyle karşı karşıyadır. FB'lerin nesilden nesile hayatta kalması halefiyet sorununa bağlıdır. Halefiyetle ilgili zorlukların ele alınması, FB'nin bir sonraki nesle kadar hayatta kalmasına ve kurucunun mirasının devamlılığına katkıda bulunur. Bu çalışma, sorunsuz halefiyet planlaması, halefiyet süreci ve halefiyet modeline yol açan kritik unsurları incelemektedir. Uganda'da halefiyet plan-

lmasının kritik kavramlarını anlamak için bir araştırma yaklaşımı olarak tematik içerik analizi kullanılmıştır. Özetle, ASB'lerin her cinsiyetten haleflerini yeterince erken araştırmaları, hazırlamaları ve yetiştirmeleri, yazılı halefiyet planlarına, yazılı aile anayasalarına sahip olmaları ve halef seçimlerini kayırmacı, duygusal, cinsiyete dayalı, bilimsel olmayan temelli kararlar yerine bilinçli hesaplanmış kararlara dayalı olarak yapmaları gerekmektedir ki bu çalışmada halef seçimi için ya aile içi bir üyenin ya da aile dışı bir üyenin yetkinlik ve becerilerine dayanan Aile Şirketleri Halefiyet (FBS) (Royer vd., 2008) durumsallık modelinden uyarlanmıştır. Çalışma, özel kaygıları ele alacak, FB'lerin paydaşlarına rehberlik, duyarlılık ve teknik destek sunacak bir düzenleyici kurum önermektedir. Büyük ve mali açıdan güçlü FB'lere, FB uzmanlarından teknik destek gerektiren FB ile ilgili zorlukların üstesinden gelmek için FB'ye özgü endişeler konusunda düzenli olarak FB danışmanlarına danışmaları tavsiye edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uganda, Halefiyet Planlaması, Aile Şirketi, Aile Şirketi Halefiyeti Aile Anayasası.

Abstract: Family Businesses (FBs) face survival threats with experiences of pre and post-succession conflicts, male gender favoritism, nepotism, and poor succession planning whether polygamous FBs, indigenous or non-indigenous owned. FBs' generational continued survival is tied to the succession question. Addressing succession-related challenges contribute to FB's survival to the next generation and the continuity of the founder's legacy. This study looks at critical aspects that lead to smooth succession planning, succession process, and succession model. Thematic content analysis as a research approach to understanding critical concepts of succession planning in Uganda was used. In sum, FBs need to search, prepare, and groom successors of any gender early enough, have written succession plans, written family constitutions and make successor choices based on informed calculated decisions rather than nepotistic, emotional, gender-biased, non-scientific based decisions which in this study is adopted from the contingency model of Family Business Succession (FBS) (Royer et al., 2008) which is based on competence and skills of either an inside-family member or outside-non family member for a successor choice. The study suggests a regulatory body to address peculiar concerns, offer guidance, sensitization, and technical support to the stakeholders of FBs. Big and financially strong FBs are advised to regularly consult FB consultants on peculiar FB concerns in order to overcome FB related challenges that require technical support from FB specialists.

Keywords: Uganda, Succession Planning, Family Business, Family Business Succession Family Constitution.

Introduction

Family Businesses (FBs) are the greatest Gross Domestic Product (GDP) contributor to the global economies (Miroshynchenko et al., 2021; Family Firm Institute, 2017; Tharawat Magazine, 2014) in terms of growth and development and their impact on the lives of communities cannot be underestimated. FBs help in the provision of employment opportunities and experiential knowledge benefits among others. This is because FBs are estimated to constitute 80% to 90% of firms in the whole world (see Poza, 2010; De Massis & Foss, 2018).

The prime focus for every FB is to live longer enough to transcend from the first generation of its founders to the next generations (Andersson et al, 2002:90). Majority of FBs fail because of the magnitude of various factors such as the sudden death of the founder (s), founder (s) living with critical health conditions as well as poor performance. Unfortunately, this creates a leadership gap for succession of the FB. Nevertheless, such moments have severely denied visions of founders of fallen FBs to be achieved largely due to a lack of succession planning (Janjuha-Jivraj & Woods, 2002). Succession planning continues to trouble researchers, academicians, FBs, practitioners, and policymakers to find an ever-lasting solution to cure this high failure rate. Dyer (1987) stated that it is paramount to add that FBs are unique forms of businesses in their culture, experience unique challenges, conflicts, opportunities, and styles of survival.

Succession management in FBs continues to pose a big challenge to the continuity of FBs the world over (Bocatto et al., 2010). However, succession planning is presented as the best solution. Succession planning is therefore the best solution to the FB succession problem (Tharawat Magazine, 2014) and incidentally is a concern for FB practitioners, academicians, researchers, and consultancies. Approaches that seek to address FB succession challenges tend to depend on certain factors such as nature, size, age, ownership, management, financial performance and wellness of the FB (Duh, Tominc & Rebernik, 2007; Mandl, 2008; Sharma et al., 2003).

Furthermore, studies on FBs remain low in developing African countries such as Uganda (see Sebagala et al., 2018; Lujja & Katamba, 2023:2; Kwoba & Ebewo, 2022:72). Several considerable studies on FBs have successfully been done in developed economies such as European countries with less focus on low developing countries or under-developed countries such as Sub-Saharan African countries (Wortman, 1995 cited by Gupta & Levenburg, 2010:155; Bruton, Ahlstrom, & Obloj, 2008:1; Khavul, Bruton & Wood, 2009:1219). It is against this background that research on succession planning in FBs in Africa is still needed. To plan for succession is to ensure continuity of FB, preservation of business legacy, continuity of income flow even in retirement stage and to the closest family members, supporting local community, and creation of employment opportunities for the family and other community members from the founder's lifetime to the second generation, and probably to third and next generations (Floren, 1998; Poza, 2010).

Several studies indicate is that 67% of FBs fail to reach the second generation, 30% make it to the second generation, and 3% make it to third generation with majority FBs collapsing within the 25 years of their existence (See Mokhber et al., 2017; Chrisman et al., 2003, 2005; Zellweger et al., 2011). There is a general doubt and concern about the successfulness of succession planning in FBs which partly explains the less attention paid to preparing succession plans in the majority

of FBs in Uganda and Africa generally. So, FBs that view succession planning as a strategic role of founders establish family constitutions for their FBs (O'Hara, 2004). This not only helps in reducing agency problems associated with FBs but whose top leadership is composed of competent family members or stakeholders. A study by Arteaga & Menendez-Requejo (2017) found a positive relationship between family constitution and FB longevity. This is partly because family constitutions address principal-agent relationships, FB history, the vision of the FB, rules and norms of the firm, succession planning, shares among the members, power structure, and leadership among others.

Family Businesses in Uganda Family

There is generally no universally approved definition for the family business (Zahra & Sharma, 2004; Chua et al., 1999; De Massis et al., 2012) with several researchers defining FBs as their way (Zahra & Sharma, 2004). There is however convergence on certain parameters that characterize FBs such as ownership, control, decision-making, family- member involvement among others (Poza, 2010; Chua et al., 1999; O'Hara, 2004). However, Chua et al., (1999:25) defined FB as a business governed and/or managed intending to shape and pursue the vision of the business held by a dominant coalition controlled by members of the same family or a small number of families in a manner that is potentially sustainable across generations of the family or families. FB is also defined as a business in which two or more members of a family are involved and the majority of ownership and control lies within the family (Osunde, 2017:1). In addition, Venter et al., (2005:284) defined FB as a business owned by the members of the same family to shape and/or pursue the formal or implicit vision of the business, and where it is the intention of the family members to hand the business over to the next generation or where the business has already been handed over to a family member to manage and/or control.

Although FBs in Uganda make the biggest contribution to the economy (Lujja & Katamba, 2023), research on FBs in Uganda is still scanty (Kwoba & Ebe-wo, 2022:72). Uganda is an East African landlocked country with a population of 45 million people (Uganda Bureau of Statistics 2022/2023 report). It is important to note that due to differences in beliefs and cultures, some FBs in Uganda are owned by polygamous families (whereby the father has more than one wife), indigenous Ugandan FBs, and non-indigenous Ugandan FBs. This seemingly simple demography plays a key role in the way FBs in Uganda manage their succession planning.

FBs in Uganda can be found in a wide range of sectors, including agriculture, manufacturing, retail, real estate, services, and more. They are essential to the country's economic growth and development. Majority FBs in Uganda are SMEs, contributing to job creation, tax revenues, and economic growth (Lujja & Katam-

ba, 2023). These businesses often have a strong entrepreneurial spirit and local focus. The majority however, have common challenges such as limited access to finance, succession planning, conflicts, and regulatory constraints.

In Ugandan culture, it has been visually observed that the eldest son is generally considered to inherit the father's business, although recently, girls have also started to be considered for inheritance, especially in families that lack boy children and also where the girl is more competent, interested, and suited for succession. The divergent religious beliefs in Uganda where some faiths such as the Islamic faith teach marrying up to four wives have seen a good number of FBs as polygamous FBs which often pose survival threats of FBs due to serious succession conflicts. Polygamy is a common practice in many African countries (Ezimme et al., 2019:1893), a key factor in succession decisions in polygamous FBs, and a potential concern for delayed succession planning discussions for fear of tension between and among children and spouses. FBs in Uganda may be categorized in two forms that are FBs owned by indigenous Ugandans and FBs that are owned by non-indigenous Ugandans. The former are generally small in size or what is commonly known as Small and Medium-sized Enterprises (SMEs), often associated with low survival rates and few are large and old-term survivors. The latter on the other hand, are big and are likely to be long-term survivors (50 years and above).

Additionally, the majority of FBs in Uganda lack a written family constitution. A family constitution is a living document that is used as a mechanism through which the family regulates the influence of their interests in the business (Ward, 1991). It can be amended or updated whenever there is a need. The family constitution addresses the governance, leadership, succession process, conflict management, the mission and vision of the founder, family involvement in the board, share, and dividends, among others (Suess (2014). Suess (2014) added that the family constitution also helps in professionalizing FBs especially those that are mid-size and large-size, increasing the number of employees, increasing financial performance, and those FBs whose years of operation are more than 5years (see Dyer, 1988).

FBs in Uganda, like elsewhere, face unique opportunities and challenges. They are a vital component of the country's economic landscape, contributing to job creation, economic development, and community well-being. Their ability to adapt to changing market conditions, address governance issues, and innovate will be critical to their continued success and contribution to Uganda's economy (Kwoba & Ebewo, 2022; Lujja & Katamba, 2023). FB Succession planning is generally ill-conceived among FB owners in Uganda as many may interpret it to mean preparing for death, others for fear of sparking succession debates and conflicts shy away from this important aspect even if the majority acknowledges its relevancy in the survival of FBs from the first to the second generation and more.

Significance of Family Businesses

Family businesses are a major driver of the global economy (Ezimme et al., 2019:1891) and are considered to be the world's oldest form of business (De Alwis, 2011) as cited by Ezimme et al., (2019:1891). They create jobs, generate income, and contribute to economic growth and stability in many countries (Beckhard & Dyer, 1983; Venter et al., 2005). Family businesses often have a long-term perspective, which can lead to more sustainable and responsible business practices. The focus on the future can benefit not only the business but also the communities they operate in. This implies that FBs often have a rich history and legacy, which can be a source of pride and authenticity. At the same time, they adapt and innovate to stay competitive.

FBs are frequently deeply rooted in their local communities. They often have strong ties and a sense of responsibility to these communities, supporting local initiatives and charities. Family businesses also have a strong company culture and values that are passed down through generations which creates a sense of purpose and identity for employees and customers. Family businesses provide a vehicle for passing on wealth, values, and a sense of purpose to future generations (Lujja & Katamba, 2023), and this can be an essential part of a family's legacy. FBs are significant employers, creating a substantial number of jobs in various industries, which can have a positive impact on local and regional economies (see Howorth & Ali, 2001; Lee & Tan, 2001; Floren, 1998). Some FBs, especially larger ones, wield significant influence and are often involved in philanthropic activities, contributing to social causes and community development.

Family Business Succession

Succession planning in FBs refers to the deliberate process that involves the identification of high-potential family members for transfer of management, and control from one family member to another (Sharma et al., 1997; Sharma et al., 2003:1). Another study defined it as 'a lifelong process of planning and management that encompasses a wide range of steps aimed at ensuring the continuity of FBs through generations. (Aronoff, McClure, & Ward, 2011:6). Rothwell (2001) defined succession planning as a deliberate and systematic effort by an organization to ensure leadership continuity in key positions, retain and develop intellectual and knowledge capital for the future, and encourage individual advancement. Cadieux, Lorrain, and Hugron, (2002) defined succession in FBs as a dynamic process involving the transfer of both management and ownership of a family firm to the next generations.

Succession planning is considered by a majority of researchers as the most important concern for FB owners and founders, and one of the hardest tasks for FB owners globally (Chua et al., 2003; Bjuggren & Sund, 2001; De Massis et al., 2008) with most FBs facing challenges to transfer leadership and control to the

next generation with minimum supervision despite its importance in FB long term sustainability (Handler, 1994:133; Blumentritt et al., 2012:51; Gomba & Kele, 2016:9). Lujja and Katamba (2023:4) observed poor succession planning as a major factor that contributes to failure in most FBs in Uganda regardless of their size, which affects their continuity from one generation to another. Beckhard & Dyer, (1983) attributed this to the many FB owners who have negative attitude towards succession planning and FB practitioners who are hesitant to relinquish control, thinking that determining a successor is unimportant, and they probably think planning for succession is a painful death warrant, and a cause of division and family conflicts among the children or potential successors

Succession gap in FBs can happen at any time depending on the given circumstances. FBs may experience forced succession especially when the founder dies abruptly or due to serious health conditions (Handler, 2014). It may also happen as a planned strategy by the founder to the successor. FBs that go through the succession process may see the transfer of ownership, control, management, and or leadership from the founder (s) to the successor. Polygamous FBs in Uganda normally experience survival threats due to unending family conflicts and a lack of forgiveness that extends to businesses. This has seen FBs struggle with the demise of their founders and the majority collapse before reaching the second generations. Several studies also reveal the high rate of FBS failures as a result of failure to manage emotional aspects of the succession process which tears the FB apart due to persistent conflicts, indecision, and or poor decisions (Blumentritt et al., 2012:55; Duh, Tominc & Rebernik, 2009).

Several studies on successful FBs that have lived beyond first generations such as in Japan (Goto, 2014, 2013, 2011; O'Hara, 2004; Yokozawa & Goto, 2004), France (Chadeau, 1993), Italy (Corbetta, 1995), Switzerland, Germany (Kayser & Wallau, 2002), Netherlands (Floren,1998), Australia (Owens, 1994), and Sweden, (Hall & Nordqvist, 2008) have reveal the role of the founder in preparation, training, and smooth transfer of leadership from the founders to the younger generation as the key point in maintaining the longevity of family firms. It is hence important to note that the biggest challenge for FBs is the failure to plan and manage succession (Gomba & Kele, 2016:10). Several researchers have linked FB sustainability to successful succession planning (Amolo & Migiro, 2017).

The transition of FBs from the first generation to the next generations is a challenging task yet in most cases is one of the goals of FBs (Chua et al 2009; Gomez-Mejia et al., 2007) that requires a systematic succession plan whose process should be a gradual one, not an abrupt process that is normally characterized with legal handover ceremonies. Another study by the 10th Global Family Business Survey published by PwC Family Business Survey (2021:6) showed only 30% of FBs have well-documented succession plans which partly explains why a majority of FBs fail before reaching the next generation. FBs that have succes-

sion plans are said to be better performers in terms of profitability, leadership continuity, and employee retention that contribute to the survival of FBs to the next generation (Barnett & Davis, 2008:723) and probably a preservation of the founder's vision and culture values to next generation.

Family meeting and conversation

Conducting regular Family meetings plays a critical role in succession planning process which guarantees successful transfer of FBs from one generation to another, cohesion, and unity hence long-term survival of FBs. Family meetings foster unity, trust, and shared purpose among members. Unity, trust, and shared purpose form a formidable strength of FBs which helps in improving performance. This is because human resources can work under minimum supervision which helps in the administrative costs of the FB. Family Members can understand the vision and values of the founder or founding members and work towards its attainment through these meetings. Members can resolve any misunderstanding and reach a consensus regarding planning for the present and future direction of the FB.

Family meetings also contribute to better succession planning by providing the opportunity to identify and groom potential successors, training them in relevant departments, and offering family support to family members who are either part of the FB human resource or potential FB successors.

Family Meetings ensure smooth communication flow among members. This is because the meetings provide a platform to air out any concerns and misunderstandings, resolve conflicts review and evaluate tactical, strategic and succession plans, and critical decisions are discussed at length by key FB managers (Blumentritt, 2006:65). Blumentritt (2006:67) argued that family meetings can be prompted, and managed effectively with the existence of FB boards. The boards provide a significant role in ensuring continued family meetings, advisory roles to members, management oversight, provision of business resources and support, and succession planning.

Family business Succession planning process

Sharma et al., (2001) defined the succession process as actions, events, and developments that affect the transfer of management control from one family member to another. For the continuity and prosperity of FBs beyond first generations there is a need for early succession planning (Ward, 1987). Unplanned succession is generally associated with tensions, long-term conflicts, discontent, outbreak of divisions, and subsequent collapse of the FB. Whereas the succession planning process involves decisions of family members and outgoing founders, several factors may influence the determination of a suitable successor. Several researchers have suggested contributing factors to smooth succession such as

the age of the successor (Vera & Dean, 2005), the successor's willingness to take over (Sharma et al., 2003; Venter et al., 2005; Chrisman et al., 1998; 2009), Successor personality traits and needs (Van der Merwe, 2011), successor's capability in terms of competence and experience (Chrisman et al., 1998), quality of the relationship between the successor and family members (Chrisman et al., 1998).

Deciding on who should be part of succession planning is considered the first step in the succession planning process (Beckhard & Dyer, 1983). The FB founder or founding members must be central in the smooth development of the plan. The family constitution that is assumed to include the governing rules and aspects relating to succession planning may find succession suitability roles to be handled and determined by the qualifying and interested children. It is also important to add that the time frame for the succession plan needs to be determined by FB owners and the relevant positions that would be replaced at the end of that time frame (Beckhard & Dyer, 1983). For successful succession process, Coffman, (2014) said that the succession planning process should consist of three major elements which include identification of potential successors, building commitment, and communication to the successor.

Contingency Model of Family Business Succession

In most FBs, successor choice preference is normally given to an inside family member as a successor, but in case of the failure due to factors such as the unwillingness of the family member to take over, lack of capabilities, and competencies to manage FB, (De Massis et al., 2008) poses that there can be a great threat to the survival of the FB especially should an internal member be forced on the FB as a successor. According to Royer et al., 2008, a given FB may weigh on whether or not to choose an internal family member or external family member as a possible successor depending on the situation and qualities of the available candidates. Royer et al., (2008) came up with the 'contingency model of FB succession' to ease the process of identifying and choosing a potential FB successor as a way of solving the succession problem which hinders most FBs from reaching next generations.

The contingency model of FB succession gives specialized and calculated guidance on the suitability of either an insider family member or an outsider non-family member as a preferred successor in a given FB transition based on certain competence parameters. According to the contingency model of FBS by Royer et al., (2008), FBs can choose based on suitability factors, between a family and non-family member as successor. FBs assess the current situation of the FB concerning the general knowledge, technical, industrial knowledge, experiential knowledge, and interpersonal relationships of the candidates of choice. Katamba, (2018) referred to interpersonal relationship as a relationship of social vacuum or social networks that exists with the support of social connections.

This means interpersonal relationship can be built on factors like self-discloser, communication, and emotional support among others. Therefore, an advantage goes to a family member as a successor if that person demonstrates high interpersonal relationship, general knowledge, technical, industrial knowledge, and experiential knowledge. Possession of such capabilities, skills, and competencies by an internal family member as a successor helps in knowledge transfer and ensures consolidated advantage to the FB. On the other hand, limitedness in technical, industrial, and experiential knowledge coupled with poor interpersonal relationships puts an internal family member as unfit and unfavorable for a successor choice if the family business is to live longer.

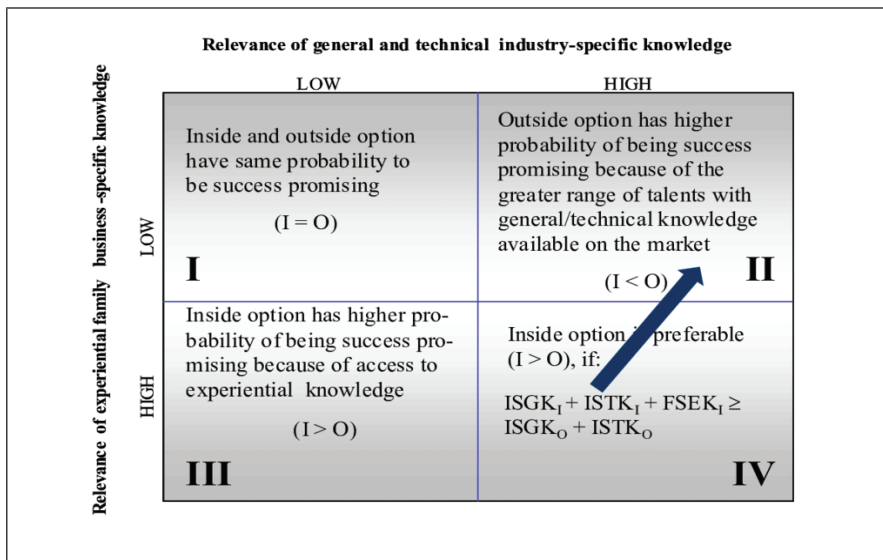

Figure 1: Shows the contingency model of FBS developed (Source: Royer et al., 2008:19)

The contingency FBS model positions successor choices based on the knowledge where $ISGK(i)$, $ISTK(i)$, $FSEK(i)$, $ISGK(o)$, and $ISTK(o)$ are reflected to determine successor choice:

Table 1: Knowledge and Technical Skills Combinations.

ISGK(i): Industry - Specific General Knowledge of the (i) inside –family successor
ISTK(i): Industry - Specific Technical Knowledge of the (i) inside –family successor
FSEK(i): Family Business- Specific Experiential Knowledge of the (i) inside – family successor
ISGK(o): Industry - Specific General Knowledge of the (o) outside –family successor
ISTK(o): Industry - Specific Technical Knowledge of the (o) outside –family successor
I (i): inside family member as successor
O (o): outside family member as successor

Source: Royer et al., (2008:19)

According to the contingency model, the first square (I) shows situations where industry, specific, general, technical, and experiential knowledge is low implying that there is low relevance of such knowledge in ensuring competitive advantage to the FB. This scenario renders both an outsider and an insider as suitable candidates. On the other hand, square two (II) shows high relevancy of industry, specific, general, and technical knowledge but low relevance of family business specific-experiential knowledge. This situation favors an outside member as a greater choice over an inside family member. Square three (III) concerns a situation where a high relevance of family-business specific experiential knowledge is combined with low relevance of industry-specific general and technical knowledge. This situation favors an internal family successor. Royal et al., (2008) argued that small and medium-sized enterprises suit this category as a possible successor choice.

On the other hand, if the relevancy of family business-specific experiential knowledge is low and the relevance of industry-specific general/ technical knowledge is low, an outsider non-family member is preferred. Square four (IV), represents a combination of the high relevance of industry-specific general and technical knowledge as well as a family business-specific experiential knowledge. Where the family member demonstrates more knowledge than the outsider, then the internal family member is preferred. According to Royer et al., (2008), this contingency model of FBS can be understood in a way that squares III and IV are more likely to prefer an internal family member as a successor while squares I and II are more likely to prefer an external non-family member as suc-

cessors. Furthermore, a non-family member choice would be favorable in situations where educational skills, work experience, and success record in other previous firms of the same industry are demanded. An internal family member would be preferred in situations where the need to understand and continue the relationships among employees and internal firm knowledge acquired in a learn-by-doing process.

Family Business Constitution

Although there is no systematic advice on how to apply family constitution in ensuring internal harmony, succession, and management of FB strategic choices, Prigge and Mengers, (2023) observed the vital challenge facing FBs in ensuring family constitution is adopted. A written family constitution is considered to be one of the principal instruments in managing FBs. According to Fleischer (2023) and Matias & Franco (2020), a family constitution is also referred to as family protocol, family Charta, FB governance constitution, family codex, or family agreement. Fleischer (2023) well-defined the family constitution as a written document in which the owner family articulates their shared set of goals and values for the company or business, taking into account potential conflicts between family, company, and ownership. A family constitution typically comprises of segments such as mission, goals, values, roles, family succession, governance, conflict resolution, recruitment, family council, other instruments, boards, philanthropy, strategic plans, appendix, and final remarks (Arteaga & Menéndez-Requejo, 2017).

Therefore, a family constitution is a mutual agreement among family members, written, signed and approved by all family members on agreed-upon issues, targets, and goals for governing FB. As it involves mutual consent of family members, it indicates that a family constitution is a result of a communication process among owner families, and an effective communication. Katamba (2018) demonstrated that effective communication consist of daily interactions of verbal and non-verbal communication among those who are involved, which facilitates all good relationships, as poor communication (skills) can negatively impact relationships among the FB members. This implies that effective communication enhanced through regular family meetings can lead to an effective family constitution, and vice-versa.

According to Fleischer (2023), family constitutions are morally binding, not legally binding, hence FBs can extend the goal, vision, and culture of the founder and the business by enforcing, seeking guidance, solving FB succession and recruitment challenges, and managing the FB using the adopted FB constitution. Grounded on research conducted by Ulrich and Speidel (2023), "the existence of a family constitution neither correlates with size or age of the company nor with the number of generations. 97% of the FBs with family constitution named as their main goal connected to the family constitution an emotional additional

value, only 3% anticipated for an effect on the company's success as their most important goal. According to Franco and Matias (2020), family constitution is one of the principal issues that contribute to the survival, continuity, and longevity of FBs. Franco and Matias (2020) emphasized that successful FBs survived for more than one generation.

Conclusion

Although succession planning in FBs has to solve both the management and ownership questions of the firm, it is recommended that both succession in management and ownership should go hand in hand with the transition leadership such that the next generation or successors do not encounter more problems and conflicts to solve that may result in handing over management and ownership to different successors. Secondly, ensuring timely succession planning is normally met by a series of hurdles and obstacles brought about by the founder(s)/owner(s) or the other family members. These may be psychological and emotional factors such as fears of losing power, fear of retirement and poverty, and jealousy towards potential successors. In addition, complexity of the succession process is where the founder/owner may not have adequate knowledge and experience in handling the situation. Further, national legislation bodies may also cause legal problems and complicate the succession process such as high taxation and administrative formalities within the company law of the country. Also, lack of tacit knowledge can hinder the transferred FB from one generation to another.

Therefore, this research suggests a regulatory body specifically to address and offer guidance to FB owners and managers be put in place to help in offering appropriate technical support. FB founders/owners need to get oriented and sensitized on the need to prepare for timely transfer and succession planning for their FBs because the success of the succession planning process can be seen by the satisfaction of the FB leadership, less or no aftermath conflicts, continued positive performance of the FB, and continuance of the FB into the next generation. However, searching, preparing, and grooming potential successors need to start early enough for better results. FBs need to make calculated and informed decisions on determining a successor not through the emotional or nepotistic way but by considering competence and skills of the successor regardless of being a direct family member or non-family member.

The contingency model of FBS is also recommended to ensure the continuity of the FB rather than making emotional decisions based on nepotism, male gender favoritism, and non-scientific methods. Also, having a written succession plan should be a concern for FBs to ensure harmony for the future of the next generation in as far as leadership, governance, management and control, ownership, and shareholding is concerned. This study recommends succession plans as a way of helping FBs in fixing emergencies such as when the founder is inca-

pacitated, retired, or dead, and this plan can be well articulated in the family constitution since written family constitutions are adopted to cater for the overall symptoms that may affect the well-being of the FB, provision of original founder solutions and opinions as regards to strategic direction of the business.

References

- Amolo, J., & Migiro, S. O. (2017). Factors Impacting on Family Business Succession at Newcastle in KwaZulu-Natal. *Journal of Economics*, 8(1), 18-25.
- Andersson, T., Carlsen, J., & Getz, D. (2002). Family business goals in the tourism and hospitality sector: Case studies and cross- case analysis from Australia, Canada, and Sweden. *Family Business Review*, 15(2), 89-106.
- Aronoff, C. E., & Baskin, O. W. (2011). *Effective leadership in the family business*. Palgrave Macmillan.
- Arteaga, R., & Menéndez-Requejo, S. (2017). Family constitution and business performance: Moderating factors. *Family Business Review*, 30(4), 320-338.
- Barnett, R., & Davis, S. (2008). Creating greater success in succession planning. *Advances in developing human resources*, 10(5), 721-739.
- Beckhard, R., & Dyer Jr, W. G. (1983). Managing continuity in the family-owned business. *Organizational dynamics*, 12(1), 5- 12.
- Bjuggren, P. O., & Sund, L. G. (2001). Strategic decision making in intergenerational successions of small-and medium-size family-owned businesses. *Family Business Review*, 14(1), 11-23.
- Blumentritt, T. (2006). The relationship between boards and planning in family businesses. *Family Business Review*, 19(1), 65- 72.
- Blumentritt, T., Mathews, T., & Marchisio, G. (2013). Game theory and family business succession: An introduction. *Family Business Review*, 26(1), 51-67.
- Bocatto, E., Gispert, C., & Rialp, J. (2010). Family-owned business succession: the influence of pre-performance in the nomination of family and nonfamily members: evidence from Spanish firms. *Journal of Small Business Management*, 48(4), 497-523.
- Bruton, G. D., Ahlstrom, D., & Obloj, K. (2008). Entrepreneurship in emerging economies: Where are we today and where the research should go in the future. *Entrepreneurship theory and practice*, 32(1), 1-14.
- Cadieux, L., Lorrain, J., & Hugron, P. (2002). Succession in women-owned family businesses: a case study. *Family business review*, 15(1), 17-30.
- Chrisman, J. J., Chua, J. H., & Sharma, P. (1998). Important Attributes of Successors in Family Businesses: An Exploratory Study. *Family Business Review*, 11(1), 19-34.
- Chrisman, J. J., Chua, J. H., Sharma, P., & Yoder, T. R. (2009). Guiding Family Businesses through the Succession Process. *CPA Journal*, 79(6), 48-51.
- Chua, J. H., Chrisman, J. J., & Bergiel, E. B. (2009). An agency theoretic analysis of the professionalized family firm. *Entrepreneurship theory and practice*, 33(2), 355-372.

- Chua, J.H, Chrisman, J., & Sharma, P., (1999). Defining the family business by behavior, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 23(4), 19-39.
- Chua, J.H, Chrisman, J., & Sharma, P., (2003). Succession and nonsuccession concerns of family firms and agency relationship with nonfamily members, *Family Business Review*, Vol. 16 (1), 89-107.
- Davis, J. A., Hampton, M. M., & Lansberg, I. (1997). *Generation to generation: Life cycles of the family business*. Harvard Business Press.
- De Massis, A., Chua, J.H. & Chrisman, J.J. (2008). "Factors preventing intra-family succession", *Family Business Review*, Vol. 21 No. 2, pp. 183-199.
- De Massis, A and Foss J. Nicolai, (2018). Advancing Family Business Research: The Promise of Microfoundations, *Family Business Review*, Vol. 3 (4), 386-396
- Duh, M., Tominc, P., & Rebernik, M. (2007). Succession issues within family enterprises in transition economies. *Druš. istraž.(Zagreb)*, 16(4/5), 751-779.
- Duh, M., Tominc, P., & Rebernik, M., (2009). Growth ambitions and succession solutions in family businesses, *Journal of Small Business and Enterprize Development*, 16, 256-269.
- Dyer Jr, W. G., & Handler, W. (1994). Entrepreneurship and family business: Exploring the connections. *Entrepreneurship theory and practice*, 19(1), 71-83.
- Dyer, W.G., (1987). *Team Building*, Addison-Wesley Publishing Company, Reading, MA.
- Dyer, W.G., (19880). *Culture and Continuity in Family Firms*, Family Firm Institute, p.18-24
- Fleischer, H. (2023). Family companies and family constitutions: Historical and comparative perspectives. In *Family Firms and Family Constitution* (pp. 3-28). Emerald Publishing Limited.
- Floren H. Roberto, (1998). The Significance of family business in the Netherlands, *Family Business Review*, Vol. 11 (2), 121-134.
- Gomba, M & Kele, T (2016). Succession Planning in Black-Owned Family Businesses- A South African Perspective, *International Journal of Business Administration*, 7 (5), 9-21.
- Gómez-Mejía, L. R., Haynes, K. T., Núñez-Nickel, M., Jacobson, K. J., & Moyano-Fuentes, J. (2007). Socioemotional wealth and business risks in family-controlled firms: Evidence from Spanish olive oil mills. *Administrative science quarterly*, 52(1), 106- 137.
- Gupta, V., & Levenburg, N. (2010). A thematic analysis of cultural variations in family businesses: The CASE project. *Family Business Review*, 23(2), 155-169.
- Hall, A., & Nordqvist, M. (2008). Professional management in family businesses: Toward an extended understanding. *Family business review*, 21(1), 51-69.
- Handler, W. C. (1990). Succession in family firms: A mutual role adjustment between entrepreneur and next-generation family members. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 15, 37-52.
- Handler, W. C. (1994). Succession in family business: A review of the research. *Family business review*, 7(2), 133-157.
- Handler, W. C. (2014). "Succession in Family Business: A Review of the Research." *Family Business Review*, 7(2), 133-157.

- Howorth, C., & Ali, Z.A., (2001). Family Business Succession in Portugal: An examination of case studies in the furniture industry, *Family Business Review*, 14(3), 231-244
- Janjuha-Jivraj, S. & Woods, A. (2002). Successional issues within Asian family firms learning from the Kenyan experience. *International Small Business Journal*, 20(1), 77-94.
- Katamba, M. (2018). *Social media and interpersonal relations-A case of Facebook and Instagram* (Master's thesis, Anadolu University (Turkey).
- Klein, S.B., (2000). Family Businesses in Germany, *Family Business Review*, 13(3), 157-181
- Kwoba, T. B. & Ebewo, E. P., (2022). A Critical Investigation of Factors Influencing Ugandan Family-Owned Manufacturing Businesses' Performance, *Journal of Management and Entrepreneurship Research*, 3(2), 71-87
- Lee, J.S.K., & Tan, F., (2001), Growth of Chinese family enterprise in Singapore, *Family Business Review*, 14(1), 49-74.
- Lujja, A., & Katamba, M. (2023). Family Businesses in Uganda: Insights on Family Business Failure and the Role of Organizational Culture. *Disiplinlerarası Dil ve Kültür Çalışmaları*, 1(1), 1-11.
- Mandl, I. (2008). Overview of Family Business Relevant Issues, Final Report, Austrian Institute for SME Research, Vienna, 31. 7. 2009, Available from: http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/family_business/family_business_en.htm
- Marchisio, G. & Astrachan, J. (2008). Strategic Planning in Family Business: A Powerful Developmental Tool for the Next Generation. *Family Business Review*, Vol. 21, No. 3, (September 2008), pp. 239-258, ISSN 0894-4865
- Maribor Duh, M., Tominc, P. & Rebernik, M. (2005). Nasledstvo v malih in srednje velikih podjetjih v Sloveniji (Succession in small and medium-sized enterprises in Slovenia). *Organizacija*, Vol. 38, No. 10, (December 2005), pp. 590–599, ISSN 1318-5454
- Matias, C., & Franco, M. (2020). The role of the family council and protocol in planning the succession process in family firms. *Journal of Family Business Management*, 11(4), 440-461.
- Miroshynchenko Ivan, De Massis Alfredo, Miller Danny, and Barontini Roberto, 2021, Family Business Growth Around the World, *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 45 (4), 682-708.
- Mokhber, M., Gi, T. G., Rasid, S. Z. A., Vakilbashi, A., Zamil, N. M., & Seng, Y. W. (2017). Succession planning and family business performance in SMEs. *Journal of Management Development*, 36(3), 330–347
- Nnabuife, E. K., Nwogwugwu, N. O., & Okoli, I. E. (2019). Polygamy and Family Owned Business Succession in Nigeria. *International Journal of Management Excellence (ISSN: 2292-1648)*, 13(1), 1891-1897.
- Nordqvist, M. & Zellweger, T.M. (2010), "A qualitative research approach to the study of transgenerational entrepreneurship", in Nordqvist, M. and Zellweger, T.M. (Eds), *Transgenerational Entrepreneurship: Exploring Growth and Performance in Family Firms across Generations*, Edward Elgar, Cheltenham, pp. 39-57.
- Osunde, C. (2017), Family Businesses and Its Impact on the Economy, *Journal of Business & Financial Affairs*, 6(1),1-3 doi: 10.4172/2167-0234.1000251

- Poza, E.J., Alfred, T. & Maheshwari, A. (1997), "Stakeholder perceptions of culture and management practices in family and family firms – a preliminary report", *Family Business Review*, Vol. 10 (2), pp. 135-155.
- Poza, j. Ernesto, (2010), *Family Business*, 3rd Edition, South-Western Cengage Learning, USA
- Prigge, S., & Mengers, K. J. (2023). Family Firms and Family Constitution—A Management Perspective. In *Family Firms and Family Constitution* (pp. 29-56). Emerald Publishing Limited.
- Richard Beckhard & W.Gibb Dyer Jr., (1981), Challenges and Issues in Managing Family Firms, Massachusetts Institute of Technology, WP 1188-88
- Rothwell, W. J. (2001). *Effective succession planning: Leadership continuity and building talent from within* (2nd ed.). New York: American Management Association.
- Royer, S., Simons, R., Boyd, B., & Rafferty, A. (2008). Promoting family: A contingency model of family business succession. *Family Business Review*, 21(1), 15-30.
- Sebaggala, R., Cheromoi, C., Kyagulanyi, R., & Nakimuli, L. (2018). Family Business Succession in Uganda: A Practical Succession Model. The 2018 Conference on the Family
- Sharma, P., Chrisman, J.J. & Chua, J.H. (1997), "Strategic management of the family business: past research and future challenges", *Family Business Review*, Vol. 10 No. 1, pp. 1- 35.
- Sharma, P., Chrisman, J.J., & Chua, J.H., (2003), Predictors of Satisfaction with the succession process in family firms, *Journal of Business Venturing*, 18, 667-687
- Sharma, P., Chua, J.H. & Chrisman, J.J. (2000), "Perceptions about the extent of succession planning in Canadian family firms", *Canadian Journal of Administrative Sciences*, Vol. 17, pp. 233-244.
- Suess, J. (2014). Family governance—Literature review and the development of a conceptual model. *Journal of Family Business Strategy*, 5(2), 138–155.
- Tharawat Magazine, 2014, *Family Business Management in Spain: Lessons from a Thirty-Year Journey*, <https://www.tharawat-magazine.com/economic-impact-family-businesses/family-business-management-spain/> Accessed on 17/11/2023.
- Uganda Bureau of Statistics, www.ubos.org
- Van der Merwe, S. (2011). An investigation into the suitability of younger generation successors in small and medium-sized family businesses. *South African Journal Of Business Management*, 42(1), 31–44.
- Van der Merwe, S. P. & Ellis, S. M. (2007). An exploratory study of some of the determinants of harmonious family relationships in small and medium-sized family businesses. *Management Dynamics*, 16(4), 24–35.
- Venter, E., Boshoff, C., Maas, G. (2005), The Influence of Successor-Related Factors on the Succession Process in Small and Medium-Sized Family Businesses. *Family Business Review*, 18(4): 283-302.
- Ward, J. (2011). *Keeping the family business healthy: How to plan for continuing growth, profitability, and family leadership*. New York: Palgrave Macmillan

Ward, J.L., 1987, *Keeping the Family Business Healthy: How to Plan for Continuous Growth, Profitability, and Family Leadership*, Jossey-Bass, CA.

Ward, J.L., 1991, *Creating Effective Boards for Private Enterprises: Meeting the challenges of Continuity and Competition*, Jossey- Bass, San Francisco.

William T. O'Hara, 2004, *Centuries of Success*, Adams Media, Massachusetts, USA.

Zahra, S. A. & Sharma, P. (2004) Family business research: A strategic reflection. *Family Business Review*, 17(4), 331-346.

Exploring Afrojujuism in Amos Tutuola's My Life in the Bush of Ghosts: Spirituality, Myth, and Surrealism

Amos Tutuola'nın "My Life in the Bush of Ghosts" adlı eserinde Afrojujuizm Öğeleri: Maneviyat, Mit ve Gerçeküstücülük

Duygu KORONCU ÖZBİLEN

Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
Yıldız Technical University, İstanbul
dozbilen@yildiz.edu.tr
ORCID: 0000-0003-0018-6389

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 12.10.2024

Kabul Tarihi / Accepted : 26.10.2024

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December

Cilt / Volume : 2 - Sayı / Issue : 2 - Sayfa / Pages : 95-114

Atf / Cite as

KORONCU ÖZBİLEN, D. Exploring Afrojujuism in Amos Tutuola's My Life in the Bush of Ghosts: Spirituality, Myth, and Surrealism. *Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi*, 2/2, (2024), 95-114

Doi: 10.5281/zenodo.14577554

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Interdisciplinary African Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal.
All rights reserved

Abstract: This study explores "Afrojujuism," a concept that merges traditional African spirituality with the mysticism of "juju," blending the supernatural with the natural in African literature and culture. In his seminal work, *My Life in the Bush of Ghosts* (1954), Amos Tutuola introduces Afrojujuism as a narrative framework that blends Yoruba cosmology with Western literary traditions, creating a distinct genre of African speculative fiction. The novel centers on a young man's journey through a mysterious bush, where he encounters missing persons, ghosts, and other supernatural beings. By examining key passages, this article highlights how Afrojujuistic themes are interwoven throughout Tutuola's narrative, offering a unique exploration of the intersections between African magical beliefs and reality. The findings of this study reveal how Tutuola's work not only reflects African cultural and spiritual practices but also contributes to the development of African science fiction and fantasy, establishing Afrojujuism as an important concept in contemporary African literary studies.

Keywords: Philology, Western literature, English literature, Afrojujuism, spirituality

Öz: Bu çalışma, geleneksel Afrika maneviyatını "juju" mistisizmiyle birleştiren, Afrika edebiyatı ve kültüründe doğaüstü ile doğalı harmanlayan bir kavram olan "Afrojujuizm"i araştırmaktadır. Amos Tutuola, öncü eseri *My Life in the Bush of Ghosts*'ta (1954), Afrojujuizm'i Yoruba kozmolojisini Batı edebiyat gelenekleriyle harmanlayan ve belirgin bir Afrika spekülatif kurgu türü yaratan bir anlatı çerçevesi olarak tanıtmaktadır. Roman, genç bir adamın gizemli bir çalılıkta kayıp kişilerle, hayaletlerle ve diğer doğaüstü varlıklarla karşılaştığı yolculuğuna odaklanır. Mevcut çalışma, önemli alıntıları inceleyerek Afrojujuistik temaların Tutuola'nın anlatısında nasıl iç içe geçtiğini vurgulayarak, Afrika büyümlü inançları ile gerçeklik arasındaki kesimlerin benzersiz bir keşfini sunmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, Tutuola'nın çalışmalarının yalnızca Afrika kültürel ve manevi uygulamalarını yansıtmakla kalmayıp aynı zamanda Afrika bilimkurgu ve fantezisinin gelişimine de katkıda bulunduğunu ortaya koyarak, Afrojujuizm'in çağdaş Afrika edebiyat çalışmalarında önemli bir kavram olarak ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Filoloji, Batı edebiyatı, İngiliz edebiyatı, Afrojujuizm, maneviyat

Introduction

Afrofuturism is a cultural movement that explores the intersection of race, identity, technology, and speculative futures, with a particular focus on reimagining the African diaspora through new lenses. One critical component of this movement is Afrojujuism, a blend of traditional African spiritual practices and modern technological imaginings, which serves as a unique framework for re-envisioning African futures. The works of scholars across various disciplines have highlighted the dynamic roles that both Afrofuturism and Afrojujuism play in redefining African and African diasporic identities in speculative and artistic contexts.

Afrofuturism has often been a vehicle for cultural resistance, offering a platform to challenge historical stereotypes and reimagine futures that transcend colonial and racial oppression (Smith, 2020). According to West (2020), Afrofuturism provides a cultural foundation for Black identity that is not confined to historical victimization but looks toward cosmic, utopian futures. In this context, Afrofuturism challenges the historical narratives imposed on the African diaspora, envisioning new spaces where African culture and technology can coexist harmoniously.

One of the significant contributions of Afrojujuism, as discussed by Olamide (2021) and Ajayi (2022), is its ability to merge African mysticism and technological advancements, creating a new genre in contemporary African cinema and art. Afrojujuism uses elements of African traditional religions and mystical practices to explore futuristic themes, blending ancestral spirituality with speculative narratives that offer alternative visions of Africa. Olamide (2021) explores how Afrojujuism is depicted in African cinema, noting that films often use magical realism to depict African spirituality in a futuristic light, providing a contrast to

the typical portrayals of Africa in Western media. Similarly, Ajayi (2022) highlights how contemporary African artists use Afrojuism to construct new cosmologies that challenge colonialist depictions of African religion and culture.

Afrofuturism's engagement with African spiritual traditions is not just aesthetic but deeply political. Mbabazi (2021) argues that the fusion of Afrofuturism with African religious practices creates a powerful political tool for the African diaspora. This approach critiques colonial histories and the erasure of African belief systems, offering instead a vision of Africa that is cosmically connected to its ancestors and traditions. Nduka (2022) similarly examines the technological dimension of Afrojuism, demonstrating how digital media and technological advances allow Afrojuism to evolve into a contemporary form of storytelling that bridges the gap between traditional African spiritualities and future technological innovations.

A significant area of research in Afrojuism involves the role of women, particularly within the framework of Black feminist Afrofuturism. Ngugi (2021) discusses how Afrojuism empowers Black women by intertwining ancestral knowledge with speculative futures. This approach challenges patriarchal structures and offers new possibilities for the representation of Black women in speculative fiction. Afrojuism in this context is not only a form of cultural re-imagination but also a mode of feminist resistance that reclaims African heritage while envisioning a future of liberation and empowerment.

The intersection of Afrojuism with digital storytelling further expands its reach and relevance. Tambo (2020) examines how the advent of digital platforms, such as online literature and digital comics, has enabled Afrojuism to become a global phenomenon. The ability to tell stories that blend African traditions with futuristic elements in accessible digital formats has allowed Afrojuism to reach wider audiences, creating a new paradigm for African futures that is both rooted in the past and directed toward the future.

Zulu (2023) emphasizes the cosmic politics embedded within both Afrofuturism and Afrojuism. The notion of "cosmic politics" links African spirituality to the idea of universal interconnectedness, where the African future is shaped not only by earthly struggles but also by cosmic, metaphysical forces. This cosmic view challenges Western-centric worldviews and repositions Africa at the center of a global, spiritual, and technological renaissance. Afrofuturism and Afrojuism represent a dynamic fusion of cultural, spiritual, and technological reimaginings of Africa's past, present, and future. These movements offer powerful critiques of colonial legacies while re-envisioning African futures through the lens of African spirituality, mysticism, and modern technology. From digital storytelling to Black feminist re-imaginings, Afrofuturism and Afrojuism offer critical insights into how speculative futures can reshape cultural and political realities for the African diaspora.

Afrojujuism is a relatively recent conceptual framework used to explore the intricate relationship between the magical and supernatural elements found in West African fantasy fiction. It draws upon traditional African spiritual beliefs and cosmologies, particularly those rooted in Yoruba thought, to understand how the natural and supernatural worlds coexist in African literature. Afrojujuism functions as an important tool for examining how African authors blend myth, faith, and magic in a literary tradition that stands in stark contrast to Western literary norms. Where Western literature often treats the supernatural as separate from the real world, Afrojujuism envisions a world where these two realms are intertwined, shaping the worldview of the characters and the narrative itself.

One of the earliest and most notable expressions of Afrojujuism is found in Amos Tutuola's groundbreaking 1954 novel *My Life in the Bush of Ghosts*. This work, often cited as one of the first in African speculative fiction, introduced readers to a fantastical world where the boundaries between life, death, and the supernatural are blurred. Through the protagonist's journey in a mysterious bush filled with ghosts, spirits, and mythical creatures, Tutuola brings to life the Yoruba cosmological understanding of the world—where the spirit realm is not merely a mystical dimension but a vital part of everyday existence. The novel's fusion of Yoruba mythology with Western narrative styles created a unique literary space that transcends both African folklore and Western fiction.

Tutuola's work emerged at a time when African societies were experiencing profound cultural shifts, as the continent was undergoing the processes of modernization and decolonization. His stories, deeply embedded in African oral traditions, mythology, and folklore, are emblematic of the Afrojujuistic worldview, which resists the colonial-era literary frameworks that often marginalized or misrepresented African spiritual practices. The protagonists in Tutuola's narratives typically find themselves navigating a world where the spiritual and physical realms are seamlessly interwoven, reflecting the Yoruba belief that spirits, ancestors, and otherworldly beings are integral to the lived experience of the people. Through the protagonist's journey in *My Life in the Bush of Ghosts*, Tutuola portrays the complexity of African spirituality, challenging Western depictions of Africa as a place of superstition and darkness.

The novel's exploration of Afrojujuism offers a profound commentary on the tension between traditional African spirituality and the encroachment of modernity. Tutuola's portrayal of a young man journeying through a supernatural landscape serves as an allegory for the struggles faced by African societies in reconciling their spiritual heritage with the forces of colonialism and modernization. In the Yoruba tradition, spirits are not mere specters but active participants in the world, influencing everything from individual actions to the collective identity of the community. This worldview challenges Western notions of the supernatural as something external or irrelevant to daily life, presenting a more integrated view of existence.

Moreover, Tutuola's work can be seen as a pioneering effort in the development of African speculative fiction. By placing African mythologies at the center of the narrative, he not only revitalizes traditional spiritual beliefs but also lays the groundwork for the flourishing of African science fiction and fantasy. In this way, *My Life in the Bush of Ghosts* stands as a foundational text that has influenced generations of African writers, encouraging them to explore themes of identity, existence, and the supernatural from an Afrocentric perspective.

This article aims to contribute to the growing body of research on Afrojuism and African speculative fiction by analyzing how the novel illustrates Afrojuistic themes through its portrayal of the supernatural. It will demonstrate how Tutuola's innovative blend of Yoruba cosmology and Western literary traditions offers a unique lens through which to view African spirituality, identity, and the metaphysical. Additionally, this study will explore how Afrojuism challenges both colonial and post-colonial depictions of African societies, positioning Afrocentric narratives as central to the ongoing dialogue on African literary and cultural studies.

The Plot Summary of the Novel

Amos Tutuola's 1954 book *My Life in the Bush of Ghosts* is a unique work that combines traditional Yoruba folklore, myths, and oral stories with a strange and supernatural story. The book is about a young boy's trip after he accidentally enters the fantastical "Bush of Ghosts," a parallel world where ghosts and other supernatural beings live. The book is about Tutuola's study of life, death, and the African cosmological worldview, especially that of the Yoruba people. It is structured in scenes and dreams.

At the start of the book, a seven-year-old boy is living with his family in peace in a Yoruba town. He lives a pretty good life because his father is rich and has two sons. The boy's peaceful life is shattered when war breaks out in his town and many people have to leave, including the boy and his older brother. As chaos breaks out, the boy's family is split up. The bigger brother runs away in one direction, but the scared boy runs deeper into the woods. He stumbles into the mysterious and dangerous Bush of Ghosts by accident. This is where the story takes place for the rest of it.

As a parallel to the human world, the "Bush of Ghosts" is a realm of the supernatural where ghosts, spirits, and other strange animals live. For the boy, entering this scary world is like crossing over into a place where normal rules about life and death don't apply. He meets a lot of strange and scary creatures that often represent different parts of Yoruba mythology. He meets a lot of ghosts and spirits, and each one is a symbol of something. These forces often teach him lessons about life, religion, or society.

The main character's first important meeting is with a group of ghosts, who capture him. People have said that these beings are grotesque and horrifying and that their looks go against reasoning and nature. The ghosts have locked the boy up and use him as a sort of helper or toy. They bury him alive and wrap him in spider webs to show how much power they have over people. But he can get out of this mess in the end thanks to his smarts and the help of other spirits. He will spend almost 24 years of his life in the Bush of Ghosts, where this is the start of his long and hard journey.

The main character of the book has to deal with a lot of strange problems. Each meeting shows how dangerous and unpredictable the spirit world is. In Yoruba culture, life and death are seen as having two sides: good and evil. Tutuola talks about spirits and ghosts that are both good and bad. The main character's relationships with these ghosts are strange, but they also have deeper philosophical and moral meanings.

The boy meets a lot of ghosts, but the "television-handed ghostess," a woman ghost with a TV in her hand, is one of the most memorable. This strange figure represents how old and new, traditional and modern, are mixing in postwar Africa. Her part in the boy's journey shows how his understanding of the spirit world changes as he learns how to get around in it better. The television-holding ghost also brings up the idea of escaping reality because her look suggests a way to get back to the real world. But the boy still has a long way to go before he can be free. The boy finally marries a female ghost as he gets used to living in the Bush of Ghosts. This union is a sign of how he is becoming more like the spirit world, blurring the lines between the real world and the magical world. His ghost-wife helps him stay alive and find his way through the dangerous bush, and for a while, he seems to accept that he will always live in the spirit world. Tutuola's marriage is another example of how he explores relationships and how to stay alive in harsh conditions. The boy's trip isn't just about staying alive; it's also about getting used to a place where normal rules of life don't apply. The main character still misses his home and the world of the living, even though he is temporarily blending in. He is constantly reminded of how far away from his human roots he is by his marriage to a ghost, and he is still eager to find a way to return to his family and village. As he keeps looking for a way out of the Bush of Ghosts, his desire to go home drives him. The meaning of life, death, and existence is a major theme that runs through the whole book. In *The Bush of Ghosts*, ghosts and spirits have their own rules, which are often based on greater philosophical questions. The main character's trip is a metaphor for how people experience life and death, and it also explores the idea of life after death. Tutuola's depictions of the spirit world go against the way Westerners think about life and death. Instead, they show a cycle in which the lines between this world and the next are not so clear. In *The Bush of Ghosts*, the main character learns that ghosts can

live for hundreds of years before they have to reincarnate, and that time moves differently there than it does in the real world. In this way, the Bush of Ghosts is a place where spirits can still live and connect between the real world and the afterlife. In this setting, Tutuola can look into African ideas about death, religion, and right and wrong. The boy wants to get out of the Bush of Ghosts more and more as he gets older. He is always trying to find ways to get back into the world of people. But the ghosts often get in his way, and the mysterious forces at work work together to keep him in their realm. He eventually gets away, but it's not an easy trip. There are setbacks and mysterious problems along the way. Near the end of the book, the boy's hard work and determination pay off. He finally gets out of the Bush of Ghosts and back to the real world after many trials. After 24 years in the spirit world, he comes back as a different person. His life events have changed how he thinks about death, life, and the meaning of life. When he gets back to his village, everything has changed. He now has to figure out how to fit his new personality into the world that he used to know previously.

The fantastical setting of the Bush of Ghosts is used by the allegorical story to explore deep themes of identity, faith, and survival. In Tutuola, the main character's trip shows how the Yoruba think about life and death, where the spiritual world is just as real and important as the physical world. The novel's episodic format, full of strange events and moral lessons, is similar to the way stories are told orally in African cultures. The way Tutuola mixed folklore, myth, and surrealism in the book not only made it an important addition to African literature but also gave readers a new way to think about the human condition, especially in postcolonial Africa.

The Concept of Afrojujuism in Literature

Afrojujuism, coined by American-Nigerian author Nnedi Okorafor, represents a dynamic form of speculative fiction that blends elements of magical realism, surrealism, and fantasy with the deeply rooted spiritual beliefs of African cultures. The term itself is derived from "juju," an African spiritual practice tied to both magic and religion and represents a literary framework where the magical and the real coexist in a way that respects and reflects African cosmologies. By placing African spirituality at the heart of its narratives, Afrojujuism challenges the traditional Western literary norms that often marginalize or misunderstand these systems of belief.

Afrojujuism is not simply a response to the Western literary categories of magical realism or fantasy; it offers a critique of how African spirituality is often either ignored or reduced to exoticism in the global literary canon. In contrast to Western traditions where the supernatural is typically externalized and relegated to fantasy or myth, Afrojujuism locates juju as an inherent part of the African reality, seamlessly blending the every day with the magical. The genre is rooted in

various African mythologies, especially Yoruba cosmology, and draws upon the unique ways in which African cultures view the intersection of the physical and spiritual realms.

A key feature of Afrojujuism is its emphasis on the profound role of spiritual beings, ancestral spirits, and mythical creatures within African societies. For example, in Amos Tutuola's *My Life in the Bush of Ghosts*, the protagonist's journey through the titular bush is not a departure from reality but a journey deeper into a parallel world that is intricately connected to the tangible world. This blending of the spiritual and the physical, as Tutuola demonstrates, reflects the Yoruba belief in the pervasiveness of spirits, which are not only involved in rituals but actively participate in everyday life, influencing decisions, relationships, and societal structures (Krampah, 2022).

Afrojujuism has, over time, grown into a prominent literary movement that not only embraces African spiritual beliefs but also critiques how colonial and post-colonial forces have shaped African narratives. By foregrounding African cosmological systems, Afrojujuism allows African writers to reclaim and reimagine their cultural and spiritual heritage, providing a counter-narrative to the dominance of Western ideologies in global literary discourses. Writers such as Nnedi Okorafor and Tomi Adeyemi have incorporated Afrojujuistic elements into their works, using these themes to explore identity, belonging, and the dynamics of power in a world that often marginalizes African perspectives. In Okorafor's *Akata Witch* and Adeyemi's *Children of Blood and Bone*, characters engage with magical systems rooted in African traditions, asserting control over their stories and identities through their spiritual connections.

This literary trend is particularly important in its challenge to Western literary structures. Afrojujuism, alongside movements such as Afrofuturism, subverts the typical narratives of African history and culture, offering an alternative epistemology that emphasizes African ways of knowing and understanding the world. In Afrojujuist stories, time is often fluid, reflecting African cosmologies where past, present, and future coexist, in stark contrast to the linear time structures typically employed in Western narratives. The protagonist's experience in the novel, the bushes where they spend 24 years in the bush but return to a world that has aged much more slowly, illustrates this non-linear approach to time (Burger, 2023).

Regional Perspectives on Afrojujuism: Afrojujuism, while deeply rooted in Yoruba traditions, has taken on regional variations across Africa. Writers from different African countries have adapted Afrojujuist elements to reflect their unique spiritual and cultural contexts. For example, in South Africa, authors like Zakes Mda use Afrojujuism to critique the apartheid legacy and integrate ancestral beliefs into their narratives of reconciliation and healing. Meanwhile, in East Afri-

ca, writers such as Binyavanga Wainaina incorporate Afrojujuist themes in their explorations of post-colonial identity and spiritual dislocation. These diverse regional interpretations highlight the flexibility of Afrojujuism in addressing local concerns while remaining grounded in shared African cosmologies.

In West Africa, Afrojujuism continues to draw directly from Yoruba traditions, but it is also influenced by the diverse cultural landscapes of countries like Ghana, Sierra Leone, and Liberia. Authors from these regions often incorporate indigenous mythologies alongside more localized spiritual practices, further enriching the Afrojujuist literary landscape.

Opposing Views in the Findings Section: While Afrojujuism has garnered widespread support for its capacity to amplify African voices and spirituality in literature, some scholars, such as Dyer (2023), caution against the over-romanticization of African spiritual beliefs. They argue that elevating juju to a central narrative element can risk simplifying or idealizing African spirituality, potentially reducing complex traditions to literary tropes that cater to global market trends. Dyer suggests that such portrayals can obscure the diversity and depth of African spiritual systems, potentially reinforcing the very stereotypes Afrojujuism seeks to challenge.

Furthermore, critics of Afrojujuism have raised concerns about its potential to be co-opted by Western publishers and audiences. These critics argue that by adhering too closely to the genre conventions of magical realism and fantasy, Afrojujuism could be subsumed into a global literary market that does not fully engage with the political and cultural implications of African spirituality. In this view, Afrojujuism's incorporation into a broader global literary trend might dilute its original purpose as a vehicle for African resistance to colonial and post-colonial narratives (Okungbowa, 2024).

Analyzing the Novel Through Afrojujuistic Elements

Afrojujuism is exemplified by Amos Tutuola's work, which immerses the reader in a magical universe where juju (magic) and spiritual powers are not distant but integral to everyday life. The protagonist's voyage through the "Bush of Ghosts" represents a passage into a metaphysical realm governed by African cosmology beliefs, where spirits, gods, and magical entities interact with human life. One of the most fundamental features of Afrojujuism is the depiction of the supernatural as an essential part of existence. Tutuola illustrates this in the novel by having the protagonist enter the ghostly realm.

"But immediately I entered the bush, I was already among the ghosts" (Tutuola, 1954: 7).

This phrase stresses the immediate passage from the physical to the spiritual sphere, demonstrating how inextricably linked these two worlds are in Afri-

can cosmology. In Afrojujuism, the supernatural is not something that must be sought; it is everywhere, and humans can come upon it at any time. This is consistent with Yoruba beliefs, which hold that the spirit realm lives in parallel with the mortal world. The phrase “among the ghosts” implies a strong connection to the spiritual realm, which is a key component of Afrojujuism. In many African traditions, the bush (or wilderness) is more than just a physical location; it is a transitional zone where the material and spiritual worlds meet. This relationship means that nature is populated by ghosts, ancestors, and other ethereal beings, mirroring the Afrojujuist belief that spirituality is inextricably linked to the physical environment. The bush can also be interpreted as a metaphor for the African cultural environment, which is rich in traditions, beliefs, and stories. Entering the bush represents a journey into one’s heritage and acceptance of traditional wisdom. This is consistent with Afrojujuism’s emphasis on recovering and honoring African identity through a synthesis of the past and present, as well as the recognition of spiritual ancestors.

The quotation symbolizes the interdependence of the living and the dead, which is a common motif in many African spiritual rituals. The ghosts represent a people’s forefathers and collective memory, implying that it is impossible to escape or ignore this history. In Afrojujuism, this interconnectivity is critical for understanding one’s role in the world and the impact of ancestors on modern life. Tutuola’s tale frequently blurs the border between reality and the bizarre, which is typical of Afrojujuist literature. The concept of being “among the ghosts” evokes surrealism, since the protagonist’s experiences transcend conventional life. This mingling of the real and supernatural is consistent with Afrojujuism’s examination of the complexity of reality, in which the fanciful is just as genuine as the tangible. The act of entering the bush represents a journey, both into nature and within oneself. It represents the discovery of one’s identity, spirituality, and the search for understanding in a world full of both visible and invisible influences. In Afrojujuism, such voyages are crucial for personal and communal progress, highlighting the necessity of traversing one’s cultural and spiritual roots.

Throughout the novel, the protagonist encounters a variety of supernatural beings, each representing different aspects of Yoruba cosmology. These spirits are often grotesque, emphasizing the surreal and unpredictable nature of the spiritual world:

“One of the ghosts was very tall with a head that was like a basket. It did not have hands but only legs and a head” (Tutuola, 1954: 12).

This ghost’s form defies the natural anatomy of a human, indicating its alien origin. Spirits and deities frequently manifest in unfamiliar or distorted shapes in Yoruba cosmology, as well as in many African cultures. These unearthly bodies serve to separate them from the human world while reinforcing their spiritual

and mystical essence. The basket-like head without hands symbolizes that it is free of traditional human desires like touch and manual work, which are connected with hands, but able to move, watch, and interact with the living. The representation of supernatural entities with hybrid or non-human qualities in Afrojuistic philosophy emphasizes their position as intermediaries between distinct planes of existence—humans and spirits. These beings have overcome the restrictions of human form, demonstrating the fluidity that exists between the corporeal and spiritual worlds. The ghost's odd morphology in this scene is deeply meaningful in the Afrojuistic tradition. The basket-like head conjures feelings of emptiness and containment. A basket, as a physical object, holds items but is otherwise empty. This concept of containment could represent the ghost's hollow existence, as it lives in a transitional space where the lines between life and death are blurred. It portrays a universe in which standard physical laws do not apply, and existence is more flexible. Furthermore, baskets are frequently associated with ritualistic or spiritual rituals in African civilizations. They can transport sacred artifacts or offerings, acting as conduits for communication with the divine. Thus, the ghost's head, which resembles a basket, may signify that it serves as a vessel for spiritual force or wisdom. The lack of hands strengthens the sense that this person lives in a distinct form of existence, one that is beyond our physical capacities. Afrojuism frequently investigates the concept of duality—the relationship between the physical and spiritual, the human and the non-human, life and death. In Tutuola's work, the *Bush of Ghosts* is a realm where such dichotomies perpetually collide. The morphology of the ghost in this text, a person with both familiar (human-like legs) and alien features (a basket-like head with no hands), reflects the fluid nature of identification in this ghostly realm. The ghost represents both the human (by its legs) and the spirit world (via its unusual features), underlining the connectivity of these two realms.

This fluidity represents an Afrojuistic idea found in many African cosmologies, which holds that the distinction between the living and the dead is not absolute. Spirits frequently enter the human realm, allowing humans to have spiritual experiences. The ghost's strange shape implies that identity in this area is fluid, moving in response to spiritual energies and relationships.

Traditional Yoruba belief holds that the spirit realm is inhabited by *Òrì à* (deities), ancestors, and other spirits who influence the lives of the living. These spirits frequently take on unusual forms, reflecting their role in maintaining harmony between the earthly and spiritual realms. Tutuola relies on this cosmology by illustrating a ghost realm in which such beings reside, with their forms representing the mystery and power they possess. The representation of a ghost with a basket-like head may also be inspired by Yoruba masquerade customs, in which masked people symbolize spirits or ancestors at religious and cultural celebrations. These masks are frequently designed to simultaneously conceal

and show, symbolizing the spirits' latent strength. In this context, the ghost's head, which resembles a basket, could be seen as a mask that covers its true shape while indicating spiritual authority. The ghost's shape defies conventional notions of existence by combining human and non-human traits, implying that the norms of the physical world do not apply in the Bush of Ghosts. The topic of mixing is fundamental to Afrojujuism because it challenges and destabilizes the clear divisions between life and death, humans and spirits, and material and immaterial realms. Tutuola employs the odd forms of the spirits to investigate what it means to be alive or dwell in a spiritual dimension. The unusual morphology is a metaphor for the complexities and ambiguities of life in a postcolonial African context, where traditional beliefs and modern realities frequently coexist in a fluid, dynamic interplay.

"All these ghosts had different characters, and each of them had their duties and works. Some were market traders, some were farmers, and some were warriors" (Tutuola, 1954: 45).

This quote emphasizes the mirror link between the human and spirit worlds. The ghosts are represented as continuing in roles familiar to the living, like trading and farming. This symbolizes the concept that life and existence continue beyond death. According to the Yoruba worldview, the dead do not cease to exist or live differently; they are just in another dimension, where they retain their identities and duties from life. The continuing of such occupations in the afterlife reflects a larger Afrojujuistic belief in spiritual continuity, which views death as a transition rather than an end. Ghosts who lead comparable lives to humans highlight the cyclical nature of existence and propose that the afterlife is an extension of the physical world. In Yoruba belief systems, the deceased does not cut ties with the living. Instead, they become ancestors who continue to shape and interact with the human world. Ancestral spirits are revered and sought out for advice, protection, and blessings, and they are said to engage in activities comparable to those of the living. Tutuola's portrayal of ghosts as market sellers and farmers follows Yoruba's beliefs that the spirit world reflects human civilization. The concept of ancestral continuity is essential in Afrojujuism.

It emphasizes the idea that there is no clear distinction between the living and the dead. The deceased are not forgotten; they exist on a different level of life and continue to play important parts in their descendants' lives. The ghosts in Tutuola's tale represent the ancestors' ongoing presence in African civilization. Their participation in daily activities such as commerce and farming demonstrates their continued connection to the human world, as well as their conviction that their ancestors continue to watch over them.

The representation of the ghost realm as a continuation of human life is consistent with many African civilizations' cyclical perspective of existence. Afroju-

juism frequently depicts life and death as a continuous circle in which the living and dead interact and exchange. The deceased continue to exist as ghosts or ancestral spirits, who influence the living, thereby maintaining cosmic equilibrium. Tutuola stresses the continuation of societal responsibilities after death by assigning ghost roles such as farming and trading. It implies that life is not linear, but rather a revolving circle in which the same structures, relationships, and responsibilities continue even after death. This cyclical perspective contrasts with Western notions of a final split between life and death, in which the hereafter is frequently depicted as distinct and dramatically different from the earthly sphere. Tutuola's Afrojuistic perspective intertwined life and death, with spirits playing roles identical to those they had in life, emphasizing the continuity of existence. The ghosts' roles as market sellers, farmers, and warriors are profoundly ingrained in the social and cultural fabric of many African communities. Each of these roles is crucial to the community's survival and development. Tutuola claims that the dead continue to play a part in supporting the living world's cultural and economic activities by depicting ghosts as still carrying out these obligations. Market merchants, for example, are critical to the economy in traditional African communities because they facilitate the interchange of products and services. Farmers support the community's life by producing food, while warriors guard it from attacks. The fact that ghosts engage in these activities underlines the notion that cultural practices and economic positions do not terminate with death. This cultural continuity relates to the Afrojuistic concept of inherited responsibility. The dead, as ancestral spirits, continue to preserve the community's traditions, practices, and duties. Tutuola's representation of the ghosts in human-like roles demonstrates a belief in the persistence of cultural values and societal duties beyond death.

The presence of ghost traders, farmers, and warriors illustrates the sacred economy prevalent in African spiritual traditions. Spiritual work, whether through rituals, offerings, or other types of reverence, necessitates the involvement of both the living and the dead. In this sense, the ghost world contributes to the cosmic balance that must be maintained for the human and spiritual realms to coexist. African religious rituals involve making offerings to ancestors or spirits in exchange for protection, fertility, and prosperity. These contributions uphold the reciprocal bond between the living and the deceased. Tutuola stresses the two worlds' economic link by assigning ghost roles such as market trading and farming. The dead continue to work, create, and exchange just like the living, ensuring the flow of life and spiritual strength. Tutuola investigates the universality of human conflicts by depicting spirits partaking in common human activities. Ghosts are traders, farmers, and soldiers, implying that the same battles for existence, sustenance, and power exist in the spirit world as well. This represents the Afrojuistic belief that the hereafter is not a place of full calm or rest, but rather one in which the same societal forces persist. The existence of warriors among

the spirits, for example, implies continual battle and the necessity for defense, reflecting the human experience with conflict.

This supports the Afrojujuistic belief that the human condition—characterized by struggle, work, and survival—is a basic and ongoing part of existence, even after death.

“Whenever I thought about the terrible powers of the ghosts in this bush, I could feel that they were too strong for us human beings. It was clear that their powers came directly from their world, not from ours” (Tutuola, 1954: 73).

This sentence characterizes the ghost world as a parallel society that resembles the human world. Despite being supernatural, these beings are assigned tasks and obligations similar to humans in their various communities. Some ghosts are traders, some are farmers, and some are warriors, all of whom serve important roles in their communities. This organization contends that the spirit world, as depicted by Tutuola, is not chaotic or uncontrolled, but rather operates within a social system similar to human civilization. In Afrojujuistic belief systems, particularly those influenced by Yoruba cosmology, the spirit realm is frequently viewed as a continuation of the physical world, in which the deceased continue to perform tasks that represent their responsibilities in life. This continuity between life and death is a significant component of many African spiritual traditions, where ancestral spirits or ghosts are thought to be active in the spiritual realm just as they were in the physical. In this way, the ghosts in Tutuola’s tale represent the immortality of human experiences, where roles and responsibilities transcend into the afterlife. Markets in many African communities serve as not only venues of business but also centers of social interaction and community life. The presence of market traders among the ghosts implies that economic activity continues in the spiritual realm, representing the interchange of things, ideas, and spiritual energy. Marketplaces in ancient African communities are frequently seen as hallowed sites where human and spiritual activities coexist. The presence of market traders among the ghosts emphasizes the significance of preserving resource balance and flow, even after death. Farming is the foundation of many African economies, producing food and representing a connection to the land and nature. The presence of ghost farmers shows that the spirits engage in activities connected to feeding and sustenance, bolstering the notion that life in the spirit realm is a continuation of physical existence. Farming is frequently associated with fertility and growth, implying that the spiritual realm is still a place of productivity and abundance, where natural cycles of life continue. The presence of warriors among the ghosts represents the protective and conflicting parts of both human and spiritual cultures. Many African cosmologies rely on spirits or ancestors to safeguard the living from spiritual or physical harm. The ghost warriors may signify ghosts who continue to defend and uphold order, just as human warriors do for their societies. This also implies the idea of

continued spiritual warfare or fight in the ghost realm, where wars are fought not just physically, but also on a cosmic or spiritual level.

In the novel spiritual transformation and shape-shifting are other key elements of Afrojujuism. In many African mythologies, transformation is a common feature of interactions between humans and supernatural beings, showcasing the fluid boundaries of reality.

"When I was captured by the Ghostess Queen, she changed me into a bird and I flew across the desert to her castle" (Tutuola, 1954: 103).

Shape-shifting is a prevalent topic in Afrojujuistic storytelling, in which characters or spirits morph physically to reflect their encounters with supernatural powers. In this example, the protagonist gets turned into a bird by the Ghostess Queen, a strong spirit. This process of metamorphosis represents the flexible boundaries between physical and spiritual forms in African cosmology. The Ghostess Queen's capacity to transform the protagonist into a bird emphasizes her supernatural power and dominion over reality, a common topic in Tutuola's writing. In many African traditions, shape-shifting is regarded as a manifestation of spiritual power—the ability to transcend the limitations of the human body and assume forms that allow for greater movement or access to new realms. This reflects the Afrojujuistic notion that the spirit realm acts according to its own principles, in which identity and form are flexible and adaptable. The change into a bird carries profound metaphorical importance. In many African traditions, birds are regarded as creatures capable of traversing both the earth and the sky, representing freedom, spiritual ascent, and the connection between other realms. In the context of this metamorphosis, being transformed into a bird could imply that the protagonist gains temporary access to the magical power of flight, allowing him to travel long distances and between worlds. The desert in this text might be viewed as a metaphor for both spiritual travel and loneliness. Deserts are frequently used in numerous myths to depict locations of difficulty, change, and self-discovery, and this imagery is also prevalent in African spiritual storytelling. The desert could represent the wide, deserted expanse between the human world and the ghostly realm, a transitional zone that must be crossed to access the unknown or supernatural. The voyage across the desert is similar to a rite of passage, in which the protagonist must navigate a harsh, unknown environment, most likely mirroring the spiritual hurdles or tribulations he must face in the spirit realm. It is a journey of metamorphosis in and of itself, similar to the bird transition, underlining the importance of adapting and surviving in a world controlled by other rules than the human. The Ghostess Queen's palace, located beyond the desert, is a location of power, maybe a source of danger, mystery, or greater transformation. Castles or palaces in African mythology are frequently symbols of otherworldly sovereignty, holding great spirits or deities who gov-

ern over certain realms. The Ghostess Queen is shown as a powerful ruler with supernatural authority. Her ability to capture and convert the protagonist into a bird implies that she wields significant power over both humans and the spiritual realm. In Afrojuistic myths, female figures, particularly those with titles such as “queen” or “mother,” are frequently connected with strong deities or spirits who control life, death, or transformation. The Ghostess Queen could be an iconic figure from numerous African oral traditions, such as Yoruba deities Yemoja or Oshun, who are associated with creation, change, and protection. However, in Tutuola’s paintings, this character is less benign and more ambiguous, even frightening. Her ability to “capture” the protagonist emphasizes the notion that the human protagonists in this narrative are frequently at the whim of these great spirits, whose influence extends far beyond human control.

The Queen’s castle might be interpreted as a metaphor for her spiritual sovereignty, a place where she wields power and may present obstacles or tribulations to those who enter it. This echoes the notion of Afrojuism, in which humans are frequently trapped in spiritual webs governed by supernatural powers and must negotiate these forces to survive or reach some type of change or enlightenment. The change into a bird has distinct symbolic implications in African culture. Birds are frequently seen as messengers between the human and spirit worlds because of their ability to travel between realms. Many African stories associate birds with spiritual freedom, wisdom, and, in some cases, prophesy. By transforming into a bird, the protagonist may get temporary spiritual insight or the ability to see and experience the world from a supernatural perspective. However, this metamorphosis includes an aspect of confinement. The protagonist did not choose to become a bird; it was the Ghostess Queen who transformed him. This implies that, despite the freedom represented by flight, the protagonist is nevertheless controlled by a higher spiritual power and unable to exercise his own will. This highlights the contradiction of freedom and captivity that is prevalent in Tutuola’s work: even in moments of liberty, the characters remain under the control of the spiritual powers that govern the Bush of Ghosts. The act of flying across the desert also represents a spiritual journey or escape. At this point, the protagonist is transported from one situation to another, indicating a shift in his spiritual journey. Many African cultures equate flight with the soul’s power to transcend the physical world, which could represent the protagonist’s transitory transition from one dimension of reality to another. This trip could also indicate a moment of surrender to the Ghostess Queen’s will, in which the protagonist is transferred as part of a wider spiritual journey or trial over which he has no control. This dual symbolism of flight, which represents both freedom and submission, illustrates the complex relationship between people and spirits in Afrojuistic philosophy, in which spiritual powers may grant release but frequently assert their control.

The merging of human and ghostly features in this sentence illustrates the core of Afrojuism's duality: the natural and supernatural worlds colliding. The ghost mother's remark implies that ghosts have human attributes, blurring the distinction between life and death, as is prevalent in African oral tradition.

"We are ghosts, but our children are the same as human children. They have to eat, play, and grow up, just like you do" (Tutuola, 1954: 122).

The ghost emphasizes the similarities between the ghost and human worlds, emphasizing that, despite their supernatural nature, their offspring share basic human experiences such as eating, playing, and growing up. This represents the Afrojuistic notion of continuity and interconnectedness between the living and spiritual worlds, implying that, despite their differences, the lives of ghosts and people are inextricably linked and follow similar life cycles.

Conclusion

Amos Tutuola's *My Life in the Bush of Ghosts* offers a profound exploration of Afrojuism, a literary framework that illuminates the interconnection between the spiritual and physical worlds. Through the protagonist's journey in the titular "Bush of Ghosts," Tutuola crafts a narrative where the supernatural is not merely a fantastical element but an integral part of everyday existence. This alignment with Afrojuism underscores the Yoruba worldview, where the boundaries between life and death, human and spirit, are porous and interconnected. The novel serves as a vivid depiction of how African cosmology resists Western dualities by presenting a universe where the spiritual realm continuously shapes and interacts with the material world.

Central to the Afrojuistic ethos in Tutuola's work is the belief in the fluidity of existence—a fluidity that blurs the distinction between the physical and the supernatural. The protagonist's experiences, such as his metamorphosis into a bird or his dialogues with ghostly traders and farmers, reflect key Yoruba beliefs that spirits are not distant or separate from human life but are intrinsic to the fabric of existence itself (Owomoyela, 1993). The juxtaposition of living and dead, human and spirit, within a single realm, emphasizes that the spiritual world is an active participant in the earthly realm, guiding, shaping, and even controlling the fates of human beings. Nnodim (1994) illustrates that in Yoruba thought, life and death exist in a continuous, cyclical relationship, a perspective that Tutuola masterfully embodies throughout the narrative.

Tutuola also emphasizes the **significance of ancestral continuity**, a central theme in Afrojuism, through the portrayal of spirits who continue to trade, farm, and engage in societal activities even after death. These spectral figures are not passive or confined to the afterlife but remain deeply entwined in the everyday activities of the living. This interaction between the living and the dead, ex-

emplified in the novel's spiritual economy, reflects the Yoruba notion that death is not an end but a transition into another plane where the spirits of ancestors maintain a vital connection with the living. The supernatural beings in the *Bush of Ghosts*, whether engaging in work, conflict, or mentorship, emphasize that existence is not bound by the physical world's limitations but is rather a dynamic process that includes both realms (Owomoyela, 1993).

Furthermore, the concept of shape-shifting and metamorphosis plays a pivotal role in Tutuola's narrative, offering another manifestation of Afrojujuism's fluid understanding of identity and existence. The protagonist's ability to change into a bird, for example, exemplifies the mutable and flexible nature of identity in African cosmology, where forms and beings are not fixed but can transition across different states of being. This fluidity reinforces the Afrojujuistic idea that identity is not static but is continually evolving because of the spiritual and physical forces at play. The metamorphosis also underscores the permeability between humans and spirits, where the boundary between the two is not rigid but constantly negotiated.

In terms of postcolonial African identity, Tutuola's work presents a complex dialogue between traditional African beliefs and the encroaching forces of modernity and colonialism. Set against a backdrop of postcolonial dislocation, the novel examines how traditional African spiritual practices intersect with contemporary realities. The *Bush of Ghosts* can be seen as a metaphorical space where colonial histories and African spiritual traditions collide, providing a critique of the way Western colonial narratives have sought to displace and erase African worldviews. Through the lens of Afrojujuism, Tutuola highlights how African identities are formed and reformed in the process of negotiating the legacy of colonialism. This collision between the traditional and the modern in Tutuola's surreal narrative points to an ever-evolving African identity that is shaped by both ancestral beliefs and contemporary struggles.

Ultimately, Tutuola's exploration of the interdependence of the spiritual and physical worlds in *My Life in the Bush of Ghosts* highlights the richness of Afrojujuism as a literary genre. By weaving together ancestral spirits, shape-shifting, and spiritual continuity, Tutuola presents a narrative that challenges the dualistic nature of Western thought and embraces the complexity of African cosmological perspectives. The novel offers a unique, layered investigation of African postcolonial identity—one that both critiques the colonial imposition of Western rationalism and celebrates the ongoing vitality of African spirituality. Through this work, Tutuola not only preserves but also revitalizes African spiritual traditions, illustrating how they continue to influence and shape the African experience in a modern, postcolonial context.

In conclusion, Tutuola's novel stands as a testament to the power of Afrojuism in reclaiming African spiritual systems, offering a space where ancestral wisdom and contemporary struggles coexist. It is a compelling reminder of the resilience and adaptability of African cultures, and how literature can serve as a medium through which spiritual and cultural identity is preserved and reimagined in the face of colonial and postcolonial challenges.

Bibliography

- Ajayi, F. M. (2022). Afrojuism and the spiritual imaginary in African art. *African Art Journal*, 45(3), 100-116. <https://doi.org/10.1080/2157478.2022.1906972>
- Burger, B. C. (2023). *'For me, fantasy is the most accurate way of describing reality'—Global networks and local realities of fantasy world literature*. University of Düsseldorf. Retrieved from [https://docserv.uni-duesseldorf.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-67488/Burger,%20Bettina%20\(2023\)_Global%20Networks%20and%20Local%20Realities%20of%20Fantasy%20Literature_fertig_archivierbar.pdf](https://docserv.uni-duesseldorf.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-67488/Burger,%20Bettina%20(2023)_Global%20Networks%20and%20Local%20Realities%20of%20Fantasy%20Literature_fertig_archivierbar.pdf)
- Dyer, U. H. T. (2023). *The healer and healing: Poetics of the sacred in select women's African literary and cultural studies texts* (Doctoral dissertation). ProQuest Dissertations. Retrieved from <https://search.proquest.com/openview/2ebc9c253dea8d29544d57f472b6fec0/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750>
- Kabongo, S. D. (2020). Afrofuturist narratives: Magic, technology, and the African imagination. *Afrofuturism Journal*, 15(1), 22-44. <https://doi.org/10.1097/afro.2020.02057>
- Kagunda, S. N. (2024). Black-futurisms vs. systems of domination, Kenya. In *Afro-centered futurisms in our speculative fiction* (pp. 60-80). Retrieved from <https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=OaYdEQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT60&dq=Afrojuism+in+African+literature>
- Krampah, C. (2022). *A boy born on Wednesday: Re-centering the afro-surreal on the African continent* (Master's thesis). University of Arkansas Theses and Dissertations. Retrieved from <https://scholarworks.uark.edu/etd/4493>
- Mbabazi, A. R. (2021). The intersection of Afrofuturism and African religious practices. *Religion and Technology Review*, 19(2), 33-49. <https://doi.org/10.1097/rt.2021.01855>
- McPherson, A. (2021). Perilous journeys across gender and genre: Nnedi Okorafor's *Akata Witch* and Tomi Adeyemi's *Children of Blood and Bone*. *REAL: The Yearbook of Research in English and American Literature*, 37(1), 45-63. Retrieved from <https://search.proquest.com/openview/5bd15c1c4330660f76ca99b8f43d4616/1?pq-origsite=gscholar&cbl=5001978>
- Nduka, S. I. (2022). Reimagining the African diaspora: Afrojuism and technology. *Journal of Digital Culture*, 38(1), 60-79. <https://doi.org/10.1080/2156728.2022.1892333>
- Ngugi, P. K. (2021). The role of Afrojuism in Black feminist Afrofuturism. *Feminist Studies*, 47(3), 22-38. <https://doi.org/10.1016/j.fem.2021.04.002>
- Nnodim, R. (1994). Amos Tutuola's *My Life in the Bush of Ghosts*: An Afrocentric reading. *Matatu: Journal for African Culture and Society*, 11, 127-137. <https://doi.org/10.1515/9783110731503-011>

- Okorafor, N. (2021). *Africanfuturism: An anthology*. Westport, CT: Brittle Paper.
- Okungbowa, S. (2024). Afrocentric futurism—The case for an inclusive expression, Nigeria/Canada. In *Afro-centered futurisms in our speculative fiction* (pp. 1-20). Retrieved from <https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=haYdEQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Afrojujuism+in+African+literature>
- Olamide, R. (2021). Exploring Afrojujuism in contemporary African cinema. *Journal of African Film Studies*, 30(4), 56-72. <https://doi.org/10.1080/10155698.2021.1886741>
- Owomoyela, O. (1993). Amos Tutuola reconsidered. *Research in African Literatures*, 24(4), 47-61. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/3820240>
- Smith, J. A. (2020). Afrofuturism and the politics of race. *Journal of Black Studies*, 45(6), 1-17. <https://doi.org/10.1177/0032318720940521>
- Tambo, M. B. (2020). Afrojujuism and digital storytelling: A new paradigm for African futures. *Journal of African Media Studies*, 13(2), 85-101. <https://doi.org/10.1080/14725336.2020.1774956>
- Tutuola, A. (1954). *My life in the bush of ghosts* (1st ed.). London, UK: Faber & Faber.
- West, D. K. (2020). Afrofuturism as a cultural movement. *African American Studies Quarterly*, 29(2), 22-45. <https://doi.org/10.1016/j.afam.2020.04.003>
- Zulu, L. W. (2023). Afrofuturism, Afrojujuism, and the cosmic politics of the African future. *Politics and Culture Journal*, 8(3), 77-93. <https://doi.org/10.1016/j.pac>

II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Belgelerinde Mali*

Mali in Ottoman Documents During The Reign of Sultan Abdulhamid II

İbrahim Bilâl DURAK

Türkçe Öğretmeni, Türkiye Maarif Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi, Bamako, ibdurak@turkiyemaarif.org
ORCID: 0000-0003-4230-3627

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 30.10.2024
Kabul Tarihi / Accepted : 20.12.2024
Yayın Tarihi / Published : 30.12.2024
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December
Cilt / Volume : 2 - **Sayı / Issue** : 2 - **Sayfa / Pages** : 115-137

Atıf / Cite as

DURAK İ.B. II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Belgelerinde Mali.
Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi, 2/2 (2024), 115-137

Doi: 10.5281/zenodo.14577626

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Interdisciplinary African Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal.
All rights reserved

Öz: 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa devletleri tarafından Afrika'nın hızla sömürgeleştirilmesi, Sultan II. Abdülhamid'in yakından takip ettiği önemli bir konu olarak kabul edilmiştir. II. Abdülhamid, İslam birliği politikası çerçevesinde Afrika'daki Müslüman nüfusla ilişkileri artırmak için yerel yöneticilerle bağları güçlendirmiş ve bölge hakkında raporlar, bilgi notları ve haritalar hazırlanmasını sağlamıştır. Buradan hareketle hazırlanan bu çalışmada Osmanlı belgelerinde Osmanlı Devleti ile Biladüs-sudan arasındaki ilişkilerin ne boyutta olduğuna cevap aranmıştır. II. Abdülhamid döneminde gerçekleştirilen faaliyetlerin etkisi incelenmiştir. Bu bağlamda çalışma

* Bu makale Türkiye Maarif Vakfı Mali Ülke Temsilcisi Türkiye Araştırmaları Merkezine 26.02.2024 tarihinde sunulan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Belgelerinde Mali başlıklı projenin verilerinden hareketle yazılmıştır. Arşiv taraması sonucunda elde edilen veriler öncelikli olarak 25-27 Mayıs 2024 tarihinde İnönü Üniversitesi Afrika Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuş, sonrasında ise çevirileri yapılan belgeler 29 Ekim 2024 tarihinde Mali'deki Cumhuriyet Bayramı Resepsiyonunda sergilenmiştir. Çalışmada emeği geçen ülke temsilcimiz Coşkun YILMAZ'a, Dr. Patrice DIALLO'ya ve Merkez müdürümüz Dr. Ögr. Üyesi Murat DELİBAŞ'a desteklerinden ve katkılarından ötürü teşekkür ederim.

içerisinde Osmanlı arşivleri ve döneme ait diğer kaynaklar taranarak bölgeyi etkileyen faaliyetler incelenmiştir. Belgeler kronolojik olarak incelenip çeviri yazı ve yorumlama çalışmaları yapılarak elde edilen veriler ışığında Osmanlı etkisi ve faaliyetleri değerlendirilmiştir. Osmanlı toprağı olan Trablusgarp'ın hinterlandı konusu da Osmanlı Devleti'nin bölgeye olan dikkatinin bir nedenini teşkil etmektedir. Başta bölgeye giden ve bölgeden gelen görevlilerin gözlemleri, yerel kaynaklardan sağlanan istihbarat bilgileri, ihbar mektupları, diplomatik kaynaklar, gazete ve dergilerden tercüme edilen haber ve makaleler ile Fransızların Batı Afrika'daki faaliyetleri takip edilmiştir. Bu kapsamda günümüzde Mali Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan bölgeyi konu alan bir arşiv taraması gerçekleştirilmiştir. Tarama sonucunda 1882-1894 yıllarına tarihlenen on üç belge saptanmıştır. Belgeler, Fransızca ve Arapça gazetelerden makale çevirileri; bilgi notları, ihbar mektupları, irade-i seniyye ve iç yazışmalardan ibarettir. Belgeler, Fransızların Batı Afrika sahillerinden Biladüssudan'a ilerleyişlerini, Senegal-Mali arasında demiryolu inşasını, Sultan II. Abdülhamid'in Alman uzmanlara Nijer nehri vadisinde keşif izinleri vermesi ile Senegal nehri ve havzası hakkında coğrafi bilgileri, bölgenin ihraç ürünlerini ve Biladüssudan hac kafilelerinin yol güvenliği konularını kronolojik olarak ele almaktadır. Ayrıca, Trablusgarp İdare-i Mahsusası Acentesine gönderilen imzasız ve şifreli Arapça mektup, Fransızların Afrika'nın önemli medeniyet merkezi Timbuktu'yu ele geçirdiğini bildirmektedir. Çalışmada bu mektup ve Trablusgarp Vilayeti, Dahiliye Nezareti ve Bâb-ı Âli arasındaki yazışmalara da yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda, Osmanlı Devleti'nin Büyük Sahra'da Türk-Fransız rekabetinin bir parçası olarak Fransızların Batı Afrika'daki girişim ve faaliyetlerini yakından takip ettiği ve aynı zamanda Almanlara verilen araştırma izniyle de Osmanlı'nın etkisi ve saygınlığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Biladüssudan, Fransa, Mali, Osmanlı Devleti, Timbuktu.

Abstract: The colonization of Africa by European states in the second half of the 19th century is considered an important issue followed by Sultan Abdulhamid II. Abdulhamid II strengthened ties with local administrators to improve relations with the Muslim population in Africa and ensured the preparation of reports, information notes and maps about region. Based on this, the aim of this research is to discover the Ottoman influence in Africa and the impact of the activities carried out during the reign of Abdulhamid II. In this context, activities affecting the region by surveying Ottoman archives and other period sources were analyzed and translation and interpretation were conducted. The issue of the hinterland of Tripoli as an Ottoman territory is also a reason for the Ottoman Empire's attention to this region. It is known that the activities of the French in West Africa were followed, and intelligence information were provided by local sources. The area that is currently inside the borders of the Republic of Mali was searched through archives in this regard. Thirteen documents, spanning the years 1882–1894, were found such as information notes, notification letters from French and Arabic newspapers. Documents describe the advance of the French from the West African coast to Biladüssudan, the construction of the railway between Senegal and Mali, and Sultan II. Additionally, the unsigned and encrypted Arabic letter sent to the Special Administrative Agency of Tripoli states that the French captured Timbuktu, the important civilization center of Africa. This letter and the correspondence between the Tripoli Province, the Ministry of Internal Affairs and the Sublime Porte were also included in the study. As a result, it was revealed that the Ottoman Empire followed the French initiatives and activities in West Africa and at the same time, the influence and prestige of the Ottoman Empire are seen through the research permission given to the Germans.

Keywords: Bilad al-Sudan, France, Mali, Ottoman Empire, Timbuktu.

Giriş

Avrupalıların Afrika'da 19. yüzyıl sömürge politikalarına karşılık Osmanlı Devleti de bazı politikalar geliştirmeye çalışmıştır. II. Abdülhamid iktidarı döneminde (1876-1909) uygulanan İslam Birliği ve Hilafet siyaseti dünyanın dört bir yanında olduğu gibi Afrika'da da etkisini göstermiştir (Tandoğan, 2011, s. 229). Bu politikanın bir gereği olarak, sömürgecilik faaliyetlerini hızlandıran Fransızların Afrika'daki faaliyetleri de olanaklar ölçüsünde takip edilmiştir. Bu kapsamda günümüzde Mali Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan bölgeyi konu alan bir arşiv taraması gerçekleştirilmiştir. Tarama sonucunda 1882-1894 yıllarına tarihlenen on üç belge saptanmıştır. Belgeler, Fransızca ve Arapça gazetelerden makale çevirileri; bilgi notları, ihbar mektupları, irade-i seniyye ve iç yazışmalardan ibarettir.

Belgeler, Fransızların Batı Afrika sahillerinden Biladüssudan'a ilerleyişlerini, Senegal-Mali arasında demiryolu inşasını, Sultan II. Abdülhamid'in Alman uzmanlara Nijer nehri vadisinde keşif izinleri vermesini ve Senegal nehri ve havzası hakkında coğrafi bilgileri, bölgenin ihraç ürünlerini ve Biladüssudan hac kafilelerinin yol güvenliği konularını kronolojik olarak ele almaktadır. Belgelerin daha anlaşılır olması için tarafımızdan nokta, virgül ve tırnak işareti gibi noktalama işaretleri eklenmiştir. Metinlerin orijinal imlası korunmuştur. Okunusunda tereddüt edilen sözcüklerin sonuna parantez içinde soru işareti (?) konmuştur. "Ekler" bölümünde konuyla ilgili gazete kupürü ve belgelere de yer verilmiştir.

Araştırmanın amacı:

Bu araştırmanın amacı II. Abdülhamid döneminde Osmanlı Devleti'nin Biladüssudan'daki ilişkilerinin ne boyutta olduğunun ve bölgedeki faaliyetlerinin etkisini incelemektir.

Araştırmanın önemi:

Bu çalışma Osmanlı Devleti'nin Biladüssudan'daki varlığının incelenmesi ve bölgeyle olan ilişkilerinin ne boyutta olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Araştırma soruları:

Bu çalışmada öncelikli olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Osmanlı Devleti, diğer devletlerin Batı Afrika'daki ilerleyişlerinden haberdar mıdır ve gelişmeleri ne düzeyde takip etmiştir?
- Osmanlılar, Batı Afrika'yı tanımak ve bölge hakkında bilgi sahibi olmak için araştırma yapmışlar mıdır?
- Osmanlı'nın hilafet gücü dolayısıyla bu bölgedeki gelişmelerde etkisi olmuş mudur?

Araştırmanın yöntemi:

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Doküman analizinde, hem geçmişteki olayların yer aldığı yazılı, görüntülü ve sesli raporlar gibi arşiv belgeleri dikkate alınırken hem de süreç içinde ortaya çıkan her türlü belge dikkate alınır (Patton, 2002). Belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizinde, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veriler elde edilmektedir. Doküman analizi, belli bir amaca yönelik olarak kaynakları bulma, okuma, not alma, analiz etme ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005).

Evren ve Örneklem:

Bu çalışmanın evrenini Biladüssudan, Mali, Senegal ve Timbuktu anahtar sözcükleriyle yapılan araştırmalar ve arşiv taramaları neticesinde ulaşılabilen belgeler ve kayıtlar oluşturmaktadır. Örnekleme ise söz konusu araştırmalar ve arşiv taramaları neticesinde belirlenen 13 arşiv belgesi oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi:

Arşiv taramaları sonucunda elde edilen Osmanlı Türkçesinde 10 belgenin çeviri yazısı gerçekleştirilmiştir. Almanlara verilen araştırma izniyle ilgili müsvedde niteliğindeki belge "Ekler" bölümüne eklenmiştir. Arapça ihbar mektubunun Trablusgarp Vilayeti tarafından hazırlanan tercümesinin çeviri yazısı gerçekleştirildiğinden mektubun aslının çevirisine gerek görülmemiş ve zarfıyla birlikte "Ekler" bölümünde yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Osmanlı Devleti'nin, diğer devletlerin Batı Afrika'daki ilerleyişlerinden ve faaliyetlerinden haberdar olup olmadığına bakıldığında O zamanının koşullarına göre Osmanlı devletinin bölgedeki birçok devletin faaliyetlerinden yabancı süreli yayınlar, bilgi notları ve ihbar mektupları aracılığıyla haberdar olduğu incelenen evraklar neticesinde ortaya çıkmıştır. *el-Cevâib* ve *Republique Française*'te yer alan makalelerin tercümeleleri, Paris'ten Trablusgarp'a gönderilen ve Timbuktu'nun Fransızlar tarafından istila edildiğini haber veren isimsiz ihbar mektubu bunlara örnek verilebilir. Bu belgeler neticesinde Fransızların bölgedeki faaliyetlerinden Osmanlı'nın haberdar olduğu anlaşılmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin, Batı Afrika'yı tanımak ve bölge hakkında bilgi sahibi olmak için araştırma yapıp yapmadığına bakıldığında Rıza bin Ali tarafından hazırlanan ve padişaha sunulan bilgi notu dikkati çekmektedir. Bu bilgi notu katalogta "Senegal ve el-Katra adaları hakkında malumat" başlığını taşısa da bir bölümü günümüzde Mali sınırları içinde bulunan Bafing nehri ve havzası hakkında bilgiler de yer almaktadır.

Osmanlı'nın hilafet gücü dolayısıyla bu bölgedeki gelişmelerde etkisinin olup

olmadığına bakıldığında; Almanların Nijer havzasında araştırma yapmak için izin ve kolaylık talepleri ile Almanlara bu bölge için verilen izin belgeleri; Osmanlı'nın bölgedeki etkisini ve Osmanlı hakimiyetinin zımnen kabul edildiğini göstermektedir. Almanların taleplerinin birden çok kez tekrar edilmesi ve Hariciye Nezareti aracılığıyla girişimde bulunmaları ve belgelerde Osmanlı'dan başka devlet ya da hükûmetin adının anılmaması, doğrudan padişahın fermanıyla izin verilmesi, sözü edilen hakimiyetin ne derece önemli boyutta olduğunun göstergeleri arasındadır.

Belgeler ve transkripsiyonları

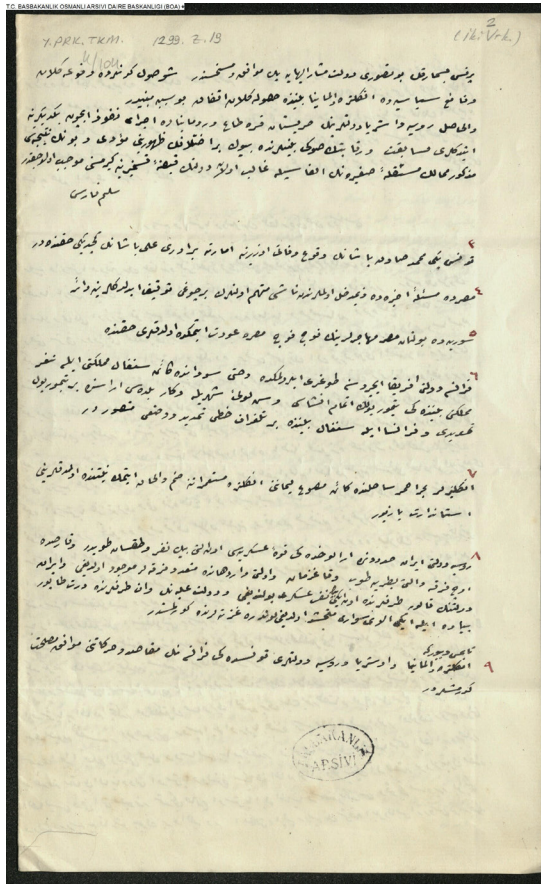
1. Fransa'nın Afrika içlerine ilerleyişi ve Senegal ile Nijer arasında demiryolu inşası planlaması

Yıldız Perakende Evrakı Tahrirât-ı Ecnebiye ve Mâbeyn Mütercimliği (Y.PRK. TKM.) kataloğunda yer alan belgede İstanbul'da Arapça yayımlanan *el-Cevâib*¹ gazetesinin 31 Teşrinievvel 1882 (31 Ekim 1882) tarihli nüshasında bulunan siyasi makalelerin tercümeleri mevcuttur. Bu tercümeler arasında Fransa'nın Afrika içlerine ilerlemekte olduğunu ve Senegal ile Nijer arasında bir demiryolu inşa etmeyi planladığını aktaran bir haber de yer almaktadır. Söz konusu demiryolu gelecekte Kayes, Kita üzerinden Bamako'ya ulaşacak ve Koulikoro'da sona erecek olan Dakar-Nijer demir yoludur.

Y.PRK.TKM.00004.00104.01 (6 numaralı bölüm)

Fransa Devleti Afrika içerisine doğru ilerlemekte ve hattâ Sudan'da kâin Senegal memleketi ile Niger memleketi beynindeki demir yolun itmâm ve inşası ve Saint Louis şehriyle Dakar beldesi arasında bir demir yol temdid ve Fransa ile Senegal beyninde bir telgraf hattı temdid ve vaz'ı mutasavverdir.

¹ *el-Cevâib* hakkında bilgi için bkz. Çetin, A. (1993). *el-Cevâib. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi* (7. cilt) (ss. 435-436). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Y.PRK.TKM.00004.00104.001

2. Senegal ve el-Katra adaları hakkında bilgiler

Yıldız Perakende Evrakı Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi (Y.PRK.MYD) kataloğunda yer alan 21 Kanunuevvel 1303 (2 Ocak 1888) tarihli ve “Rıza bin Ali” imzalı belgede, “kurenâ-yı hazret-i şehriyârîlerinden Besim Bey” vasıtasıyla Senegal ve el-Katra adaları hakkında bilgi istendiği ifade edilmekte ve ardından hazırlanan bilgi notu paylaşılmaktadır.

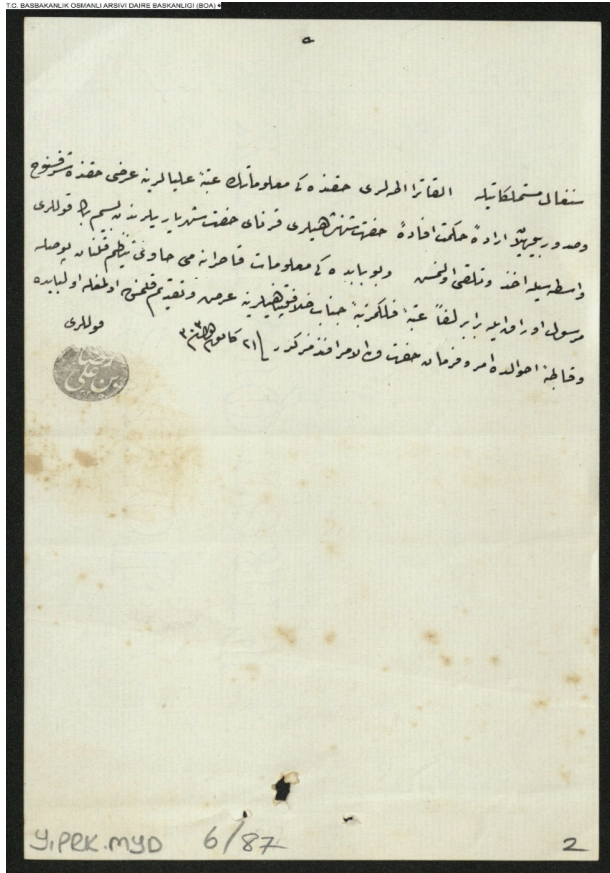
Belgede, bir bölümü günümüzde Mali sınırları içinde bulunan Bafing nehri ve bölgenin önemli ürünleri hakkında bilgi verilmektedir.

Y.PRK.MYD.00006.00087.002

Senegal müstemlekâtıyla el-Katra adaları hakkındaki ma'lûmâtın 'atebe-i ulyâlarına 'arzı hakkında şeref-sünûh u sudûr buyurulan irâde-i hikmet-ifâde-i hazret-i şehinşâhîleri kurenâ-yı hazret-i şehriyârîlerinden Besim Bey kulları vâsıtasıyla ahz ve telakki olunmuş ve bu bâbdaki ma'lûmât-ı kâsîrânemi hâvî tanzîm kılınan pusula mersûl evrâk ile berâber leffen 'atebe-i felek-mertebe-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerine 'arz u takdim kılınmış olmağla ol bâbda ve kâtibe-i ahvâlde emr ü fermân hazret-i veli ül emr efendimizindir. Fi 21 Kanun-ı evvel sene (1)303.

Kulları

Rıza bin Ali

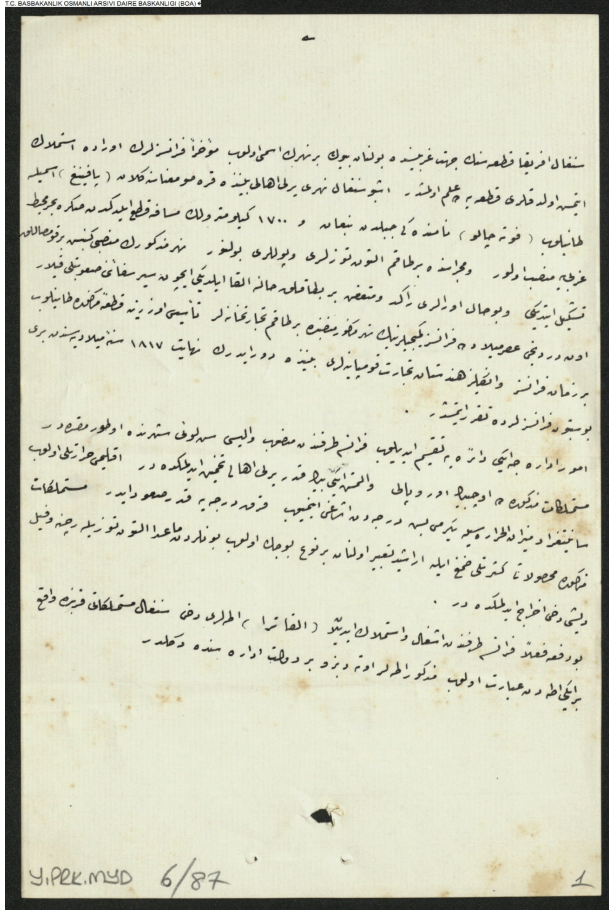
Y.PRK.MYD.00006.00087.002

Y.PRK.MYD.00006.00087.001

Senegal Afrika kıt'asının cihet-i garbîsinde bulunan büyük bir nehrin ismi olup muahharan Fransızların orada istimlâk etmiş oldukları kıt'aya da 'alem olmuştur. İşbu Senegal nehri yerli ahâli beyinde kara su ma'nâsına gelen (Pafiniğ) ismiyle tanınır (Fote Çalu) nâmındaki cebelden nebe'ân ve 1700 kilometrelik mesafe kat' eyledikten sonra Bahr-i Muhît-i Garbî'ye munsab olur ve mecrâsında birtakım altın tozları ve pulları bulunur. Nehr-i mezkûrun mansabı geniş bir kumsallık teşkil ettiği ve bu hâl oraları râkid ve müte'affin bir bataklık hâline ilkâ eylediği için seyr-i sefâ'ini su'ûbetli kılar. On dördüncü asr-ı milâdda Fransız gemicilerinin nehr-i mezkûr mansabında birtakım ticârethâneler te'sîsi üzerine kıt'a-yı mezkûre tanınır bir zaman Fransız ve İngiliz Hindistân ticaret kumpanyaları beyinde devr ederek nihâyet 1817 sene-i milâdiyesinden beri büsbütün Fransızlarda takarrür etmiştir.

Umûr-ı idârece iki dâ'ireye taksîm edilip Fransa tarafından mansûb vâlisi Saint Louis şehrinde oturmaktadır. Müstemlekât-ı mezkûrede üç bin Avrupalı ve altmış iki bin kadar yerli ahâli ahmin edilmektedir. Müstemlekât-ı mezkûre mahsûlâtı kesretli zamg ile araşid ta'bîr olunan bir nev' böcek olup bunlardan mâ'adâ altun tozuyla reçine ve fil dişi dahî ihrâc edilmektedir.

Bu def'a fiilen Fransa tarafından işgâl ve istimlâk edilen (el-Katra) adaları dahî Senegâl müstemlekâtı kurbunda vâki' bir iki adadan 'ibâret olup mezkûr adalar öteden beri devlet idaresinde değildir.

Y.PRK.MYD.00006.00087.001

3. Dakar-Nijer demiryolunun ilk kısmının açıldığını haber veren makalenin terçümesi

Yıldız Perakende Evrakı Tahrirât-ı Ecnebiye ve Mâbeyn Mütercimliği (Y.PRK. TKM.) kataloğunda yer alan belge, La République Française gazetesinin 23 Şubat 1883 tarihli sayısında Dakar-Nijer demiryolunun birinci etabının açıldığını bildiren makalenin özet çevirisidir. Belgede, demir yolunun açılış töreninden ve bölgenin gelişimine sağlayacağı katkılardan bahsedilmektedir. Söz konusu demir yolu gelecekte Kayes, Kita üzerinden Bamako'ya ulaşacak ve Koulikoro'da sona erecek olan Dakar-Nijer demir yoludur.

Sözü geçen makalenin orijinali "Ekler" bölümünde mevcuttur.

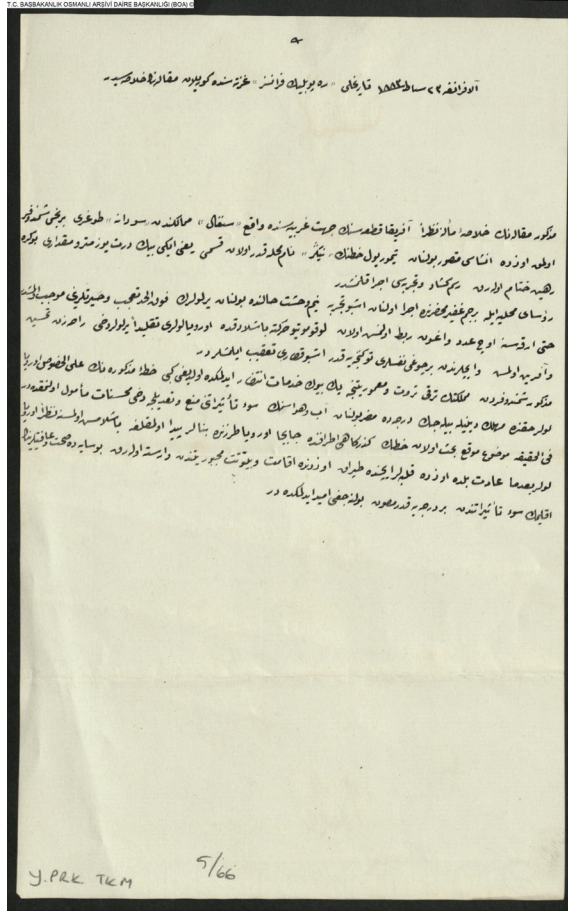
Y.PRK.TKM.00005.00066.001

Alafranga 23 Şubat 1883 tarihli “Republique Française” gazetesinde görülen makâlenin hulâsasıdır.

Mezkûr makâlenin hulâsa-i meâline nazaran Afrika kıt’asının cihet-i garbiyesinde vâki’ “Senegal” memâlikinden “Sudan”a doğru birinci şimendüfer olmak üzere inşâsı mutasavver bulunan demiryol hattının “Niger” nam mahalle kadar olan kısmı yani iki bin dört yüz metro mikdârı bu kere rehîn-i hitâm olarak resm-i küşâd ve tecrübesi icrâ kılınmıştır.

Rüesâ-yı mahalliye ile bir cemm-i gafir mehâzırında icrâ olunan işbu tecrübe nîm vahşet hâlinde bulunan yerlülerin fevka’l-had ta’accüb ve hayretlerini mûcib olmuştur. Hatta arkasına üç ‘aded vagon rabt olunmuş olan lokomotif harekete başladıkda Avrupaluları takliden yerlüler dahî râha-zen-i tahsîn ü âferin olmuş ve içlerinden bir çoğu nefesleri tükeninceye kadar katarı ta’kîb etmişlerdir.

Mezkûr şimendüferden memleketin terakkî ve servet ve ma’mûriyetince bir bin büyük hidemât intizâr edilmekde olduğu gibi hatt-ı mezkûrenin ale’l-husûs Avrupalılar hakkında mühlik denilebilecek derecede muzırr bulunan âb u havâsının sû-i te’sîrâtını men’ ve ta’dilce dahî muhassenât me’mûl olunmaktadır. Fî’l-hakîka mevzu’-ı mevki’-i bahs olan hattın güzergâhı etrâfında câ-be-câ Avrupa tarzında binâlar peydâ olmaklığa başlamış olmasına nazaran Avrupalular ba’de-mâ ‘âdet-i belde üzere kulübeler içinde toprak üzerinde ikâmet ve beytütet mecbûriyetinden vâreste olarak bu sâyede sıhhat u ‘âfiyetlerinin iklimin sû-i te’sîrâtından bir dereceye kadar masun bulunacağı ümîd edilmektedir.

4. Almanlara Nijer nehri çevresinde tarihî ve coğrafi araştırmalar gerçekleştirme izni verilmesi

Yıldız Sadâret Hususî Maruzât Evrakı (Y.A.HUS) kataloğunda konuyla ilgili dört belge saptanmıştır. 24 Kanunuevvel 1299 (5 Ocak 1884) tarihli ve “Münîr kulları” imzalı birinci belgede, Alman büyükelçisinin Nijer nehri vadisinde bilimsel araştırmalar yapacak Alman araştırmacı için izin talebinin tekrar edildiği bildirilmektedir.

Bâb-ı Âlî Dâire-i Sadâret-i ‘Uzmâ anteti ve “Emr-i ‘Âlî Sûretidir” başlığı taşıyan 11 Rebiyülahir 1301 (9 Şubat 1884) tarihli belgeyle “Almanya Devlet-i Fehîmesi erbâb-ı vukûfundan Kraadze nâm zâta” tarihî ve bilimsel araştırmalar yapmak

üzere izin verildiği anlaşılmaktadır. Belgede كرا الذره imlasıyla yer alan ismin Alman araştırmacı Karl Zeuner² olması muhtemeldir.

16 Rebiyülahir 1301 (14 Şubat 1884) tarihli ve Sa'îd imzalı belgede, Alman araştırmacıya fermân-ı âlînin verildiği bildirilmekte ve sureti, II. Abdülhâmid'e sunulduğu ifade edilmektedir.

Konuyla ilgili bir belge daha mevcuttur. "Afrikâ-yı garbîde vâki' Kamerun nâm Almanya müstemlekâtından içerü taraflarında tahkîkât-ı fenniye icrasına" ifadesiyle başlayan belgede bazı cümlelerin üzeri çizilmiş, üstlerine notlar yazılmıştır. Müsvedde niteliğindeki belgenin çeviri yazısı yapılmamış, orijinaline "Ekler" bölümünde yer ayrılmasıyla yetinilmiştir.

Belgede araştırma bölgesi olarak Kamerun içleri belirtilmesi, emr-i âlîyle verilen iznin bütün Nijer vadisini kapsamı dikkat çekicidir.

Nijer nehri, günümüzde Mali'nin güneybatısından kuzeydoğusuna kadar 1500 kilometrelik bir mesafe kat ettiğinden (Kavas, 2003, s. 494) bu belgelere çalışmada yer verilmiştir.

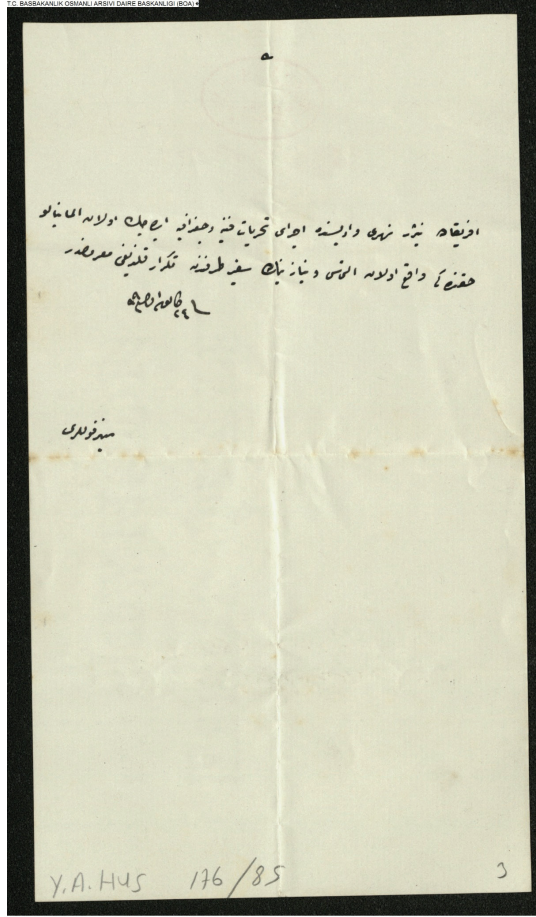
Y.A.HUS.00176.00085.003

Afrika'da Nijer nehri vâdisinde icrâ-yı taharriyât-ı fenniye ve coğrafiye edecek olan Almanyalı hakkındaki vâki' olan iltimâs ve niyâzının sefir tarafından tekrâr kılındığı ma'rûzdur.

Fi 24 Kânûn-ı Evvel (12)99

Münîr kulları

2 Karl Zeuner hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hantzsch, V. (1900). Zeuner, Karl Ludwig. *Allgemeine Deutsche biographie* (45. cilt) (ss. 129-131). Leipzig: Verlag von Duncker-Humblot.

Y.A.HUS.00176.00085.003

Y.A.HUS.00176.00085.002

Bâb-ı 'Âlî

Dâ'ire-i Sadâret-i 'Uzmâ

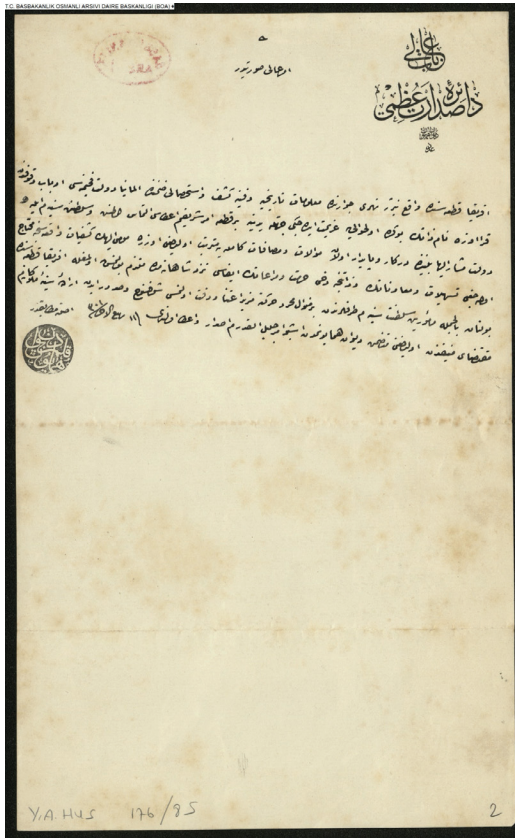
Dîvân-ı Hümâyûn

'Aded

Emr-i 'âlî sûretidir

Afrika kıt'asında vâki' Nijer nehri civârında ma'lûmât-ı târîhiye ve fenniye keşf ü istihsâli zımında Almanya Devlet-i Fehîmesi erbâb-ı vukûfundan Kraadze(?) nâm zâtın bu kere ol havâliye 'azîmet edeceği cihetle yedine bir kıt'a emr-i şerîfim i'tâsı iltimâs olunmuş ve saltanat-ı seniyyem ile devlet-i müşârû'n-ileyhâ bey-ninde derkâr ve pâydar olan müvâlât ve musâfât-ı kâmileye müterettib olduğu üzere mûmâileyhin keşfiyât vâkî'asınca muhtâc olacağı teshîlât ve mu'avenâtın ve zâtınca dahi himmet ve mûra'âtın i'fâsı nezd-i şâhânemde mültezem bulunmuş olmağla Afrika kıt'asında bulunan bi'l-cümle me'mûrîn-i saltanat-ı seniyyem taraflarından ber minvâl-i muharrer harekete mezîd-i i'tinâ ve dikkat olunması şeref-sünûh ve sudûr eden irâde-i seniyye-i mülûkânem muktezâ-yı münîfinden olduğunu mutazammın Dîvân-ı Hümâyûnumdan işbu emr-i celîlü'l-kadrim isdâr ve i'tâ olundu. Fi 11 Rebiü'l-âhir sene (1)301. Aslına mutâbıkdır.

Kâlem-i Dîvân-ı Hümâyûn

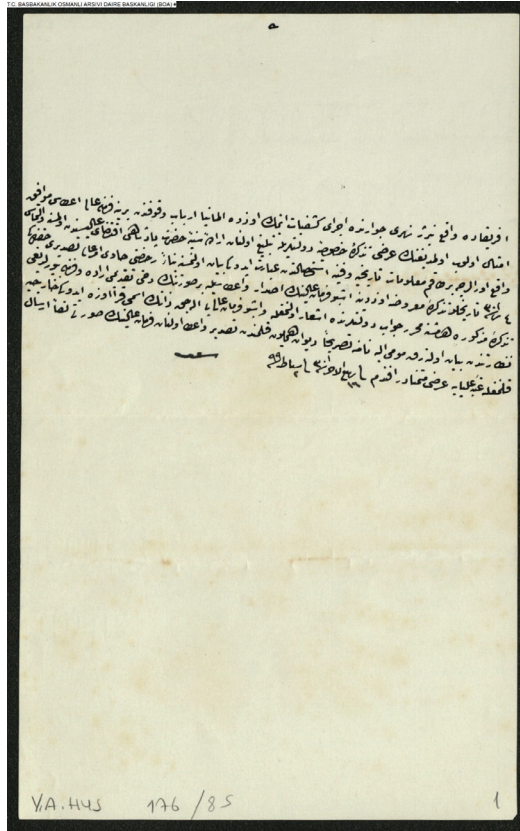

Y.A.HUS.00176.00085.002

Y.A.HUS.00176.00085.001

Afrika'da vâki' Nijer nehri civârında icrâ-yı keşfiyât etmek üzere Almanya erbâb-ı vukûfundan birine fermân-ı 'âli'î'tâsı muvâfık-ı emsâl olup olmadığının 'arzi tezkire-i husûsiye-i devletleriyle tebliğ olunan irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî iktizâ-yı 'âliyesinden olmasına ve iltimâs-ı vâki' oralarca birtakım ma'lûmât-ı târîhiye ve fenniye istihsâlinden 'ibâret idüğü beyân olunmasına binâen ruhsat-ı hâvi emr-i 'âli tasdîri hakkındaki 4 Rebîü'l-âhîr (1)301 tarihli tezkire-i ma'rûza üzerine işbu fermân-ı 'âlinin isdâr ve itâsıyla bir sûretinin dahi takdîmi irâde ve fermân buyurulduğu tezkire-i mezkûre hâmişine muharrer cevâb-ı devletlerinde iş'âr olunmağla ve işbu fermân-ı 'âliyi alacak zâtın ismi Kraadze(?) idüğü Hâriciye Nezâretinden beyân olunarak mumâileyh nâma tasrîhân Dîvân-ı Hümâyûn Kaleminden tasvîr itâ olunan fermân-ı 'âlinin sureti leffen irsâl kılınmağla 'atabe-i 'ulyâya arzı mütemennâdir efendim. Fi 16 Rebîü'l-âhîr 1301 fi 2 Şubat 1299.

Sa'id

5. Fransızların Timbuktu'ya saldırması ve istila etmesi

Yıldız Sadâret Hususî Maruzât Evrakı (Y.A.HUS) kataloğunda konuyla ilgili beş belge saptanmıştır. Belgeler Fransızların Timbuktu'ya saldırarak istila etmesi ile Bilâdü's-sudan Müslümanlarının hac yolculuğunun güvenliği hakkındadır.

3 Mart 1894'te Paris'ten, Trablusgarp'ta vapur şirketi vekili Hacı Sıddîk Müza'fer'e postalanan isimsiz ihbar mektubunda Fransızların, Timbuktu'yu istila ettikleri bildirilmekte, kolera salgınını bahane ederek Mekke'yi de işgal etmek niyetinde oldukları ifade edilmektedir. Bilhassa Bilâdü's-sudan Müslümanları hac yolculuğu hakkında uyarılmakta; hac yolculuğunda deniz yolu yerine kara yolunu tercih etmeleri ve silahlarıyla yola çıkmaları salık verilmektedir.

İhbar mektubunda Timbuktu "Sûdân'ın belde-i cesîmi ve şu diyârda İslâm'ın merkez-i mühimmi" olarak nitelendirilmektedir. Mektup "Elif Sad – Mim Elif – Mim – Sin. Bu harfler mahremendir. Bunları unutma. Trablus'a gelirim onları senin ve sizin hâtırınıza getiririm. İnşâallah gelirim." ibaresiyle son bulmaktadır.

Fransızlar, Tevâriklerin şiddetli direnişleri nedeniyle Timbuktu'yu ele geçirmek için birkaç sefer düzenlediler. Metinde sözü edilen Fransız istilası, 12 Şubat 1894'te Timbuktu'ya ulaşan Joseph Joffre ve birliği olmalıdır.³ Joffre, bununla da yetinmemiş, Fransız müfrezelerine atılan pusunun intikamını almak amacıyla askerî hazırlıklarını tamamladıktan sonra 23 Mart 1894 tarihinde Dire'de karşı saldırıya geçerek Tingeregif kabilesi reisi Muhammed ag Avvab dahil askerlik çağındaki tüm Tevârik genç nüfusunu öldürmüştür. (Tandoğan, 2015, s. 315)

Aşağıda, ihbar mektubunun Trablusgarp Valiliğince hazırlanan tercümesi, Trablusgarp Valisi Ahmed Rasim Paşa'nın Dâhiliye Nezaretine ve Bâb-ı 'Âli'den Yıldız'a gönderilen belgelerin çeviri yazıları yer almaktadır. Fransa'dan postalanan mektubun zarfı ve Arapça aslı "Ekler" bölümünde mevcuttur.

Y.A.HUS.00292.00134.004

Trablusgarp Vilâyeti

"Tercüme"

Şa'bânü'l-muazzam

Sene 1311

Trablusgârb'da vapur şirketi vekil-i muhteremi Hacı Sıddîk Müza'fer ve ahhâbı olan sâ'ir 'Arabân ve Gadâmes ve Gât ve Merzûk halkı ve ihvân-ı Ticâniye ve Kâdiriye ve Senûsiye ve sâ'ir Bilâd-ı Sûdâniye müslümanları

3 https://fr.wikipedia.org/wiki/Conqu%C3%AAt%C3%A9_de_Tombouctou_par_l'arm%C3%A9e_fran%C3%A7aise

Size selâmdan sonra şurasını ihbâr eylemeği vâcib addederim ki Sûdân'ın belde-i cesîmi ve şu diyârda İslâm'ın merkez-i mühimmi olan Tumbuktu'ya bu kere hücum ve istilâ eden Hıristiyanlar Mekke ve Ka'be'ye vüsûl için bir maksad-ı fâsid ve Ka'be'yi zabt ile salîb-i mekrûhu oraya rekz eylemeğe yalandan bir bahâne taharri eylemekdedirler. Bunlar yakında İngiliz ve Fransız ve Alman ve Moskof ve sâ'ireden mürekkeb bir Meclis-i Tıbbî 'akdi için birbirleriyle müzâkere ederek gûyâ huccâcın âb-dest aldığı Hâcer kuyusundan kolera tevellüd eylemekte olduğunu bir fetvâ mücibince iddiâ edercesine ehemmiyetle bast u beyân etmekdedirler. Bu sûretle Hıristiyanlar Hâcer kuyusunu tâthîr etmek zu'm-ı kâzibesıyla Mekke-i Tâhire'ye ve Cidde ve Medîne'ye ve peygamberin kabrine hücum edebileceklerdir. İmdi Müslümanlara ve bâ-husûs şehirler ahaliyle Sûdân tariki üzerinde kâ'in Fizân ve Tecerhi ve Kavar ve Gadâmes ve Kânim ve Bornu ve "Barroye Hûha"(?) ve Kano'da bulunan eşrâf-ı 'urbân ve mürâbitîne bu husûsdan haber veriniz ki bundan böyle re's-i İslâm olan Mekke-i Tâhire'nin nusreti için hazer üzere olsunlar ve huccâca söyle ki bu sene Mekke'ye iyi silâhlar ile karadan varıp deniz vapuruyla gitmesinler. Çünkü Hıristiyanlar Müslümanların müsellaht olduklarını Ka'be'nin nusreti üzerinde bulduklarını anlar ise ânları huccâc gemilerinde habs ederler. İşte bunu Allah ve peygamber için sana ve size söylüyorum. Müntebih ve müteyakkız olunuz ve düşününüz ki elde kılıç olduğu hâlde nusretle ölmek mağlûb olarak yaşamaktan ve 'âr ile meserretten evlâdır. Sana ve size selâm.

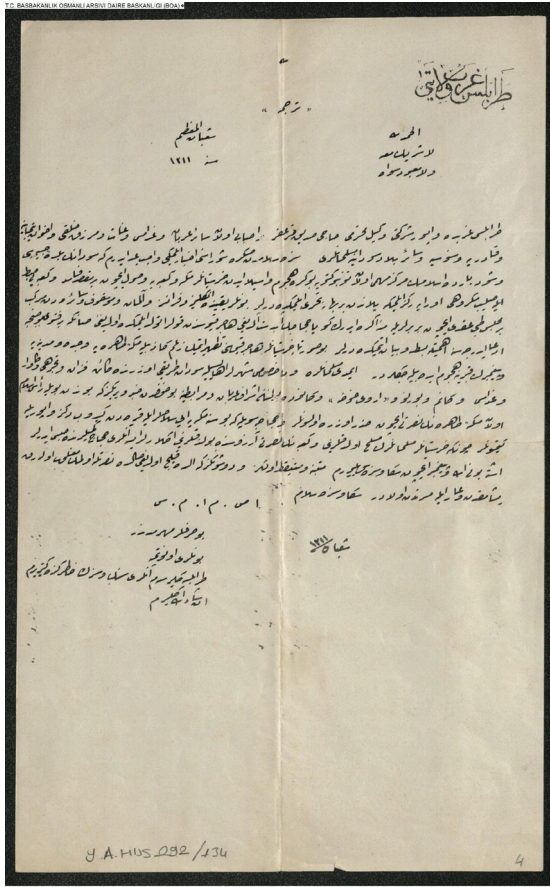
Elif Sad – Mim Elif – Mim – Sin

Bu harfler mahremdendir.

Bunları unutma. Şa'bân sene 1311

Trablus'a gelirim onları senin ve sizin hâtırınıza getiririm.

İnşâallah gelirim.

Y_A_HUS_00292.00134.004

Y.A.HUS.00292.00134.005

Trablusgarb Vilâyeti

'Aded

1

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

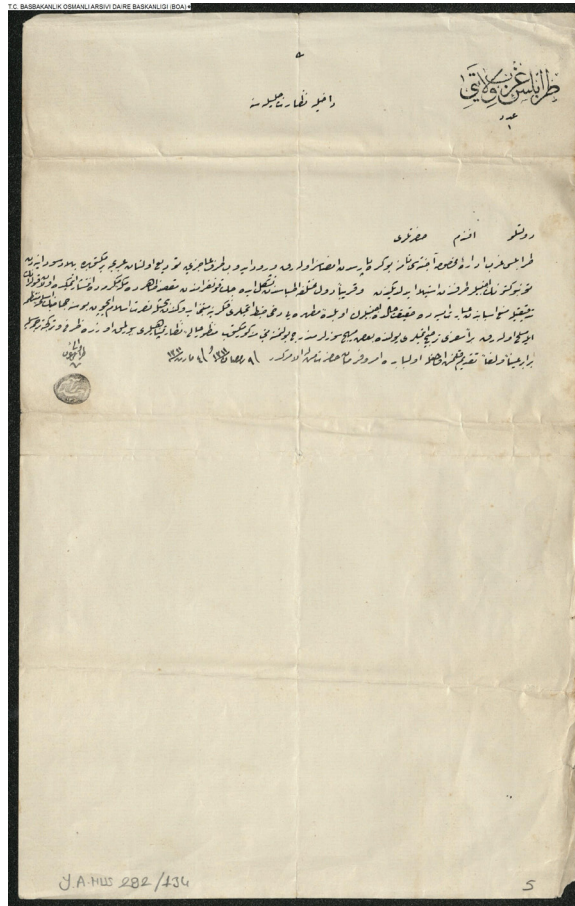
Devletlü Efendim Hazretleri,

Trablusgarb İdâre-i Mahsûsa Acentesi nâmına bu kere Paris'den imzâsız olarak vurüd edip taraf-ı 'âciziye tevdi' olunan Arabça mektûbda Bilâdû's-Sudaniye'den Tumbuktu'nun ecnebilere tarafından istila edildiğinden ve karîben düvel-i muh-

telife etibbâsından teşekkül edecek konferansdan maksad-ı zâhirede Mekke-i Mükerrerme'de intişâr etmekte olan koleranın tedkikiyle men'-i esbâbından 'ibâret ise de hakikat-ı hâlde ecnebîlerin o belde-i mutahharayı dahî zabt etmeleri fikrine mübtenî idiğinden bahisle nusret-i İslâm için bu sene huccâcın eslihâ-yı muntazama ile müsellah olarak berren seferi tercih etmeleri yolunda ba'zı sözler münderic bulunmasına mebnî mezkûr mektûb manzûr-ı 'âli-i nezâret-penâhileri buyurulmak üzere zarfı ve Türkçe tercümesiyle berâber 'aynen ve leffen takdîm kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Fi 9 Ramazan sene 1311 ve fi 4 Mart sene 1310.

Vâlî-i Trablusgarb

Ahmed Râsim

Y.A.HUS.00292.00134.001

Bâb-ı 'Âli

Dâire-i Sadâret

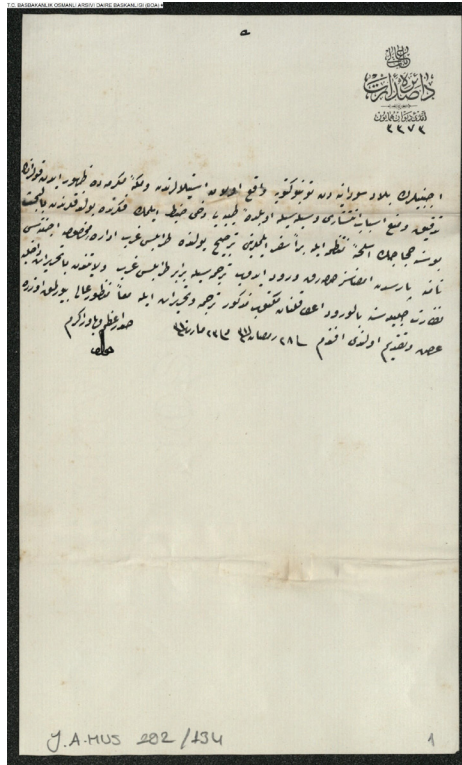
Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

3373

Ecnebilere Bilâd-ı Sudaniyeden Tumbuku'ya vâkî' olan istilalarından ve Mekke-i Mükerreme'de zuhûr eden koleranın tedkik ve men'-i esbâb-ı intişârı vesilesiyle o belde-i tayyibeyi dahî zabt eylemek fikrinde bulduklarından bi'l-bahs bu sene huccâcın esliha-i muntazama ile berren sefer eylemelerini tercih yolunda Trablusgarb İdare-i Mahsûsa Acentesi nâmına Paris'den imzâsız olarak vurûd edip tercümesiyle berâber Trablusgarb Vilâyeti'nden bâ-tahrîrât Dâhiliye Nezâret-i Celîlesine bi'l-vurûd it'â kılınan mektûb-ı mezkûr tercüme ve tahrîrât ile me'an manzûr-ı 'âli buyurulmak üzere 'arz u takdîm olundu efendim. 28 Ramazan 1311, 23 Mart 1310

Sadr-ı a'zam ve Yâver-i Ekrem

Cevâd

Y_A_HUS_00292.00134.001

Sonuç

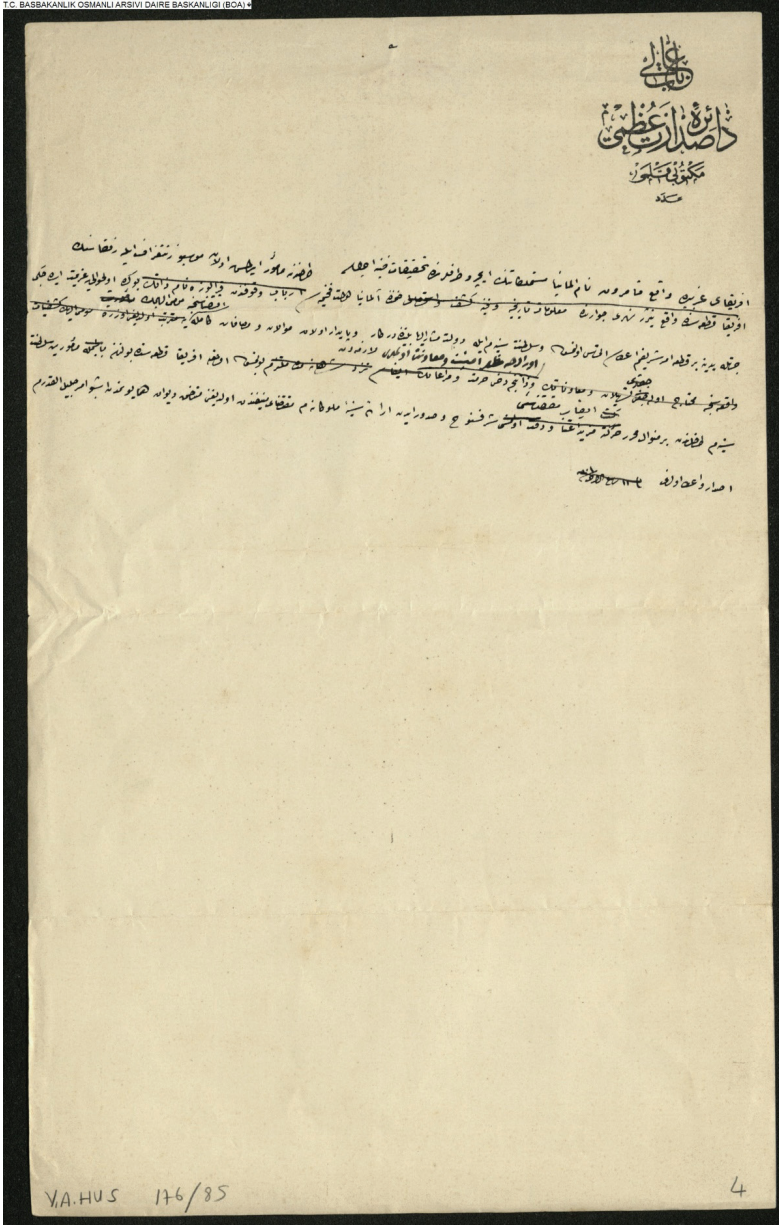
Osmanlı, “en uzun yüzyılı”nda güç kaybetmesine rağmen Büyük Sahra’daki Türk-Fransız rekabetinin bir parçası olarak bölgedeki gelişmeleri olanaklar ölçüsünde yakından takip etmiştir. Fransızların Batı Afrika içlerine ilerleyişleri, demir yolları ve telgraf hattı inşaları hakkında makale çevirileri arşivlerde yerini almıştır. Bunun yanı sıra II. Abdülhamid bölgenin yönetimi, coğrafyası ve ekonomisi hakkında bilgilere önem vermiş ve bununla ilgili bilgi notu da hazırlanmıştır. Almanların Nijer havzasındaki araştırmaları için Osmanlı’dan izin ve kolaylık talebi de Osmanlı’nın bu dönemde dahi bölgedeki etkisini göstermesi açısından dikkat çekicidir. İlgili belgeler Osmanlı’nın hilafet gücünün ve bölgedeki hakimiyetinin zımnen de olsa kabulü biçiminde yorumlanabilir. Almanlar da bu hilafet gücünün farkında olarak Nijer havzası araştırmaları için birden çok kez izin ve kolaylık talebinde bulunmuşlar ve sonunda II. Abdülhamid’in bölgede araştırma yapacak uzmanlara kolaylık gösterilmesini emreden bir fermanını almaya muvaffak olmuşlardır. Son olarak bölgenin en önemli merkezi kabul edilen Timbuktu’nun Fransızlar tarafından istila edilmesinin şifreli ve isimsiz bir ihbar mektubuyla haber alınması, Osmanlı’nın bölgeyle ilgili istihbarat kaynaklarının çeşitliliğini göstermesi bakımından kayda değerdir.

Kaynakça

- Çetin, A. (1993). *el-Cevâib*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi (7. cilt) (ss. 435-436). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Hantzsch, V. (1900). *Zeuner, Karl Ludwig*. Allgemeine Deutsche biographie (45. cilt) (ss. 129-131). Leipzig: Verlag von Duncker-Humblot.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavas, A. (2003). *Mali*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi (27. cilt) (ss. 493-504)
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. SAGE Publishing.
- Tandoğan, M. (2011). *Osmanlı Devleti’nin Afrika’da Avrupa Sömürgeciliğine Karşı Siyaseti (XIX. Yüzyıl ve XX. Yüzyılın Başları)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Tandoğan, M. (2015). *Afrika’nın Kuzeyini Güneyinden Ayıran Toplum Tevârikler ve Stratejik Konumları: Osmanlı-Tevârik Münasebetleri* (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Ekler

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BAKANLIĞI (BOA)

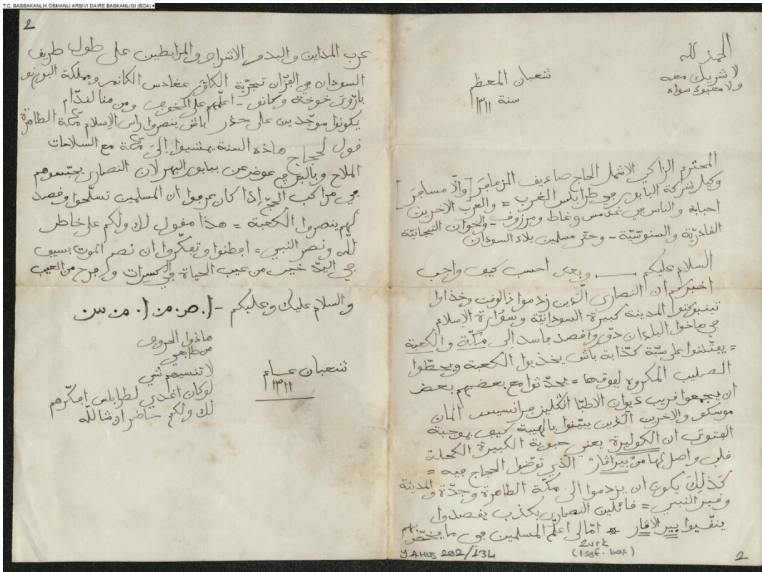

Y.A.HUS.00176.00085.004

Görsel 1 Almanlara Nijer nehri havzası için verilen iznin müsveddesi.

Görsel 2 Paris'ten Trablusgarp'a gönderilen isimsiz ihbar mektubunun zarfi.

Görsel 3 Paris'ten Trablusgarp'a gönderilen isimsiz ihbar mektubunun Arapça aslı.

Batı Afrika'da Jeopolitik Durum ve Güvensizlik, Mali Örneği

Geopolitical Situation and Insecurity in West Africa, the Case of Mali

Mouhamadou Bachir NDİAYE

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
ndiayebachir123@gmail.com
Orcid: 0009-0002-2510-4386

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 30.05.2024
Kabul Tarihi / Accepted : 25.12.2024
Yayın Tarihi / Published : 30.12.2024
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December
Cilt / Volume : 2 • **Sayı / Issue** : 2 • **Sayfa / Pages** : 139-153

Atıf / Cite as

NDİAYE M.B. Batı Afrika'da Jeopolitik Durum ve Güvensizlik, Mali Örneği.
Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi, 2/2 (2024), 139-153

Doi: 10.5281/zenodo.14577579

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright

Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Interdisciplinary African Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal.
All rights reserved

Öz: Batı Afrika, silahlı çatışmalar, terörizm, yasadışı ticaret ve uluslararası gerginliklerle karakterize edilen sürekli güvensizliğin damgasını vurduğu bir bölgedir. Batı Afrika, çok sayıda ülkenin çok sayıda doğal kaynak üzerinde çıkarlarının olduğu çok önemli bir bölgedir. Fransa, ABD ve son zamanlarda Rusya gibi ülkelerin Batı Afrika'daki ülkelerle diplomatik alanda faaliyet göstermelerinin nedeni de budur. Ancak söylendiği gibi, bölgede istikrar,, güvenlik eksikliği ve terörist grupların yayılması nedeniyle sekteye uğramaktadır. İsyancı grupların ve terörist grupların çok güçlü hale geldiği ve tüm Sahel bölgesinin bu tür isyanlar yaşamasına neden olduğu Mali örneği budur. Fransa, ABD ve Ecowas'ın müdahaleleri bir ölçüde yardımcı olmuştur ancak bazı dönemlerde durumu daha da kötüleştirmiştir. Ve 2012, MUJAO veya AQMI gibi isyancı grupların güçlendiği ve Mali'nin kuzeyini kontrol ettiği yıl olmuştur. Bu sorunların köklerini anlamak için tarihe geri dönmemiz gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm-Batı Afrika-güvensizlik-jeopolitik-uluslararası müdahaleler

Abstract: The West African region is characterized by a pervasive atmosphere of insecurity, with a prevalence of armed conflicts, terrorism, illicit trade and international tensions. The region is of significant geopolitical importance, with numerous countries possessing interests in its abundant natural resources. This has led to a proliferation of diplomatic relations between West African countries and external powers, including France, the United States and Russia. However, as has been previously observed, the region is often constrained by a lack of security and the proliferation of terrorist groups. As in the case of Mali, where rebel and terrorist groups have become particularly strong and have caused the whole Sahel region to experience insurgencies. The interventions of France, the United States and Ecowas have helped to some extent, but in some periods have worsened the situation. 2012 was the year when terrorist groups such as the MNLA, MUJAO or AQMI gained strength and controlled the north of Mali. In order to gain an understanding of the origins of these issues, it is necessary to examine the historical context in which they emerged.

Keywords: Terrorism-West Africa-insecurity-géopolitics-international interventions

Giriş

Batı Afrika coğrafyası sadece zengin kültürel çeşitliliği ve doğal kaynaklarıyla değil, aynı zamanda sosyo-politik dinamiklerini sürekli olarak şekillenen karmaşık jeopolitik zorluklar ağıyla da karakterize edilmektedir. Batı Afrika'da yer alan çok sayıda ülke arasında Mali, Sahra Altı Bölgesi'ndeki bazı ülkelerin karşı karşıya kaldığı güvenlik sorunları açısından açıklanmaya değer bir örnek teşkil etmektedir çünkü bu ülke iç çekişmeler ve krizler, dış müdahaleler ve bölgesel güç dinamiklerinin karmaşık etkileşimini bünyesinde barındırmaktadır.

Sahel'in kavşak noktasında yer alan Mali, her zaman Batı Afrika'da karşılaşılan daha geniş çaplı zorlukların bir mikrokozmosu olarak görülmüştür. Yakın tarihi ve daha doğrusu 2012'den bu yana siyasi istikrarsızlık, silahlı çatışmalar ve terörizm ile karakterize edilen Mali'deki krizin bu yönleri, bölgedeki jeopolitik gerilimlerin çok yönlü doğasını hatırlatmaktadır. Mali'nin kuzeyinde Tuareg isyanının patlak vermesinden Terör örgütü Ensar Dine ve İslami Mağrip El Kaidesi (AQMI) gibi cihatçı grupların sayısındaki ani artışa kadar Mali, yerel şikayetler ile küresel güvenlik endişeleri arasındaki karşılıklı bağımlılıkları göstermektedir. Bununla birlikte, Mali'nin kuzeyinde var olan güvenlik sorunlarını derinlemesine anlamak için tüm Batı Afrika bölgesinin jeopolitik durumuna bakmak gerekmektedir. Bölgede nüfuz elde etmek için can atan uluslararası toplumun varlığına odaklanılmalıdır. Mali'nin komşuları olan Nijer, Burkina Faso ve Moritanya gibi ülkelerin yanı sıra Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve çeşitli uluslararası örgütler gibi dış aktörlerin katılımı krizin ne kadar önemli olduğunu kanıtlamaktadır. Dahası, altın ve uranyum gibi doğal kaynakların varlığı, dış aktörler kaosu ortasında ekonomik üstünlük için rekabet ederken Batı Afrika'nın jeopolitik durumun karmaşıklığına bir katman daha eklemektedir.

Bu bağlamda, bu makale Batı Afrika'nın jeopolitik karışımını Mali'nin odak noktası olduğu bir analizle ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Mali'nin karşı karşıya olduğu tarihsel öncülleri, güncel zorlukları, bölgenin jeopolitik manzarasının daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaya çalışacağız. Bu makalede tarihsel, siyasi, ekonomik ve güvenlik perspektiflerini bütünleştiren ekonomik bir yaklaşımı bir arada denerken, krize derinlemesine müdahil olmalarına rağmen Ocak 2013'te Fransız müdahalesinin Mali'nin kuzeyindeki kilit kasabaları kurtardığında gördüğümüz gibi durumun daha da kötüleşmesini engelleyemeyen uluslararası varlığı da ele alınacaktır (Lyammouri, 2021:1).

Bu faktörlere odaklanılarak, Batı Afrika'daki jeopolitik durumun karmaşıklığı hakkında daha fazla bilgi edinilmeye çalışılacaktır.

Bu makalenin ilk bölümünde, güvenlik sorunları analiz edilirken bölgenin jeopolitik önemine de odaklanmaya çalışılacak, ikinci bölümde Mali'deki tarihsel güvenlik sorunları incelenecek ve son bölümde uluslararası müdahalelerin yanı sıra ECOWAS'ın müdahalelerinden bahsedilecektir.

Genel Afrika Bağlamı Bölgenin jeopolitik önemi

Batı Afrika, Avrupalılar gelmeden önce bile 15. yüzyıldan beri çok stratejik bir jeopolitik alan olmuştur. Ancak bu konuya girmeden önce jeopolitiğin ne olduğuna dair kavramsal bir analiz yapmak önemlidir. Jeopolitik, coğrafya ve siyaset kelimelerinin birleşiminden oluşur ve bu nedenle coğrafi, ekonomik ve siyasi faktörler arasındaki ilişkilerle ilgilidir. Uluslararası politikaya uygun olarak coğrafyanın güç üzerindeki etkisini inceler. Bu kavram ilk olarak Rudolph Kellen tarafından ortaya atılmıştır (Akinfeye, 2014: 18). "Larousse" sözlüğünde jeopolitik kelimesi "Devletlerin coğrafyası ile politikaları arasındaki ilişkiyi inceleyen bilim dalı" olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla jeopolitik, ülkelerin iyi tanımlanmış bir bölgede oynadıkları güç oyunuyla yakından bağlantılıdır. Gördüğümüz gibi, bu "savaşın" diplomatik, ekonomik ve siyasi çıkarlar peşinde koşan çok sayıda aktörleri vardır. Tüm bu faktörleri göz önünde bulundurursak, Batı Afrika'nın birçok dış aktörler için uzun zamandır büyük jeopolitik öneme sahip bir bölge olduğu söylenebilir.

Jenne ve Timbuktu'nun işgalini isteyen Songhai imparatoru Sunni Ali'nin (1464-1492) önemi nedeniyle önce Nijer topraklarını ele geçirmeye çalışmasını örnek verilebilir. Bu durum, Batı Afrika'daki altının kontrolünü ele geçirmek isteyen Sudanlı imparatorlar gibi diğer imparatorlar için de geçerliydi. Avrupalıların gelişi, esas olarak doğal kaynakları nedeniyle bu bölgenin dünya için jeopolitik önemini arttırdı. (Akinfeye, 2014: 20).

Batı Afrika'ya yönelik jeopolitik yönelimin doruğa ulaşması 15. yüzyılın başarılarında köle ticaretinin başlaması ve 400 yıl kadar süregelmesiyle mümkün olmuştur (Delibaş, 2020). Portekiz, Fransa, İngiltere gibi ülkeler tüm toprakların ve

doğal kaynakların kontrolü için şiddetli bir mücadele başlatmış, aynı zamanda kölelik ağlarını geliştirmişlerdir. Bu sistem, Batı Afrika'nın jeopolitik öneminin en avantajlı yönü olmaya devam etmiştir çünkü Avrupa'nın ekonomik açıdan üstünlük sağlamasına yardımcı olmuş ve 1914'te başlayan birinci dünya savaşı-na kadar egemenliklerini sürdürmüşlerdir (Akinfeye, 2014: 25). O zamana kadar kölelik sona ermiş ve Fransa, İngiltere ve Portekiz'in sömürgeler kurmasıyla Batı Afrika'nın işgali tamamlanmıştır. Dolayısıyla birinci dünya savaşı başladığında Batı Afrikalı askerler savaşta Avrupalılara yardım etmeye devam etmiş, özellikle Fransa Batı Afrika'dan çok sayıda asker toplamış, onları dünya savaşı sırasında ihtiyaç duyduklarında kullanmışlardır. Fransa'yı Batı Afrika bölgesinin insan gücünü kullanan İngilizler takip etmiştir. Bu hususları dikkate aldığımızda, Batı Afrika'nın diğer uluslar için jeopolitik öneminin ilk aşamasının, asker devşirme olduğu aşıkardır (Akinfeye, 2014: 29).

Batı Afrika'nın ikinci jeopolitik önemi, özellikle Avrupa'da meydana gelen sanayi devrimi sırasında sahip olduğu ürünler ve kaynaklar açısından olmuştur. Fransa, Büyük Britanya ve Portekiz gibi ülkeler Batı Afrika'da bulunabilecek hammadde ve nihai ürünlere ihtiyaç duyduklarını anlamışlardır. Kakao, palmiye yağı, pamuk, yer fıstığı ve arap zıncı gibi kaynaklar, Batı Afrika kolonileri üzerinde üstünlük kuran bu ülkeler için başlıca önemli olan ürünler arasındaydı. Ayrıca bölge, coğrafi konumu göz önünde bulundurulduğunda küresel jeopolitiğin içinde yer almıştır. Örneğin, Senegal'in başkenti Dakar, Amerika kıtasına tüm ülkelerden daha yakındır ve bu mesafe, ürünlerin diğer ülkelere perakende satışı için hayati bir nokta olmuştur. Profesör Olajompo Abayomi Akinfeye'ye göre :

Sömürge döneminde Batı Afrika, sömürgeci efendilerinin kritik anlarda vazgeçilmez bulduğu hayati maden kaynaklarının bulunduğu bir depoydu [...], Sierra Leone demir cevheri sahası o dönemde İngiltere'nin demir cevheri ihtiyacının yüzde 50'sini karşılıyordu. Bölge halen dünyanın ihtiyaç duyduğu hayati minerallerin deposu olmaya devam ediyor. Bunlardan belki de en önemlisi, sevgili ülkemiz Nijerya'nın dünyaya arzında bölgede başı çektığı ham petroldür. Diğerleri ise nükleer enerjinin üretildiği uranyumdur. Dünyadaki nükleer güçlerden biri olan Fransa'nın kendine ait uranyum yatağı yoktur; bu ürünün büyük ölçüde eski sömürgesi Nijer'den temin edilmesine bağlıdır (Akinfeye, 2014: 34).

Bu durum, Batı Afrika'nın başka yerlerdeki sanayi ekonomilerini ayakta tutmak için gerekli kaynakların sağlanmasında oynadığı önemli rolü vurgulamaktadır.

Batı Afrika Bölgesindeki Güvenlik Sorunları

Batı Afrika her zaman şiddet ve çatışmaların damgasını vurduğu bir bölge olmuştur ve bu durum bölgenin güvenliği açısından doğrudan sonuçlar doğurmuştur. Bu güvenlik sorunları bazı faktörlerle açıklanabilir. Alexandre Marc,

Neelam Verjee ve Stephen Mogaka'ya göre Batı Afrika'daki güvenlik sorununun temel nedenlerinden biri hızlı nüfus artışıdır. Bu hızlı büyümenin ağır bir yük haline geldiğini ve kendilerini hızla yeniden keşfetmek zorunda kalan kurumların genellikle eşitlik sorunları yaşadığını, bunun da onları etkisiz ve gayrimeşru hale getirebileceğini savunuyorlar (Marc, Verjee, Mogaka, 2015: 3). Batı Afrika'daki güvensizlik sorunu yeni değildir, ancak 2010 yılından bu yana uluslararası aktörlerin dikkatini çekmeye başlamıştır. Örneğin Nijerya'da Boko Haram gibi terörist gruplarla yaşanan karışıklık, Batı Afrika'da yaygın olan güvensizliği göstermeye hizmet etmiştir. Tarihe, özellikle de Batı Afrika ülkelerinin çoğunun bağımsızlıklarını kazandıkları döneme, yani 1960 ile 1975 yılları arasına, ama aynı zamanda ilk devlet başkanlarının ortaya çıkışına kadar geri gidersek, güvensizlik sorununun derin kökleri olduğunu görürüz. Öte yandan, 1967-1970 yılları arasında Nijerya'da yaşanan Biafra savaşı, 1989 yılında Liberya'da yaşanan iç savaş, 2000'li yılların başında Sierra Leone'de yaşanan savaş, Gine-Bissau'da yaşanan iç savaş ve 2003 yılında Fildişi Sahili'nde yaşanan iç savaş gibi çatışmalar her zaman kanlı olmuştur (Marc, Verjee, Mogaka, 2015: 7).

Buna ek olarak, Batı Afrika'daki güvenlik eksikliği terörist grupların çoğalmasıyla daha da kötüleşmiştir. Bunun nedeni, Batı Afrika'nın bazı bölgelerindeki terör örgütleri ve isyancıların, suç şebekeleri gibi bölgeyi istikrarsızlaştırmakta çıkarı olan aktörlerle ve aynı zamanda bu tür çatışmalar ortaya çıktığında pragmatik bir şekilde tepki vermeyen devlet düzeyinde bağlantılar kurmuş olmalarıdır. Bazı devletlerin zayıflığı da bölgedeki güvensizliğin sürmesinde bir başka faktördür. Devletler, Batı Afrika'yı onlarca yıldır rahatsız eden güvenlik sorunlarını ön görememekten sorumludur. Sonuç olarak, terör örgütlerinin ve isyancıların yayılmasına karşı koymak için uygun önlemleri uygulamakta başarısız olmaktadır (Lyammouri, 2021:2).

Batı Afrika'daki güvenlik meselelerine ilişkin tüm bu faktörleri göz önünde bulundurduğumuzda, meselenin ciddiyetinin en üst noktada olduğunu söylemek mümkündür. Mali, Burkina Faso, Nijerya veya Nijer'deki terörist grupların yeniden canlanması, bölgedeki güvenlik sorunlarının bozulmasında ana rolü oynayan aktörlerdir. Diğer faktörler ise genellikle devletleri zayıflatan darbelerdir ve on yıllardır darbelerin Batı Afrika'da gerçek bir sorun olduğunu birçok kez görülmüştür. Sahel'deki pek çok ülkenin zayıf olmasının sebebi de budur çünkü terörist gruplarla mücadelede hükümetin politikalarına yardımcı olabilecek ya da güvensizlik sorununu çözmek için yeterli önlemleri alabilecek güçlü kurumlara sahip değillerdir.

1. Mali'deki Güvensizliğin Tarihi

Resim 1: Mali ve Sahel Bölgesi. Kaynak: Avrupa Komisyonu İnsani Yardım Ofisi, 2 Ağustos 2012

a. Tarihsel Süreç

Mali'deki krizin kökleri tarihi, siyasi, ekonomik ve sosyo-ekonomik faktörlerin birleşimine dayanmaktadır. Mali'nin en önemli faktörü olan siyasi istikrara gelince, ülke özellikle siyasi mücadelelerin damgasını vurduğu darbelerle yıllarca siyasi istikrarsızlık yaşadı. Başlıca darbeler 1968'de Modibo Keita'nın Moussa Traoré tarafından devrilmesi ve ardından 1991'de Moussa Traoré'nin Yarbay Amadou Toumani Touré tarafından hükümetten alınmasına yol açan halk ayaklanmasıdır. 2012 darbesinde ise Mali'deki istikrarsızlık önemli bir rol oynamış ve ülkeyi on yıl sürecek bir krize sürüklemiştir. Mali krizi 2012 yılında iki ana nedeni olan bir dizi olayla başlamıştır: Mali'nin kuzeyindeki Tuareg isyanı ve Amadou Toumani Touré rejimine karşı Yüzbaşı Amadou Haya liderliğindeki darbe. Bu iki olay Mali'nin kuzeyindeki isyancı ve cihatçı grupları güçlendirmiştir.

Ancak 2012'de yaşanan bu krizi ve Tuaregler üzerindeki etkilerini daha iyi anlayabilmek için konuyu bir bağlama oturtmak gerekmektedir. Diğer Batı Afrika ülkeleri gibi Mali de topraklarının bölünmesi konusunda sömürgeciliğin sonuçlarını tecrübe etmiştir. Bağımsızlıktan sonra yeni Mali hükümeti agresif önlemlerle tüm ülkede gücünü pekiştirmeye çalışmıştır. Bu agresif önlemler bir şekilde ülkenin belli bölgelerinde ama özellikle Mali'nin kuzeyinde bazı etnik toplulukların marjinalleşmesine yol açmıştır. Merkezi Mali devletinin bu yaklaşımı, Tuaregler arasında zaten var olan ve 20. ve 21. yüzyıllarda devrimlere, siyasi patlamalara ve isyanlara yol açan duyguları ve hayal kırıklığını daha da şiddetlendirmiştir. Merkezi hükümet politikaları tarafından uzun süredir ihmal edildiklerini ve ötekileştiril-

diklerini hisseden Mali'nin kuzeyindeki Tuareg halkı, bağımsızlığa yol açabilecek daha fazla özerklik arayışlarında her zaman silaha ve isyana başvurmuştur. 2012 yılında yaşanan olaylar, Libya'da Kaddafi rejiminin düşmesi başta olmak üzere birçok faktörün sonucudur. Libya'daki krizin ardından Tuareglerin geri dönüşü, 2012'de Mali'de başlayan krizin boyutunu daha da arttırmıştır (Chauzal, Van Damme, 2012: 17).

Ülke içinde de Kuzey Tuaregleri sıklıkla ülkede hüküm süren güvensizlikle ilişkilendirilmiştir. Bunun ötesinde, Amadou Toumani Touaré rejimi Mali'nin kuzeyi ile güneyi arasındaki eşitsizlikleri vurgulamıştır. Araplar ve Tuaregler belirli kaynakların dağılımında eşitsizlik olduğunu düşünüyorlardı (Diallo, 2017). Belirli kaynaklara erişimdeki bu eşitsizlik, Kuzey'de yaşayanların uzun süre bağımsızlık talep etmelerine yol açmıştır. Tuareglerle ilgili bu sorun, Mali, Nijer, Burkina Faso, Cezayir ve Libya tarafından paylaşılan bir topluluk oldukları için onlarca yıldır devam etmektedir. Tuaregler daha sonra periyodik olarak Mali devletine karşı isyan etmiş, Mali'nin kuzeyinde isyancı gruplar oluşturmuş ve sonunda Sahel'i etkileyen oldukça yüksek bir güvensizlik seviyesine ulaşmışlardır. Pek çok gözlemci en önemli faktörün Kuzeyde yaşayanların hayal kırıklığı olduğuna inanıyor ve bazı terörist grupların idealleri uğruna savaşmak üzere adam toplamasına izin veren de aynı hayal kırıklığı olduğunu dile getiriyor. Ousmane Aly Diallo makalesinde, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün gördüğü Mali'nin kuzeyindeki bir Fulani kabile reisinden şu alıntıyı yapıyor: (Diallo, 2017: 31)

Cihatçının siyaseti devlete daha iyi bir alternatif sunmaktır. Halkımız devleti güvenlik ve hizmetle değil, daha çok yağmacılık ve ihmalle ilişkilendiriyor. 1991'den beri eşkıyalıktan şikayet ediyoruz ama hiçbir şey yapılmadı. 2015 yılında cihatçıların varlığı arttı; insanlar bizi, hayvanlarımızı ve mallarımızı, özellikle de Tuareg zorbacılarından koruyabildikleri için onlara katılıyor. Adalet yok, ineklerimiz çalınıyor, insanlarımız öldürülüyor ... cihatçılar buna cevap veriyor.

Mali'nin kuzeyinde yaşayanları harekete geçiren duygu budur ve bu nedenle isyancı ve terörist gruplar 1960'lardan bu yana her zaman güvensizliğin ana faileri olmuştur. Terörist grupların çoğaldığı bir diğer dönem ise 2006 yılında silahlı grupların bölgeleri için daha fazla tanınma ve özerklik talep etmeleriyle başlamıştır. Yıllar süren hayal kırıklığının ardından, 2012 yılında terörist grupların ve isyancıların güçlerini birleştirerek iddialarını zorla kabul ettirmeye çalışmasıyla durum tırmanışa geçmiştir. Bu durum ülkeyi bir güvensizlik kuyruğuna sürüklemiştir ve pek çok dış aktör çatışmaya dahil olmuştur (Sow, 2012: 13).

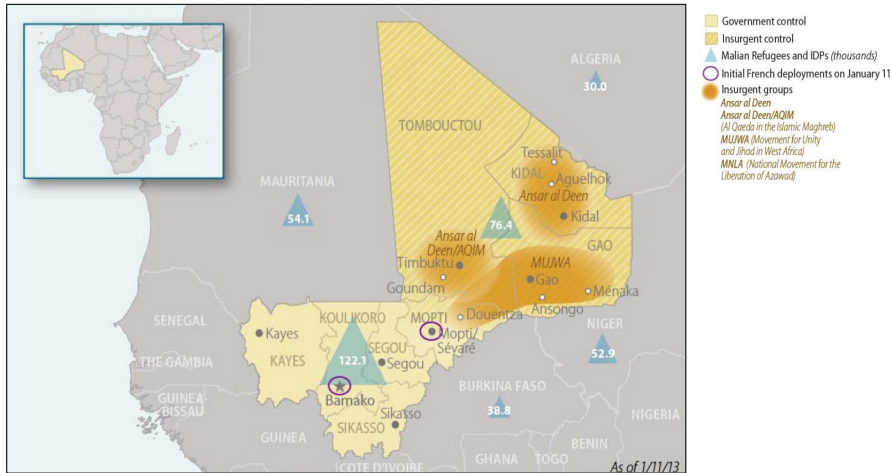
2012 krizinin Sonuçları, Silahlı Gruplar ve Teröristlerin Ortaya Çıkışı

Mali son on yılda Batı Afrika'nın en istikrarsız ülkelerinden biri olmuştur. 2012 yılında Batı Afrika ülkesini çifte kriz vurmuştur: Yüzbaşı Amadou Haya Sanogo tarafından bir darbe organize edilmiştir. Ülkenin kuzeyinde Tuaregler tam ba-

çımsızlıklarını elde etmek için bir devrim başlatmıştır. Devrimden sonra isyancılar ve müttefikleri kuzeydeki bazı şehirleri kontrol etmeye başlamışlardır ve bunların en önemlileri Gao, Kidal ve Timbuktu'dur (BBC News Afrique, 2012).

Bu durum büyük bir karışıklık ve güvenlik sorunu yaratmış ve bu sorunlar darbenin gerçekleşmesinin ana nedenlerinden biri olmuştur. Mali devletinin kırılabilirliği öyle bir hal almıştır ki, çok uzun bir süre boyunca uluslararası örgütler ve Fransa gibi ülkeler, El Kaide'ye bağlı cihatçı grubu yenmesi için hükümete yardım etmek üzere müdahalede bulunmak zorunda kalmıştır. Bu olaylar ülkeyi başarılı bir şekilde tam bir kaosa sürüklemiştir. Aynı zamanda 2012'deki darbeden ve Mali hukuk devletinin çöküşünden faydalanan terörist grupların çoğalmasıyla ülke tam anlamıyla güvensiz bir duruma sokulmuştur. O zamandan bu yana terörist ve kriminal akımlar kontrolü ele geçirerek bazı isyancı ve terörist grupların Malî'nin kuzey kesiminde etkili olmasına olanak sağlamıştır.

Alexis Arieff, Malî'deki krize ilişkin raporunda, Birleşmiş Milletlerin, "Dinin savunucuları" anlamına gelen Ansar Al Deen ve Batı Afrika'da Birlik ve Cihat Hareketi gibi Malî'de halihazırda faaliyet gösteren dini gruplarla ilişki kuran Mağrip

Resim 2. Çatışmanın başlamasından bir yıl sonra Malî'deki durum kaynak: CRS. Temel harita Hannah Fischer tarafından Esri Data 2012 kullanılarak oluşturulmuştur¹

¹ Çatışmanın başlamasından bir yıl sonra Malî'deki durum kaynak: CRS. Temel harita Hannah Fischer tarafından Esri Data 2012 kullanılarak oluşturulmuştur. Projeksiyon: Winkle II, 29 Kasım, 2012. Gösterilen bilgi kaynakları arasında BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verileri, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) insani yardım güncellemeleri, haber raporları ve CRS röportajları. aktaran Alexis Arieff, 2013.

El Kaidesi terör örgütünün Mali'nin kuzeyine doğru genişlemesinden duyduğu endişeyi özellikle vurgulamaktadır. Gao ve Kidal şehirleri de dahil olmak üzere Mali'nin kuzeyinin neredeyse tamamını ele geçiren bu terörist gruplar, bu bölgelerde şeriat kanunlarını tesis etmişlerdir (Arieff, 2013: 2).

Birleşmiş Milletlerin Mali'deki duruma ilişkin raporunda, terörist grupların zulüm yapmaya ve yeni üyeler kazanmaya devam ettiği belirtilmiş ve Mali'nin kuzeyinde 3000 ila 15000 arasında savaşçı olduğu tahminine yer verilmiştir.

Bu haritada görüldüğü üzere Gao ve Kidal gibi bölgelerde Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri gibi dış ülkelerin evrimine rağmen isyancı grupların bu bölgelerin kontrolünü ele geçirdiği görülmektedir. Bu ülkelerin ortaya koyduğu çabalar, Ekim 2011 ile Ocak 2012 arasında meydana gelen çeşitli olayların bir sonucudur. Ana olaylar, bazı Tuareg savaşçılarının Mali'nin kuzeyine dönerek Azawad'ın Kurtuluşu Hareketini (MNLA) kurmasıyla başlamış ve ardından Mali birliklerini ve sivilleri hedef alan bir terör saldırısıyla AQMI'nin varlığı hissedilmiştir (Arieff, 2013: 12).

İsyancı Gruplar

Tuaregler'in isyanıyla vurgulanan 2012 olaylarından sonra, çeşitli şiddet yanlısı aşırı dinci gruplar Mali'nin kuzeyinde giderek daha aktif hale gelmiştir. Ancak patlak veren ilk isyancı grup yine kuzeyde bulunan Kidal bölgesinden gelmiştir ve asıl amaçları Kidal'daki güvencesizlik nedeniyle daha fazla tanınmak ve yardım almaktır. Bölgenin büyük bir bölümü çöllerden oluşmaktadır ve iklim özellikleri nedeniyle tarım ve çiftçilik yapmak zordur (BBC News, 2012). Bu isyan Sovyetler Birliği'nden gelen birliklerin de yardımıyla Malili askerler tarafından kısa sürede bastırılmıştır. 1991'den 2012'ye kadar diğer isyancı gruplar da merkezi devlete karşı savaşmaya başlamış ve Mali hükümetinin ülkenin güneyinde uyguladığı politikardan daha fazla yararlanma şansına sahip olmak ve kuzeyin mahrum bırakılmasının adil olmadığını dile getirmek istemişlerdir. 1991'deki isyan bu kapsamda çıkmıştır, ikinci isyan ise 2006'da Tuareg kabileleri tarafından gerçekleştirilmiştir ve bu isyancı grup çoğunlukla Mali ordu güçlerine entegre olan Tuaregler'den oluşmaktaydı, askeri üsse saldıran ve lojistiklerinin çoğunu alan bir isyan yaratmışlardır. Ancak Tuareg grupları arasındaki bazı anlayış eksiklikleri ve rekabetler nedeniyle isyan kolayca bastırılmıştır. Ancak püskürtülmelerine rağmen isyancı grupların bazı üyeleri 2006 yılında daha sonra İslami Mağrip El Kaidesi adını almış ve Demokrasi ve Değişim İttifakını (ADC) kurmuştur (Sow, 2018: 14).

Arap Baharı'nın başladığı ve Kaddafi rejiminin sona erdiği 2011 yılında, aralarında Azawad'ın Kurtuluşu için Ulusal Hareket'in (MNLA) de bulunduğu birçok isyancı grup, Libya krizinin bir parçası olan isyancı gruplar tarafından 2011 yılında kurulmaya başlamıştır. Bu, Mali'nin kuzeyinde savaşan Tuareg grupları arasında büyük bir destek olmuştur çünkü lojistikleri daha büyük hale gelmiş ve bu nedenle en güçlü isyancı grup haline gelen MNLA kurulmuştur. Grup, Ocak 2012'de

Mali merkezi devletine karşı isyan başlatmış ve Nisan 2012’de Dini grup Ansar al Dine’nin yardımıyla Mali’nin kuzeyini kontrol altına almıştır. 2012’deki krizden sonra, ulusötesi cihatçı gruplar ülkedeki karışıklığı kullanarak bazı terör saldırıları gerçekleştirmiş ve özellikle Gao ve Kidal’da İslami bir devlet kurmak zorunda olduklarını iddia ederek Kuzey nüfusu içinde korku yaymışlardır.

- Terörist Gruplar

Mali’deki çatışmanın başlangıcından bu yana, çoğu çalışma AQIM’in yanı sıra MNLA milliyetçi silahlı isyanının faaliyetlerine odaklanmıştır, bu nedenle en etkili terörist gruplardan biri olan MUJAO’nun ataları göz ardı edilmiştir. Berahim Sow’un aktardığı Jessica M. Huckabey’e göre MUJAO bazı yönlerden AQIM’in soyundan gelmektedir ve Mali’nin kuzeyindeki diğer cihatçı gruplarla bağlantılı dini görünümü bir terör örgütüdür. MUJAO, Ekim 2011’de Cezayir’in güneyinde insani yardım alanında çalışan 3 Avrupalı erkeği kaçırmak ve bu düşmanlıklarına başlamış. Aynı yılın aralık ayında Moritanya’daki liderleri Hamada Ould Mohamed Kheirou “Fransa’nın İslam düşmanlığı” nedeniyle Fransa’ya açıkça savaş ilan etmiştir. Ana hedefi tüm Batı Afrika’yı İslamlaştırmak olan örgüt, Mart 2012’de Cezayir’in güneyinde bir jandarmaya intihar saldırısı düzenlemiştir ve aralık ayında ABD örgütü terör örgütü olarak kara listeye almıştır (Sow, 20, 2018).

Pek çok akademisyen bu örgütü Ansar Dine ve Mali’deki diğer bazı önemli terörist gruplarla ilişkilendirmiştir ve Sow’a göre bu örgütün ana terör eylemi Ağustos 2015’te “Bylos” adlı otele saldırı ve aynı zamanda ABD’nin barış gücü operasyonlarının bir parçası olan 12 kişiyi öldürmeleriyle gerçekleşmiştir. Bahsedebileceğimiz diğer terörist gruplar ise İslam ve Müslümanları Destekleme Grubu’dur, bu terörist grup aynı zamanda Mali’nin kuzeyindeki terörizmin ana itici noktası olan Ansar Al Dine’nin bir koludur (Sow, 23, 2018).

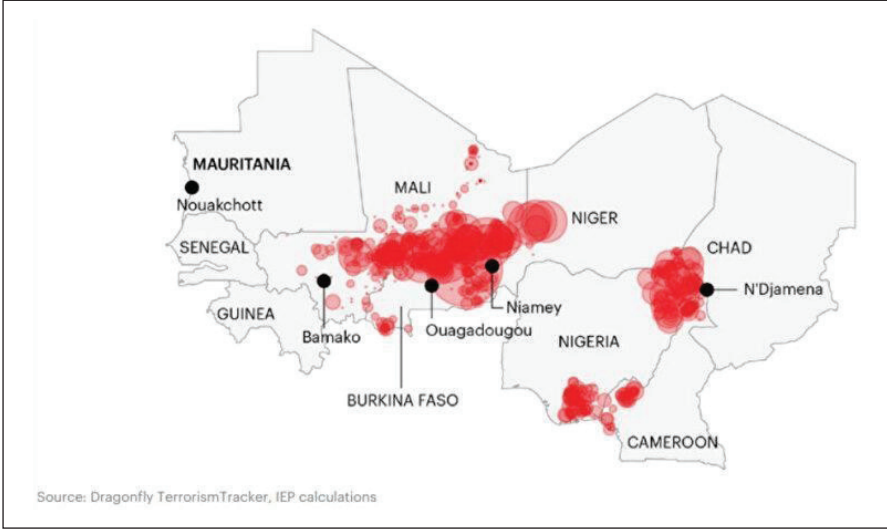
Bu haritadan da görülebileceği gibi, bu terörist grupların faaliyetleri Mali toprakları üzerinde büyük bir etki yaratmış ve güvensizliğine büyük katkıda bulunmuştur. Bu terörist gruplar, yoksulluğun bir gerçek olduğu bölgede çok uzun bir süredir faaliyet göstermektedir.

Ancak Sahel bölgesinin bazı Avrupa ülkeleri ve aynı zamanda Birleşmiş Milletler için ne kadar önemli olduğu görülmüştür. Bu nedenle yazımızın son bölümünde Mali vakasına ve Batı Afrika’daki güvensizlik sorunlarına yönelik müdahalelere değinilecektir.

Mali’deki Çatışmaya Dış Aktörlerin Müdahaleleri

Birleşmiş Milletler ve Ecowas’ın Mali’ye Müdahalesi

Teröristlerin Mali’nin kuzeyindeki ilerleyişi karşısında BM, 25 Nisan 2013 tarihli 2100 sayılı kararıyla MINUSMA’yı (Mali’de Birleşmiş Milletler Çok Boyutlu Entegre

Resim 3. Terör örgütlerinin 2007-2021 yılları arasında Sahel'deki faaliyetlerini gösteren harita, Kaynak: Mecra, 2022

İstikrar Misyonu) oluşturmaya karar vermiştir (Anadolu Ajans, 2023 ve Minusma). Bu barışı koruma misyonuna liderlik etmesi için Fransa seçilmiştir. Minusma bu nedenle tek PKO'dur: Sadece sağlam ve uzun vadeli bir yetkiye sahip olmakla ve Avrupa birliklerini içermekle kalmayıp aynı zamanda aynı bölgede terörle mücadele operasyonu yürüten tek PKO'dur (Anadolu Ajans, 2023). Ayrıca Birleşmiş Milletler, ECOWAS ve Afrika Birliği gibi bölgesel güçlerden oluşan bir kuvvet olan MISMA'dan görevi devralmıştır. Bu kez, diğer barış operasyonlarından farklı olarak, BM her şeyi kontrol etmeye ve alt-bölgesel örgütlerin iş birliği ile operasyonlara liderlik etmeye karar vermiştir. Dolayısıyla tüm operasyonların sorumluluğunu üstlenmiştir. Bazı BM üyelerinin bu barış operasyonuna katılmak için gösterdikleri çabaya da dikkat çekmek gerekir (Anadolu Ajans, 2023).

MINUSMA'nın birincil görevi siyasi sürece yardımcı olmak ve destek vermek, insan haklarına saygı gösterilmesini sağlamak ve her şeyden önce Mali'de serbest seçimlerin düzenlenmesini kolaylaştırmaktır. Diğer barışı koruma operasyonlarının aksine, MINUSMA bu müdahalede tamamen farklı bir yaklaşım benimsemiştir. Tarihsel olarak, BM operasyonları sadece barışın korunmasına yardımcı olmayı ve savaş sonrası geçişi kolaylaştırmayı amaçlıyordu (Minusma, 2018). Ancak bu kez gerektiğinde güç kullanımını temel alan tamamen farklı bir yaklaşım benimsemiştir. MINUSMA toplam olarak 15779 personeliyle yerini almıştır (Minusma, 2023).

Güvenlik Konseyi MINUSMA'ya sivillerin korunması, siyasi diyalog ve ulusal ulaşmanın desteklenmesi ve insani yardım konularına odaklanma yetkisi vermiştir. (Minusma, 2018) Ancak Mali'deki 10 yıllık varlığının ardından, bu misyonun etkinliği konusunda görüşler oldukça karışıktır: en dikkat çekici eylemlerden biri Malili yetkililerin "MINUSMA'nın derhal geri çekilmesi" talebidir² (BBC News, 2023).

Bu açıklama, Birleşmiş Milletler misyonu ile Assimi Goita liderliğindeki Mali cuntası arasında yaşanan çeşitli anlaşmazlıkların bir sonucudur. İki taraf arasındaki bu anlaşmazlıklar, güveni sarsan bir dizi suçlamanın ardından gelmiştir. MINUSMA'nın insan hakları ve koruma bölümü tarafından hazırlanan rapor, Mali ordusunu 2021'de Bounty katliamını gerçekleştirmekle suçlamıştır (United Nations, 2021).

Ecowas, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'nın Müdahalesi

ECOWAS, ABD ve Fransa gibi aktörler terörle mücadele gündemlerinin bir parçası olarak Mali'de demokratik düzenin yeniden tesis edilmesi ve teröristlerin ilerleyişi ve Mali'nin kuzeyini işgal etmeleriyle mücadele etmek üzere silahlı kuvvetlerini görevlendirmekte gecikmediler.

2012 yılında Mali'deki krizin patlak vermesinin ardından ECOWAS, ana omurgasını diğer Afrika ülkelerinden gelen birliklerin oluşturduğu Mali için Uluslararası Destek Misyonu'nun (MISMA) kurulması çağrısında bulunmuştur. ECOWAS başlangıçta ECOMOG göndermeyi planlıyordu. Bu misyonun amacı Tuareg isyanının ilerleyişini durdurmak ve anayasal düzeni yeniden tesis etmekte (Ecowas, 2022). Ancak ECOWAS müdahalesi zor oldu çünkü Mali cuntası müdahaleyi istemedi ve uluslararası müdahaleyi reddetti. Mali örneğinde hem ECOWAS'ın hem de Afrika Birliği'nin güvenlik ve savunma söz konusu olduğunda zayıflık ve egemenlik eksikliği belirtileri gösterdiğini de belirtmek gerekir. Bu alt-bölgesel örgütle, defalarca anlaşmazlığa düşen Mali cuntası, ECOWAS'ın görevini kolaylaştırmamıştır (Al Jazeera, 2012).

Ancak BM, ABD ve özellikle Fransa'nın desteğiyle ECOWAS 16 Haziran 2013'te Fildişi Sahili'nde toplanarak Mali'nin kuzeyindeki Tuareg isyancıları ve İslamcılarla savaşmak üzere Mali'ye 3.300 kişilik bir askeri güç gönderme kararı almıştır (Al Jazeera, 2012). Buna ek olarak, ECOWAS'ın 2021 olarak belirlediği geçiş tarihine uymadığı gerekçesiyle Mali'ye bir dizi yaptırım uygulanmıştır. 27 Şubat 2022 tarihi Mali cuntası ile ECOWAS arasında kararlaştırılan tarihi ancak geçiş dönemi beş buçuk yıla uzatılmıştır. Geçiş döneminin uzatılmasına ilişkin bu kararın ardından ECOWAS 9 Ocak 2022 tarihinde olağanüstü bir zirve düzenlemiştir. Bu zirvenin ardından UEMOA (Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği) tarafından bir

2 16 Haziran 2023 Cuma günü Mali Dışişleri Bakanı Abdoulaye Diop, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin huzuruna çıkarak MINUSMA'nın "gecikmeksizin" geri çekilmesi çağrısında bulundu.

dizi ekonomik yaptırım onaylanmıştır. ECOWAS ülkeleri ile Mali arasındaki kara ve hava sınırlarının kapatılması ECOWAS ülkelerinin büyükelçilerinin geri çağırılması, ECOWAS ülkeleri ile Mali arasındaki tüm mali ve maddi işlemlerin askıya alınması ve Mali Cumhuriyeti'nin ECOWAS bankalarındaki varlıklarının dondurulması gibi yaptırımlar gündeme alınmıştır (Voice of Africa, 2012).

Değineceğimiz ikinci müdahale Fransa'nın müdahalesidir; Mali'deki çatışmaya en fazla müdahil olan Avrupa ülkesi aşağı yukarı Fransa olmuştur. Aslında, Serval ve Berkane misyonları olmak üzere iki askeri operasyonda yer almıştır. İlk misyon 11 Ocak 2013 tarihinde Mali hükümetinin talebi üzerine BM gözetiminde başlatılmıştır. Mathieu Bere'ye göre, Azawad grubunun Mali'nin kuzeyinde kendi devletlerini kurmasının ardından başlatılan bu misyonun üç ana hedefi vardı:

- 1) Silahlı grupların Bamako'ya doğru ilerleyişini durdurmak için Mali ordusuna yardım etmek,
- 2) İsyancılar tarafından ele geçirilen kuzey şehirlerinin kontrolünü yeniden kazanarak Mali'nin topraklarının bütünlüğünü ve birliğini korumasına yardımcı olmak
- 3) Mali'nin silahlı kuvvetleri için Afrika liderliğindeki Uluslararası Mali Destek Misyonu (AFISMA) ve Avrupa Birliği Eğitim Misyonu (EUTM) olmak üzere iki tamamlayıcı misyonun konuşlandırılması yoluyla uluslararası kararların uygulanmasını kolaylaştırmak." (Fransa Savunma Bakanlığı 2013, aktaran Mathieu Bere)

Sahel bölgesinin jeopolitik önem, Fransa gibi uluslararası aktörlerin El-Kaide gibi terörist grupların Batı Afrika'da gelişmesine izin veremeyecekleri kadar büyüktü. Temel amaç, durumun Talibanlar tarafından kontrol edilen Afganistan gibi bir hale gelene kadar kötüye gitmesini önlemektir (Bere, 2017: 65). Fransa'nın diğer misyonu olan Berkane, 1 Ağustos'ta Mali silahlı kuvvetleri ile birlikte kurulmuştur.

2014'ün ana misyonu Mali'nin kuzeyindeki El Kaide'ye bağlı örgütleri geri püskürtmek ve Tuareg teröristlerinin kontrolü altındaki Gao ve Kidal gibi bölgeleri geri almaktır.

Sonuç

Batı Afrika'nın jeopolitik manzarası terörizm ve güvensizlikle iç içe geçmiş durumdadır. Mali, 2010-2012 yılları arasında isyanlar, terörizm ve bazı etnik şiddet olaylarının yanı sıra siyasi istikrarsızlığın da damgasını vurduğu karmaşık sorunların merkezi olmuştur. Terörist ve isyancı grupların çoğalması sadece bölgesel istikrarsızlığı tetiklemekle kalmamış, aynı zamanda bu grupların faaliyetleri nedeniyle Batı Afrika bölgesini bir güvenlik endişesi haline getirmiştir. Bir yandan cihatçı grupların çoğalması ve El-Kaide'nin, diğer yandan da daha fazla tanınmak

isteyen isyancıların katılımının Mali Devleti için önemli bir zorluk haline geldiği gözlemlenmiştir. Bazı terörist gruplar Gao, Kidal ve hatta kuzeydeki Tombouctou gibi kilit stratejik noktaların kontrolünü ele geçirmiş ve bu da bölgenin parçalanmasına neden olmuştur. Mali'nin darbe sonrasında karşı karşıya kaldığı siyasi belirsizlik, merkezi hükümetin terörist gruplarla mücadele için etkili stratejiler geliştirmesini kolaylaştırmadı. Birleşmiş Milletlerin barışı koruma misyonları ve Fransa'nın Berkane ve Serval askeri operasyonları da dahil olmak üzere Mali'deki uluslararası müdahaleler, isyancıların ve teröristlerin ilerleyişini püskürtmede etkili olmuştur. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, bu askeri çabalar hiç de istikrarlı olmayan bir siyasi durum tarafından baltalanmıştır. Bu durum Mali'deki ve genel olarak Sahel'deki güvenlik krizini daha da derinleştirmiş ve bu yetersizlik isyancıların ve Tuareglerin lehine olmuştur. Sonuç olarak Mali'ye yapılan dış müdahalelerin Mali'deki krizi daha da güçlendirdiği söylenebilir. Bu müdahaleler sadece bölünmüşlüğü pekiştirmekle kalmamış, aynı zamanda Malili yetkililerin güvensizlikle mücadeleye etkin bir şekilde müdahale etme çabalarının da yok olmasına sebep olmuştur. Şimdi kilit soru, teröristlerin ve isyancıların daha fazla ilerlemesinin nasıl önleneceğidir. Mali'deki mevcut siyasi durum göz önüne alındığında bu soruya cevap vermek zor. Ülke 2021'den bu yana bir darbe sonrasında iktidarı ele geçiren Assimi Goita tarafından yönetiliyor ve Mali ordusu Kidal gibi stratejik şehirlerin kontrolünü yeniden ele geçirmiş olsa da durum hala kırılganlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla, tüm bölgenin güvenliği için Mali'nin mevcut liderleri iktidarı ülkeyi güvenli hale getirdikten sonra sivillere iade etmeli ve ECOWAS teröristlerle ve isyancılarla başa çıkabilmek için kapsamlı bir reforma tabi tutulmalıdır. Batı Afrika'nın jeopolitik önemi uluslararası müdahalelerde de görülmüştür, bu müdahaleler kesinlikle yardımcı olmuş, ancak müdahaleleri daha çok kendi çıkarlarını korumaya dayandığını da gözler önüne sermiştir. ECOWAS üyesi ülkeler, Nijer ve Burkina Faso gibi ülkelere musallat olan terörist gruplara karşı mücadele etmek için birleşmelidir. Bu da kendilerini bağımsız ilan eden tüm ülkelerin menfaatine olacaktır ki herhangi bir dış güce bel bağlamak zorunda kalmassınlar.

Kaynakça

- Akinfeye, O. A. (2014). *Clothing others while naked: West Africa and Geopolitics*. University of Lagos Press and Bookshop Ltd. Erişim adresi: <http://ir.unilag.edu.ng:8080/xmlui/handle/123456789/992>, Erişim tarihi: 10-05-2024.
- Arieff, A. (2013). *Crisis in Mali*. Congressional Research Service, CRS Report for Congress.
- Aljazeera (2012), <https://www.aljazeera.com/news/2012/11/11/ecowas-agrees-to-mali-intervention-force> adresinden alındı, Erişim tarihi: 25-05-2024,
- Anadolu Ajansı(2023) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/malideki-bm-baris-gucu-askerleri-2-usten-cekilmeye-basladi/> 3024954 Adresinden Alındı Erişim tarihi: 01-06-2024

- BBC News Türkçe. (2012, 6 avril). Tuaregler kuzey Mali'de bağımsızlık ilan etti. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/04/120406_mali_tuaregs adresinden alındı, Erişim tarihi: 12-05-2024
- BBC News, (2023), <https://www.bbc.com/news/world-africa-65936597> adresinden alındı, Erişim tarihi 14-05-2024
- Bere, M. (2017). Armed Rebellion, Violent Extremism, and the Challenges of International Intervention in Mali. *African Conflict and Peacebuilding Review*, 7(2), 60–84. <https://doi.org/10.2979/africonfpeacrevi.7.2.03>
- Chauzal, G., & Van Damme, T. (2015). *The roots of Mali's conflict: Moving beyond the 2012 crisis*. Netherlands Institute of International Relations Clingendael, CRU Report. Erişim adresi: <https://www.clingendael.org/publication/roots-malis-conflict-moving-beyond-2012-crisis>, Erişim tarihi: 9-05-2024.
- Delibaş, H. (2019). Transatlantik Köle Ticaretine Dair Bir Analiz (Gorée ve Saint Louis Köle Ticareti), *AHBV Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 2(1),32-42.
- Diallo, A. O. (2017). Ethnic clashes, jihad, and insecurity in Central Mali. *Peace Review*, 29(3), 299-306. <https://doi.org/10.1080/10402659.2017.1344529>, Erişim tarihi: 9-06-2024.
- Fournier, I. (2020). Insurgency and counterinsurgency dynamics in Mali. *Canadian Military Journal*, 21(1).
- La CEDEAO pour un retour à l'ordre constitutionnel au Mali, (2022), <https://www.ecowas.int/la-cedeao-pour-un-retour-a-lordre-constitutionnel-au-mali/?lang=fr> adresinden alındı, Erişim tarihi 22-05-2024
- Lyammouri, R. (2021). For Mali and the Sahel, new tensions and an old-and worsening-security problem. *MEI*, Policy Center.
- Marc, A., Verjee, N., & Mogaka, S. (2015). The Challenge of Stability and Security in West Africa. <https://elibrary.worldbank.org/doi/epdf/10.1596/978-1-4648-0464-9> adresinden alındı, Erişim tarihi 14-05-2024.
- MINUSMA, (2018), <https://minusma.unmissions.org/en/history> adresinden alındı, Erişim tarihi 10-05-2024
- MINUSMA, (2023), <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusma> adresinden alındı, Erişim tarihi 10-05-2024
- Sow, B. (2018). The rise of terrorism in Mali: A review of the historical causes and the failures of both Malian and international efforts (Master's thesis, Naval Postgraduate School), Monterey, California.
- United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali, (2021), Rapport sur l'incident de Bounty du 3 janvier 2021.
- Voice of Africa, (2012), https://www.voanews.com/a/west-african-leaders-impose-sanctions-on-mali-145801255/1803_14.html adresinden alındı, Erişim tarihi 15-05-2024
- Zyck, S., & Muggah, R. (2013). Conflicts codling in Mali and the Sahel. *Stability: International Journal of Security and Development*, 2(2), 16, pp. 1-6. <http://dx.doi.org/10.5334/sta.bf>

Innovation Democratique: Le Modèle De Gouvernance Militaire Au Mali

Democratic Innovation: The Military Governance Model in Mali

Dr. Patrice Racine DIALLO

Centre de Recherches de Türkiye (Fondation Maarif)
Bamako, MALI
racinediallo5481@gmail.com
pr.diallo@ml.maarifschools.org
ORCID 0000-0003-1800-1725

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / *Research Article*

Geliş Tarihi / Received : 18.11.2024

Kabul Tarihi / Accepted : 26.12.2024

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / *December*

Cilt / Volume: 2 • Sayı / Issue: 2 • Sayfa / Pages: 155-165

Atf / Cite as

DIALLO P.R. Innovation Democratique: Le Modèle De Gouvernance Militaire Au Mali.
Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi, 2/2 (2024), 155-165

Doi: 10.5281/zenodo.14577594

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Interdisciplinary African Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal.
All rights reserved

Résumé: La démocratie est un concept en constante évolution dans les pays francophones d'Afrique noire depuis plusieurs années. Au Mali, nous sommes confrontés à une forme de démocratie qui reste implicitement non reconnue. L'objectif principal de cet article est de démontrer que le Mali expérimente une forme de démocratie militaire qui ne dit pas son nom. Cette démonstration repose sur une analyse approfondie des méthodes de gestion du pays, fondée sur les grands projets mis en place depuis le début de la transition jusqu'à aujourd'hui, ainsi que sur une comparaison avec quelques États dits démocratiques, afin de mettre en lumière la spécificité du cas malien. Cette étude est essentielle pour plusieurs raisons. Premièrement, elle couvre tous les secteurs d'activité cruciaux pour la reconstruction d'un pays, en abordant les domaines critiques nécessitant une attention particulière. Deuxièmement, elle met en évidence la singularité du régime en place, qui, malgré une période de transition, déploie des efforts considérables pour refonder le système de gouvernance nationale.

À notre connaissance, aucune recherche préalable n'a abordé ce sujet, notamment en se concentrant sur le cas spécifique du Mali. La situation au Mali présente une forme innovante de gouvernance militaire, soulevant des questions importantes sur la nature de la démocratie. En examinant ce modèle unique à la lumière des concepts démocratiques internationaux, cet article cherche à comprendre et analyser les implications de cette expérience malienne. Cette étude vise à combler cette lacune en offrant une analyse détaillée du paysage politique malien et des répercussions de son modèle de gouvernance actuel.

Mots clés: Démocratie militaire, Gouvernance, Innovation démocratique, Gouvernance militaire, Mali

Abstract: Democracy is a concept that has been evolving in Francophone sub-Saharan African countries for several years. In Mali, we are confronted with a form of democracy that remains implicitly unrecognized. The main objective of this article is to demonstrate that Mali is experimenting with a form of military democracy that does not openly declare itself as such. This demonstration is based on a thorough analysis of the country's management methods, grounded in the major projects implemented since the beginning of the transition up to the present day, as well as on a comparison with several so-called democratic states, in order to highlight the specificity of the Malian case. This study is essential for several reasons. Firstly, it covers all the crucial sectors necessary for the reconstruction of a country, addressing the critical areas requiring particular attention. Secondly, it highlights the uniqueness of the current regime, which, despite being in a transitional period, is making significant efforts to restructure the national governance system. To the best of our knowledge, no prior research has addressed this topic, particularly focusing on the specific case of Mali. The situation in Mali presents an innovative form of military governance, raising important questions about the nature of democracy. By examining this unique model in the light of international democratic concepts, this article seeks to understand and analyze the implications of this Malian experience. This study aims to fill this gap by providing a detailed analysis of the Malian political landscape and the ramifications of its current governance model.

Keywords: Military democracy, Governance, Democratic innovation, Military governance, Mali

Introduction

La démocratie est un principe fondamental de la gouvernance moderne, mais sa définition peut varier d'un pays à l'autre ou d'une communauté à l'autre (Rose and Mishler, 2002). Autrement dit, les conceptions de la démocratie varient à travers le monde, influencées par des facteurs historiques, culturels, économiques et géopolitiques (Ersson and Lane, 2013). Ces différences affectent des questions telles que les institutions démocratiques, les droits et libertés individuels, la participation citoyenne et la prise de décision. De plus, ces diversités soulèvent des questions sur l'importance d'une définition commune de la démocratie à l'échelle mondiale.

Un concept de démocratie accepté de tous favoriserait l'établissement de valeurs et de normes communes et faciliterait ainsi la coopération internationale dans le but de défendre les droits de l'homme (Pinkney, 2003). Aussi, une définition commune de la démocratie serait essentielle pour soutenir des valeurs telles que la souveraineté populaire (Robert, 2007), l'égalité des droits (Castoridis, 1997), la participation citoyenne (Bühlmann *et al.*, 2012) et le respect des libertés individuelles (Gerring, Thacker and Alfaro, 2012). Le partage de ces valeurs permettrait aux pays de travailler ensemble pour protéger les droits de tous. En d'autres termes, une compréhension uniforme de la démocratie faciliterait le dialogue et la coopération internationaux, réduisant ainsi les tensions diplomatiques résultant de différentes interprétations du concept.

Les questions de savoir premièrement si le Mali, sous la gouvernance d'un régime militaire, connaît une période de démocratie et deuxièmement de savoir si cette démocratie n'est-elle pas une nouvelle forme de démocratie appelée «démocratie militaire». Cette nouvelle forme implique une influence significative des forces armées sur la politique, ou sur le gouvernement. Il est crucial d'analyser la situation au Mali pour déterminer si elle représente une nouvelle forme de démocratie.

Deux questions de recherche principales émergent de cette analyse :

1. Quelles sont les valeurs sur lesquelles repose une démocratie à l'échelle internationale ?
2. Le Mali n'est-il pas en train de faire l'expérience d'une nouvelle forme de démocratie ?

L'objectif premier de ce travail est de discuter en s'appuyant sur un cadre théorique les caractéristiques de la démocratie à l'échelle internationale. Il sera également question d'examiner les enjeux liés à la diversité du concept de démocratie ainsi que les conséquences de ces différences sur la coopération internationale et la stabilité politique. Le second objectif est de faire ressortir les similarités dans la gouvernance, si elles existent, entre les régimes dits démocratiques et le Mali. En effet, le Mali pourrait-être en train de faire l'expérience d'une nouvelle démocratie.

Cadre Theorique

La démocratie existe sous de nombreuses formes dans le monde, chacune avec ses propres caractéristiques (Morlino, 2004). Les principaux types sont la démocratie libérale, la démocratie directe et participative et la démocratie pluraliste (Robert, 2007). La démocratie libérale repose sur une combinaison de principes démocratiques et de garanties des droits individuels, avec des valeurs clés telles que l'égalité, la liberté, l'État de droit et le pluralisme. Les principes fonda-

mentaux comprennent le respect des droits de l'homme, la séparation des pouvoirs, la participation politique et la liberté d'expression. Les critères d'évaluation comprennent la tenue d'élections libres, la protection des droits fondamentaux, l'indépendance de la justice et la lutte contre la corruption.

La démocratie directe permet aux citoyens de participer directement à la prise de décision politique, souvent par le biais de référendums ou d'initiatives populaires (Munck, 2016). La démocratie participative, quant à elle, implique une consultation continue des citoyens dans le processus politique, promouvant la transparence et la responsabilité en permettant aux citoyens de participer activement aux décisions politiques et à l'allocation des ressources (Bühlmann *et al.*, 2012). Les systèmes référendaires en Suisse et les budgets participatifs à Porto Alegre, au Brésil, peuvent compléter la démocratie représentative en offrant des opportunités supplémentaires d'engagement civique (Dalton, Sin and Jou, 2007).

La démocratie pluraliste valorise la diversité des points de vue et des groupes dans la société et encourage la liberté d'expression et le débat public (Le Pourhiet, 2011). Les mécanismes institutionnels tels que les partis politiques et les médias indépendants jouent un rôle important. La démocratie pluraliste favorise le compromis et la gestion pacifique des conflits tout en promouvant l'égalité des chances et la participation active des citoyens (Coutant, 2017). Il est conçu pour assurer une gouvernance inclusive et représentative, même s'il existe des défis tels qu'une polarisation extrême.

Bref, ces différentes formes de démocratie présentent des caractéristiques uniques qui affectent la manière dont s'exerce la gouvernance et la participation des citoyens au processus politique. Une démocratie se définit par plusieurs éléments clés (Gerring, Thacker and Alfaro, 2012) : le respect des droits de l'homme et des libertés individuelles, la séparation des pouvoirs et l'État de droit, des élections libres et équitables, ainsi que la participation citoyenne et la représentation politique.

Les régimes autoritaires sont des régimes dans lesquels le pouvoir est concentré entre les mains d'une seule personne ou d'un petit groupe et ne permettent pas un véritable pluralisme politique (Ory, 2021). Les partis d'opposition sont souvent interdits, les médias sont contrôlés et la liberté d'expression et d'association est restreinte. Le processus décisionnel est centralisé et les dirigeants autoritaires exercent un contrôle absolu sur les pouvoirs exécutif, législatif et judiciaire. Les droits individuels sont souvent ignorés.

La démocratie repose sur les principes du respect des droits individuels, d'élections libres et équitables, de séparation des pouvoirs et de l'État de droit (Rose and Mishler, 2002). Il promeut le pluralisme politique, garantit la liberté d'expression et encourage le débat public à travers des médias indépendants. La

séparation des pouvoirs dans une démocratie vise à prévenir les abus de pouvoir et à assurer un équilibre des pouvoirs entre les différentes branches du gouvernement (Guèye, 2009).

Les systèmes totalitaires sont une forme extrême de régime autoritaire qui cherche à contrôler tous les aspects de la vie politique, sociale et individuelle. Ils se caractérisent par un contrôle absolu exercé par l'État, une idéologie officielle, un culte de la personnalité du leader et l'existence d'un parti unique. Les relations internationales de ces régimes peuvent être tendues en raison de leur expansion militaire ou de leur soutien à des mouvements radicaux (Dalton, Sin and Jou, 2007).

Les systèmes oligarchiques, contrairement à la démocratie, se caractérisent par la concentration du pouvoir entre les mains d'une petite élite économique, sociale et politique. Ces régimes conduisent à des inégalités sociales croissantes et à une répartition inéquitable des ressources (Neubauer, 1967). Les démocraties visent à promouvoir l'égalité, la participation citoyenne et des processus décisionnels transparents (Linde and Ekman, 2003).

Le Modèle De Gouvernance Actuel Au Mali

Le Mali, a traversé une période politique complexe qui a été caractérisée par des transitions entre la gouvernance civile et militaire. Jusqu'au 16e siècle, le pays a été un ancien empire influent, avant d'obtenir son indépendance en 1960 sous Modibo Keïta, dont le régime socialiste a été renversé par un coup d'État militaire en 1968.

Pendant plus de vingt ans, le pays a été dirigé de manière autoritaire par le lieutenant Moussa Traoré, jusqu'à ce qu'un autre coup d'État en 1991, mené par Amadou Toumani Touré, ouvre une période démocratique avec l'élection d'Alpha Oumar Konaré en 1992. Toutefois, des difficultés persistantes, comme les révoltes au Nord et la montée du terrorisme, ont entraîné des coups d'État successifs, dont celui de 2012.

Le Mali évolue depuis lors entre une gouvernance civile et militaire, avec une transition récente menée par le Comité National pour le Salut du Peuple (CNSP) après le renversement du président Ibrahim Boubacar Keïta en 2020. Le CNSP qui comporte à sa tête 5 officiers supérieurs de l'armée.

Rôles et responsabilités des militaires

Les cinq officiers en question occupent des postes clés au sein du gouvernement de transition : le Président de la Transition, le Président du Conseil National de Transition (CNT), le Ministre de la Défense et des Anciens Combattants, le Ministre de la Réconciliation, de la Paix et de la Cohésion Nationale et le Directeur Général de l'Agence Nationale de la Sécurité d'Etat (ANSE).

Le Président de la Transition, à la tête des forces spéciales, joue un rôle crucial dans la sécurisation du pays. Le Président du CNT, leader au sein de l'armée de terre, participe activement à la prise de décisions stratégiques et à l'adoption des lois du pays. Le Ministre de la Défense, figure importante de la garde nationale, assure la défense et la protection des frontières. Le Ministre de la Réconciliation, représentant de l'armée de l'air, œuvre pour la cohésion nationale et la paix. Enfin, le Directeur Général de l'ANSE, membre éminent de la garde nationale, garantit la sécurité intérieure et le renseignement.

Processus décisionnel collectif

En raison de leurs pouvoirs variés, les décisions relatives à la gestion du pays sont prises en concertation par les cinq officiers. Ce processus de décision collective assure une gouvernance équilibrée et partagée, éloignée de la centralisation du pouvoir autour d'une seule personne. Chaque officier joue un rôle institutionnel significatif, contribuant ainsi à une forme de démocratie unique.

Projets et initiatives majeurs du régime militaire

Les dirigeants militaires maliens ont entrepris une série de grands projets qui illustrent leur engagement envers une gouvernance démocratique. Selon Munck and Verkuilen, 2002, aucune méthode ne permet de mesurer de manière totalement satisfaisante la nature ou le type d'un régime politique.

Les projets majeurs entrepris se répartissent comme suit:

Réformes politiques et institutionnelles

- Parachèvement du processus de réorganisation territoriale
- Elaboration et l'adoption d'une nouvelle constitution
- Assainissement des partis politiques
- Réforme du système électoral
- Poursuite du chantier de la régionalisation

Education

- Projet de réhabilitation de salles de classe, dans quatre-vingt-dix-neuf (99) Centres d'Animation Pédagogique (CAP), sur l'ensemble du territoire National
- Lancement du Programme national d'éducation aux valeurs (PNEV), pilier fondamental pour la refondation du Mali
- Adoption d'un budget par le Conseil National de Transition pour la création d'universités à Sikasso, Tombouctou et Gao d'ici 2030

Diplomatie

- Imposition du respect de la Souveraineté du Mali
- Imposition du respect des choix stratégiques du Mali
- Prise en compte des intérêts du peuple malien

Défense et Sécurité

- Recouvrement de l'intégrité territoriale et la souveraineté nationale
- Déclenchement de plusieurs opérations militaires d'envergures à travers le pays
- Acquisition d'équipements militaires dont des drones et des aéronefs adaptés aux réalités géographiques
- Lancement du Projet de Rédaction de l'Histoire Militaire du Mali (Février 2024), dans le cadre de la refondation du système de défense¹

Economie

- Digitalisation des moyens de paiement et des services publics dans le cadre de la lutte contre la corruption (Top, 2024)

Transports²

- Lancement des travaux d'aménagement routier du tronçon Bamako-Koulikoro (Juillet 2024) dans le cadre des actions visant la refondation de l'État et aussi à répondre aux «besoins spécifiques et légitimes» des Maliens
- Lancement des travaux d'aménagement routier à Kati (Février 2024) conforme à la vision de la Transition concernant la modernisation de toutes les villes et de doter le pays d'infrastructures routières adéquates

Energie³

- Construction de centrales solaires et de postes et lignes de transport de l'électricité
- Renforcement des capacités de production des centres indépendants avec de nouveaux groupes électrogènes et toilettage profond des textes régissant le secteur de l'énergie

Plusieurs actions sont engagées pour donner au système énergétique malien, les instruments modernes nécessaires à son redressement et à la dynamisation de son développement.

1 <https://koulouba.ml/> (Consulté le 23 juillet 2024 à 17h 00)

2 <https://koulouba.ml/> (Consulté le 23 juillet 2024 à 17h 15 minutes)

3 <https://lessor.ml/posts/mali-secteur-energetique-les-grands-chantiers-structurants-de-la-transition-6694efbc-44c8e> (Consulté le 23 juillet 2024 à 17h 45 minutes)

Ces projets ne visent pas seulement à améliorer la transparence et l'efficacité du gouvernement, mais aussi à répondre directement aux besoins et aux préoccupations de la population. En œuvrant par exemple pour la digitalisation, le gouvernement malien cherche à simplifier les interactions entre l'État et ses citoyens, réduisant ainsi les opportunités de corruption et facilitant l'accès aux services essentiels. Ces initiatives permettent également de stimuler l'économie en modernisant les infrastructures financières, ce qui peut aider le peuple à sortir de la misère.

Les Jugements Portés À L'endroit De La Démocratie Militaire Au Mali

Stabilité politique: L'un des principaux défis de la démocratie militaire au Mali est de garantir une stabilité politique durable. Malgré une instabilité chronique et une rupture de l'ordre constitutionnel. La capacité de l'armée à maintenir la stabilité est mise en question, avec des inquiétudes sur la possibilité que les coups d'État se reproduisent, perpétuant ainsi l'instabilité.

Droits de l'homme: Les régimes militaires sont souvent associés à des violations des droits de l'homme. L'instauration d'une démocratie militaire au Mali soulève des préoccupations sur la protection des libertés fondamentales et des droits civiques. Historiquement, les régimes militaires ont été responsables de répressions politiques, de censures, d'arrestations arbitraires et de tortures, ce qui alimente les inquiétudes quant au respect des normes internationales en matière de droits de l'homme sous un régime militaire.

Efficacité du gouvernement: Les militaires, formés pour des décisions rapides et fermes, peuvent sembler aptes à gérer des crises. Toutefois, leur manque d'expérience en gestion des affaires civiles et en politique publique peut engendrer des difficultés dans la gouvernance quotidienne. Leur présence pourrait entraîner des lacunes dans la gestion économique, sociale et administrative du pays.

Transition démocratique: L'intervention militaire pourrait compromettre les progrès vers une démocratie stable. Le Mali, ayant adopté un système démocratique multipartite en 1992, voit l'intervention militaire comme une menace pour la démocratisation. La militarisation du pouvoir politique risque d'affaiblir les institutions civiles et de freiner la transition vers une démocratie durable.

Conséquences positives: La démocratie militaire au Mali pourrait également avoir des aspects positifs. Face à l'insécurité et aux menaces terroristes, les forces armées pourraient être mieux équipées et formées pour assurer la sécurité nationale. De plus, les militaires pourraient jouer un rôle dans la lutte contre la corruption et l'amélioration de la gouvernance, en apportant des réformes et en restaurant la confiance du public dans les institutions gouvernementales.

Critiques et limites: La démocratie militaire est critiquée pour plusieurs raisons. Le contrôle militaire du pouvoir peut compromettre les principes démocratiques de séparation des pouvoirs et de primauté civile. L'armée, ayant une tendance à centraliser le pouvoir, pourrait restreindre les libertés civiles, limiter la liberté d'expression et réprimer les opposants politiques. En outre, les régimes militaires sont souvent associés à l'instabilité politique, des coups d'État récurrents et à une culture autoritaire, ce qui compromet le développement des institutions démocratiques.

Contexte malien spécifique: Au Mali, la transition vers une démocratie militaire a été déclenchée par la crise politique et sécuritaire, avec la démission du président Ibrahim Boubacar Keïta en 2020 sous la pression militaire. Le Comité National pour le Salut du Peuple (CNSP), en charge de la transition, doit naviguer entre la nécessité de stabiliser le pays et le respect des principes démocratiques. Les défis incluent la réconciliation nationale, la stabilisation face aux tensions ethniques et à la menace terroriste, et la nécessité d'une transition rapide vers un gouvernement civil démocratiquement élu. La démocratie militaire ne devrait pas devenir un régime permanent ; un retour rapide à une gouvernance civile démocratique est crucial pour restaurer la souveraineté populaire et renforcer les institutions démocratiques.

En somme, la démocratie militaire au Mali pose des défis importants concernant la stabilité politique, les droits de l'homme, l'efficacité gouvernementale et la transition démocratique. Les critiques mettent en lumière des préoccupations sur le contrôle militaire du pouvoir et les restrictions des libertés civiles, tandis que les aspects positifs suggèrent des opportunités pour la sécurité nationale et la lutte contre la corruption. Le Mali doit équilibrer ces dimensions complexes pour assurer une transition réussie et durable vers une gouvernance démocratique.

Conclusion

En conclusion, la situation au Mali présente une forme innovante de gouvernance militaire qui soulève des questions importantes sur la nature de la démocratie. En examinant ce modèle unique à la lumière des concepts démocratiques internationaux, cet article cherche à comprendre et à analyser les implications de cette expérience malienne.

En suivant les grandes lignes édictées par leur peuple, les dirigeants maliens démontrent que la démocratie est véritablement le pouvoir du peuple, par le peuple et pour le peuple. Ils montrent ainsi qu'ils prennent en compte les aspirations et les besoins de leurs citoyens dans l'élaboration de leurs politiques. Cette approche reflète une compréhension profonde des principes démocratiques, où le gouvernement est au service de son peuple.

De plus, ces actions montrent que, bien que le gouvernement soit de nature militaire, il s'efforce de respecter les valeurs démocratiques. En tenant compte des préoccupations de leur peuple et en agissant pour améliorer leur bien-être, les dirigeants maliens prouvent qu'il est possible d'allier gouvernance militaire et démocratie. Cette démarche novatrice pourrait même servir de modèle pour d'autres nations confrontées à des défis similaires, démontrant que la démocratie peut prendre des formes variées, adaptées aux contextes et aux besoins spécifiques de chaque pays.

Références

- Bühlmann, M. et al. (2012) 'The democracy barometer: A new instrument to measure the quality of democracy and its potential for comparative research', *European Political Science*, 11, pp. 519–536.
- Castoriadis, C. (1997) 'Democracy as procedure and democracy as regime', *Constellations*, 4(1), pp. 1–18.
- Coutant, A. (2017) 'Fédération ou démocratie aux États-Unis: Trump, un nouveau président minoritaire', *Revue française de droit constitutionnel*, (3), pp. 601–620.
- Dalton, R.J., Sin, T. and Jou, W. (2007) 'Understanding democracy: Data from unlikely places', *Journal of democracy*, 18(4), pp. 142–156.
- Ersson, S. and Lane, J.-E. (2013) *Democracy: A comparative approach*. Routledge.
- Gerring, J., Thacker, S.C. and Alfaro, R. (2012) 'Democracy and human development', *The journal of politics*, 74(1), pp. 1–17.
- Guèye, B. (2009) 'La démocratie en Afrique: succès et résistances', *Pouvoirs*, (2), pp. 5–26.
- Linde, J. and Ekman, J. (2003) 'Satisfaction with democracy: A note on a frequently used indicator in comparative politics', *European journal of political research*, 42(3), pp. 391–408.
- Morlino, L. (2004) 'What is a 'good' democracy?', *Democratization*, 11(5), pp. 10–32.
- Munck, G.L. (2016) 'What is democracy? A reconceptualization of the quality of democracy', *Democratization*, 23(1), pp. 1–26.
- Munck, G.L. and Verkuilen, J. (2002) 'Conceptualizing and measuring democracy: Evaluating alternative indices', *Comparative political studies*, 35(1), pp. 5–34.
- Neubauer, D.E. (1967) 'Some conditions of democracy', *American Political Science Review*, 61(4), pp. 1002–1009.
- Ory, P. (2021) 'DÉMOCRATIE', *Lire*, (496), p. 119.
- Pinkney, R. (2003) *Democracy in the third world*. Lynne Rienner Publishers Boulder, CO.
- Le Pourhiet, A.-M. (2011) 'Définir la démocratie', *Revue française de droit constitutionnel*, (3), pp. 453–464.
- Robert, G. (2007) *La démocratie: ses évidences et son avenir*. Université Laval.

Rose, R. and Mishler, W. (2002) 'Comparing regime support in non-democratic and democratic countries', *Democratization*, 9(2), pp. 1–20.

Top, M. (2024) 'BCEAO NEWS', *Mars* [Preprint].

Webographie

<https://koulouba.ml/>

<https://lessor.ml/posts/mali-secteur-energetique-les-grands-chantiers-structurants-de-la-transition-6694efbc44c8e>

Disiplinlerarası AFRIKA ÇALIŞMALARI

Interdisciplinary African Studies

Adres: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu
Teknikokullar/ANKARA Tel: +90 (554) 602 32 78
Web: www. afrikacalismalari.com | E-posta: editor@afrikacalismalari.com

- Ugandalı Aile Şirketlerini Gelecek Nesillere Taşımak:
Aile Şirketlerinde Halefiyet Planlama Sürecinin Eleştirel Bir Analizi
*Pushing Ugandan Family Businesses to the Next Generation:
A Critical Analysis of Succession Planning Process in Family-Owned Businesses*
Abubakar LUJJA, Muzafalu KATAMBA
- Exploring Afrojuicism in Amos Tutuola's My Life in the Bush of Ghosts:
Spirituality, Myth, and Surrealism
*Amos Tutuola'nın "My Life in the Bush of Ghosts" adlı eserinde Afrojuizm Ögeleri:
Maneviyat, Mit ve Gerçeküstüçülük*
Duygu KORONCU ÖZBİLEN
- II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Belgelerinde Mali
Mali in Ottoman Documents During The Reign of Sultan Abdulhamid II
İbrahim Bilâl DURAK
- Batı Afrika'da Jeopolitik Durum ve Güvensizlik, Mali Örneği
Geopolitical Situation and Insecurity in West Africa, the Case of Mali
Mouhamadou Bachir NDİAYE
- Innovation Democratique: Le Modèle De Gouvernance Militaire Au Mali
Democratic Innovation: The Military Governance Model in Mali
Patrice Racine DIALLO